TĖVYNĖS SARGAS

☆

"Aušros" laikais mūsų tautos istorija pasuko kitu keliu

Normaliai santykiai tarp kartų nesiplėtoja priešingumo kryptimi

Svarbiausias ir reikšmingiausias LB darbas yra švietimas

Visų sričių, ypač politinė lietuvių veikla yra būtina, ir ją reikia pozityviai vertinti

Lietuvių tauta praeityje pasirinko ir, be abejo, ateityje pasirinks demokratinį kelią

☆

1983 Nr. 1 (54)

TĖVYNĖS SARGAS — GUARDIAN OF THE FATHERLAND

Pradėtas leisti 1896 m. — Established 1896

Redaguoja — Editor: Petras Maldeikis

Redakcijos adresas — Address of Editor: 117 Sunset Drive, Hot Springs, Arkansas 71901 Tel. (501) 624-6659.

Administracija: Antanas Balčytis, 6819 S. Washtenaw Ave., Chicago, Ill., 60629

Leidžia Popiežiaus Leono XIII Literatūrinis Fondas.

Vladas Šoliūnas, 8335 Fieldcrest, Willow Springs, IL. 60480. Tel. (312) 839-5874.

Adomas Viliušis, 4050 S. Campbell, Chicago, IL. 60632. Tel. (312) LA 3-8330.

Published by Pope Leo XIII Literary Fund.

Viršelį piešė Paulius Jurkus.

Spaudžia PRANCIŠKONŲ spaustuvė, 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207

TĖVYNĖS SARGO BENDRADARBIAI

M. J. Adomaitis, P. Alšėnas, P. Bagdanavičius, kun. V. Bagdanavičius, MIC, P. Balčiūnas, dr. J. Balys, O. Baršketytė, dr. K. Bobelis, vysk. V. Brizgys, dr. A. M. Budreckis, J. Burkus, St. Dzikas, prof. dr. J. Eretas, P. Gaučys, M. Gelžinis, L. Grinius, dr. P. Kaladė, J. Kairys, A. J. Kasulaitis, B. Kemežaitė, dr. A. Kučas, dr. O. Labanauskaitė, J. B. Laučka, M. Liulevičienė, J. Lymantas, M. Mackevičius, P. Maldeikis, Č. Masaitis, prof. dr. J. Meškauskas, M. Peteraitienė, prel. P. Ragažinskas, S. Rauckinas, A. Rinkūnas, A. Rugytė, J. Sakas-Sakevičius, P. Spetyla, dr. V. Sruogienė, P. Stravinskas, S. Sužiedėlis, dr. K. Šidlauskas, dr. A. Škėrys, Vl. Šoliūnas, dr. D. Tamulionytė, K. Tautkus, prel. L. Tulaba, kun. dr. Ig. Urbonas, dr. J. Vaišnora, MIC, dr. J. K. Valiūnas, A. Venckus, A. Viliušis, kan. V. Zakarauskas, dr. T. Žiūraitis, O.P., B. Žukauskas.

TĖVYNĖS SARGAS

1983 ĮSTEIGTAS 1896 Nr. 1 (54)

AR TUO KELIU?

ALB X-sios tarybos rinkimų paraštės mintys

V. KOVAS

Lietuvių Bendruomenė, kaip graži idėja ir prasminga institucija, retai dingsta iš spaudos puslapių. Tai vienas, tai kitas jos idėjinio pagrindo, veiklos ar statutinės raidės klausimas vis nagrinėjamas tai viename, tai kitame leidinyje. Kaip ir jos veikla, taip ir dėmesys jai rodo ne tik jos gyvatą, bet ir tą faktą, kad ji nebėra tobula, ir niekuomet nebus, kaip nėra ir nebus jokia žmogiška organizacija, nežiūrint, kokios prigimties ji bebūtų.

Rinkimams į Tarybą ir PLB seimą praėjus, natūralu, kad nuomonės spaudoje dar pagausėja ne tik dėl rinkiminio įkarščio, kuris lygiai natūralus, bet ir dėl to, kad naujoji Taryba didele dalimi lems kelių metų LB ateities kelią.

Naudodamiesi proga, norime pasisakyti apie LB prigimtį ir veiklą. (Kai kalbama čia apie Bendruomenę, šiuo atveju turima galvoje JAV Lietuvių Bendruomenė).

LB jau nebe nauja nei sąvoka, nei institucija, nei organizacija. Mykolo Krupavičiaus pagimdyta, jos idėja yra graži ir prasminga. Jos kūrėjo ir pradininkų kurta, Bendruomenės institucija turi tvirtus ir gilius pagrindus. Jau sunku būtų įsivaizduoti JAV lietuvių gyvenimą be organizuotos LB, O vienok jos organizacija ir veikla visuomet buvo ir pati silpniausia grandis Bendruomenės grandinėje. Iš čia ir tie nesibaigiantys nuomonių skirtumai bei, dar svarbiau, rūpestis LB idėjiniu turiniu, veiklos kryptimi, apskritai — ateitimi.

Kai kurie faktai ir mintys.

1. Jau seniai keliamas klausimas, kaip "išversti" Lietuvių

Chartos dėsnius į praktinę LB organizaciją. Tariama, kad LB sudaro visi lietuviai. Bet praktikoje LB tapo suelitinta, supolitinta ir suprofesinta. Iš vienos pusės ji perdaug ryškiai pajungta vienos politinės grupės valiai (ar bandoma pajungti bet kokiomis priemonėmis) ir užgaidoms, iš kitos pusės ji tik "išrinktųjų" organizacija. Net pats žodis "bendruomenininkas" yra taikomas tik tiems, kurie turi organizacijoje kokias pareigas ar yra kitaip priimti į "išrinktųjų" skaičių, lyg karininkų kadras ar rašytojų draugija. Psichologinis niuansas, bet trukdantis LB visuotinumui (taip siekiamam) įgyvendinti.

2. LB užsispyrusiai laikosi asmeninio pagrindo, tarsi nebūtų kitokių legalių būdų jos visuotinumui plėsti ir jos tikslų siekti. Turint gerų norų, tikriausiai galima surasti būdų į LB eiles įjungti ne tik atskirus asmenis, bet ir sambūrius ar taip LB sąrangą sutvarkyti, kad joje tilptų daug daugiau lietuvių, negu dabar. Teisinimasis, kad LB priklauso kiekvienas lietuvis, yra teisingas, tik grynai tautinės prigimties prasme, bet nėra realus faktas, kai iš keliasdešimt tūkstančių žmonių gyvai jai priklauso, joje veikia tik pora tūkstančių.

3. Sunku suprasti ir LB per mažą dėmesį ir angliškai kalbantiems lietuviams. Ši lietuvių grupė ne tik nemažės, bet su kiekvienu metu didės. Kodėl nerasti būdų jiems jungtis į LB veiklą savais metodais? Lietuvių kalba yra mums brangus, net šventas tėvų palikimas ir turtas, bet faktas lieka faktu, kad juo toliau, juo daugiau lietuvių lengviau kalbės anglų, o ne lietuvių kalba. Liūdna, bet reali ateities tikrovė.

4. Jokiu būdu nepateisinama ir kai kurių LB vadovų tolerancija bendradarbiavimui su okupantu. Tai viena iš pačių jautriausių šiandienos problemų, kurios žlugdo LB ir apskritai visuomeninį lietuvių gyvenimą. Jokiu būdu negalima tuo kaltinti visų LB organų ir visų aktyviųjų narių, bet nemažo skaičiaus tolerancija bendradarbiavimo reiškiniams ir bendrarbiautojams sudaro tokią psichologinę atmosferą, kuri skaudina daugelio lietuvių širdis. (Neseniai LB Taryboje buvo narys, kuris pavergtosios Lietuvos sostinėje grubiai ir pataikaujančiai bendradarbiavo su okupanto tarnais, bet apie tai jokis LB organas nekalbėjo, juoba išvadų nedarė. Tokių atvejų, gi, yra daug daugiau).

5. Nesuprantamas ir LB veiklos lauko apibrėžimas. Darbų kultūrinėje, švietimo srityje yra begalės. LB toli gražu jų neatlieka, bet godžiausiai braunasi vadovauti politinei laisvinimo veiklai. Kalbame ne apie darbą, bet apie veržimąsi vadovauti

ir visa pajungti savo valiai. Politinės ambicijos LB tik kenkia, nežiūrint kai kurių didesnių ar mažesnių laimėjimų. Už šiandienos ambicijas ir sukeltą erzelį LB turės skaudžiai užmokėti ateityje (ir jau moka šiandien). Keista ypač dar dėl to, kad ankstesnė PLB valdyba pasirinko šioje srityje prasmingą ir teisingą kelią santykyje su VLIKu, bet ne dabartinė, o ir JAV LB to nepriima santykyje su ALTu.

6. Nepateisinamas ir LB (bent visos eilės jos vadovų) ankštas ir labai jausmingas susirišimas su viena JAV politine partija. Ypač turint galvoje, kad tie patys vadovai lietuvių politines grupes laiko paniekos lygyje ir saugo LB nuo jų lyg nuo maro. Argi amerikinės politinės partijos yra pasiekusios jau tokį aukštą moralinį lygį, kad susirišimas su jomis LB nekenkia? Kaipgi jaučiasi tokių vadovų vadovaujamoje Bendruomenėje kitos amerikinės partijos atstovai? (Kai Čikagos dailininkai jau eilę metų bylinėjasi, kai net Balfas eina į amerikinius teismus, kai "Vandeninių vartų" afera siekė net Baltųjų rūmų pačias galių viršūnes, apskritai lietuvių politinės grupės atrodo kaip politiniai subrendę vienetai. Iš kitos pusės įvairūs politiniai išsišokimai tik rodo, kiek didelio nusimanymo, sveikos išminties, patirties, romumo ir šalto kritinio žvilgsnio reikia einant ir dalyvaujant apskritai bet kokiame politiniame gyvenime ir veikloje.

7. Daug didesnį dėmesį LB turėtų kreipti ir į socialinį patarnavimą išeivijos lietuviams. Turime specialistų, kurie galėtų padėti lietuviams santykiuose su sveikatos, švietimo, socialinės draudos ir begale kitų įstaigų. Tik ar LB į tai kreipia reikiamą dėmesį, net ir turėdama savo atstovus net Vasltybės Departamente?

8. Pagaliau, gal jau atėjo laikas LB perorganizuoti iš vienalytės, asmeniniu elitinės narystės pagrindu, vis tų pačių žmonių valdomos organizacijos, į laisvesnę, gal konfederaciniais pagrindais sudarytą instituciją — sąjūdį — Bendruomenę, kuri savo pločiu ir mostu iš tikrųjų stengtųsi apimti visą išeiviją, kuri visų pirmiausiai talkintų esamoms organizacijoms ir institucijoms ir tik po to imtųsi tokio darbo (kordinacinio ar tiesioginio), kurio niekas nedirba.

"AUŠROS" ŠIMTMETIS 1883 — 1983

MARIJA PETERAITIENĖ

Ši sukaktis labai svarbi, nes nuo "Aušros" laikų pasisuko mūsų tautos istorija kitu keliu. Prasidėjo naujoji Lietuva, kuri savo pagrindan dėjo gilios senovės lietuvių tautos istoriją, garbingą ir didingą praeitį, tradicijas, kultūrą ir seną gražią lietuvių kalbą. Netekus laisvės, priespaudos laikotarpy, troško sugrąžinti prarastą praeitį. Buvo keliami tautos didingi vaizdai, jos karžygiai, įtikinant visuomenę, kad lietuviai turi teisę patys spręsti apie savo laimėjimus ir pralaimėjimus, kad jie yra viena tauta ir vienas kraštas Lietuva.

Iš Suvalkijos lygumų, Marijampolės šviesuolių gimnazijos, atėjo Dr. Jonas Basanavičius, lietuvių tautos atgimimo pranašas, tautinės sąmonės žadintojas, idealistas, tautinio romantizmo atstovas, "Aušros" sumanytojas ir pirmas jos redaktorius. Basanavičius gimė 1851.11.23, Ožkabalių kaime, Vilkaviškio apskrityje. Baigęs Marijampolės gimnaziją, įstojo į Maskvos universitetą, kur studijavo istoriją, filologiją, ir vėliau baigė medicinos fakultetą.

Tais laikais, spaudą uždraudus, lietuvių jaunuomenė, belankanti aukštąsias mokyklas, ypač rusų universitetus, pradėjo rūpintis lietuvių kalbos ir lietuviško laikraščio reikalu.

Dr. J. Basanavičius gyventi išvyko į Bulgariją ir Čekiją, kad laisviau galėtų dirbti nelaisvėje esančiai lietuvių tautai. Gyvendamas užsienyje, palaikė artimus ryšius su Didžiosios ir Mažosios Lietuvos veikėjais, darė planus su lietuvių šviesuomene sueiti. Jis važinėjo, juos lankė ir tarėsi ypač lietuviško laikraščio leidimo klausimu. Ragino, kad tai yra būtina, jei lietuvių tauta nenori mirti. To Basanavičius nebūtų galėjęs padaryti, gyvendamas Rusijoje.

Dr. J. Basanavičiui apsilankius tėviškėje ir Kaune, teko susitikti su lietuviais šviesuoliais ir aptarti būtiną lietuviško laikraščio leidimo reikalą. Galutinai pasirinkus laikraščio vardą "Aušra", išsiaiškinus visas galimybes spausdinimo reikaluose, nutarta lietuvišką laikraštį "Aušra" leisti Maž. Lietuvoje. Jurgis Mikšas, paragintas Andriaus Vištelio ir Jurgio Sauerveino, kreipėsi į Liet. Ceitungos redaktorių Martyną Šernių, gavęs

jo pritarimą leisti "Aušrą" Ragainėje, pranešė Dr. Jonui Basanavičiui.

Taip, Dr. Jono Basanavičiaus redaguojamas, Jurgio Mikšo techniškai prižiūrimas, lietuvių laikraštis "Aušra", spausdinama lietuviškomis raidėmis, 1883 m. sausio 7 d. jau laukė šviesos ir gyvenimo.

Dr. J. Basanavičius pirmam "Aušros" numeriui savo ir kitų medžiagą pasiuntė sausio 23 d.

Pirmasis "Aušros" numeris, pažymėtas 1883 m. kovo mėn., buvo išspausdintas Ragainėje. Basanavičius jį gavo 1883 m. balandžio 19 d. Pragoje. Pirmam "Aušros" numeriui išleisti davė M. Šernius 150 markių, A. Vištelis 100 markių ir J. Basanavičius 100 frankų.

Pagrindiniai "Aušros" uždaviniai atsispindi Dr. J. Basanavičiaus "Priekalboje", įdėtoje pirmame "Aušros" numeryje. Ten primenama, kad tik per Viešpaties malonę Lietuva vis gyva. "Aušra" žadino lietuvių savigarbą, kad lietuviai visada ir visur jaustųsi lietuviais. Pažinę savo kilmę, pažins save, kas jie buvo praeity, kokioj priespaudoj gyvena dabarty ir kokią turi susikurti sau ateitį. Todėl aušrininkai daugiausia dėmesio kreipė į tautos praeities atkūrimą, iškeldami garsius protėvių žygius, jie tikėjo, kaip tėvų tėvams šimtmečiais šviesi žvaigždė spindėjo, tai ji spindės ir ateities kartoms, dėl to aušrininkai yra vadinami romantikais; jie senolių dvasia gyveno ir kūrė, todėl ir jų "Aušra" buvo romantiška.

"Aušra" prasidėjo su nauju pasauliniu lietuvių inteligentų sukeltu judėjimu; už spaudos laisvę, už savo krašto meilę, kėlė daromas skriaudas dėl lietuvių kalbos slopinimo mokyklose, bažnyčioje, valdžios įstaigose, žemės ūkyje, sveikatos reikaluose ir t.t.

"Aušra" turėjo 70 bendradarbių; tai romantikai, idealistai, lietuviai šviesuoliai, kurie priespaudos ir spaudos draudimo metu, tamsioje savo tėvynės padangėje drįso įžiebti "Aušrą" ... Aušrininkai daugiausia buvo lietuvių ūkininkų, dvarininkų vaikai, universitetų studentai, aukštųjų mokyklų mokiniai, kunigai, daktarai, mokytojai, Veiverių seminaristai, Marijampolės, Šiaulių gimnazijų mokiniai ir kiti.

"Aušros" bendradarbiai turėjo savo būrelį "Lietuvos Mylotėjai". Basanavičius čia stengėsi iškelti didingą lietuvių kilmę. Jo manymu, Homero aprašyti Ilijados didvyriai buvę lietuvių protėviai.

"Aušra", keldama Lietuvos praeities didybę, skelbė kovą

prieš nutautėjimą — tą puikiai atvaizduoja Dr. Vincas Kudirka savo atsiminimuose: " . . . rodos, girdėjau Lietuvos balsą . . . pajutau save didžiu, galingu: pasijutau Lietuvis . . .". Dr. Vincas Kudirka, Lietuvos himno autorius, Dr. Joną Basanavičių pavadino mūsų tautos patriarchu, pranašu.

"Aušra" buvusi pirmą kartą viešai iškelta lietuvių tautinė vėliava (M..Biržiška).

Dr. J. Basanavičius sugebėjo patraukti įvairių pažiūrų žmones. "Aušroje" lietuvių šviesuolių darbuotojų eilėse buvo dvi pagrindinės srovės: katalikai — dešinieji ir laisvamaniai pozityvistai — kairieji. Abiejų srovių buvo vienas tikslas — lietuvių tautos prisikėlimas.

"Aušra" buvo siuntinėta tik uždarais vokais, adresais, prieš pasirodant surinkta ir slaptai per sieną gabenama į Marijampolę pas J. Kriaučiūną ir į Rygą pas J. Miliauską. Skaitytojai su džiaugsmu sutiko "Aušrą". Buvo gauta daug prašymų, ypač ūkininkų, perkelti "Aušrą" į Kauną ar Vilnių, kas Basanavičiui davė drąsos rašyti prašymą rusų vidaus reikalų ministeriui Tolstojui. Atsakymo negauta. "Aušrai" pasirodžius, plačiau ėmė veikti knygnešiai, ypač Jurgis Bielinis.

Dr. J. Basanavičiui susirgus, vėlesni "Aušros" redaktoriai buvo Jurgis Mikšas, Martynas Jankus ir Jonas Šliūpas.

"Aušra" buvo knygelės formos, apie 40 puslapių tautinės ideologijos mėnesinis laikraštis, spausdinamas Ragainėje ir Tilžėje. "Aušra", atsiradus materialiniams sunkumams, nustojo eiti 1886 m. liepos mėn. Viso išėjo 40 numerių, spausdinant po 1000 egzempliorių.

"Aušra" lietuvių tautos gyvenime suvaidino didelį vaidmenį, ji subūrė jaunąją Lietuvos šviesuomenę į bendrą didelį tautos darbą, padrąsino platinti tautos pabudimo idėją, paruošė dirvą kitiems lietuviškiems laikraščiams, knygoms ir kelią į tautos prisikėlimą, laisvę ir Lietuvos nepriklausomybės atstatymą. "Aušra" milžinais pasistiebti skatino už savo žemę ir laisvę . . .

Poaušryje pradėjo eiti kiti lietuviški laikraščiai: Šviesa, Varpas, Apžvalga, Tėvynės Sargas, Lietuviškas Balsas ir kiti.

"Tėvynės Sargas", mėnesinis laikraštis, pradėtas leisti 1896 m., Tilžėje, kurio pirmasis redaktorius buvo jaunas kun. Juozas Tumas Vaižgantas. Laikraštis buvo nuosaikus, gana įvairus, gerai ir sumaniai vedamas, nes apie jį buvo suburtos visos geriausios lietuvių katalikų pajėgos. Iš "Tėvynės Sargo" veikėjų

vėliau susidarė dar viena politinė grupė, pasivadinusi krikščionimis demokratais.

Dr. Jonas Basanavičius į Lietuvą slaptai grįžo 1905 m. (Revoliucijos metu), nors anksčiau rusų valdžią buvo prašęs leisti grįžti, bet leidimo negavęs. Jo ir kitų pastangomis buvo nutarta sušaukti Vilniuje lietuvių seimą, kuris dabar vadinamas Didysis Vilniaus Seimas. Didžiajame Vilniaus Seime, 1905 m. buvo susirinkę apie 2000 lietuvių atstovų, pirmininkavo Dr. Jonas Basanavičius, kuris parašė memorandumą, reikalaujant Lietuvai politinės ir kultūrinės autonomijos. Basanavičius 1907 m. Vilniuje įsteigė Lietuvių Mokslo Draugiją, kuri buvo vieninteliu lietuvių mokslo centru su turtinga jo biblioteka. Basanavičius 1917 m. pirmininkavo Lietuvių Konferencijai Vilniuje, kuri išrinko jį Lietuvos Tarybos nariu.

Dr. Jonas Basanavičius 1918 m. Vasario 16 d. su kitais nariais pasirašė Lietuvos Nepriklausomybės paskelbimo Aktą. Basanavičius visą savo gyvenimą aukojo Lietuvos gyvenimui, prisikėlimui, laisvei ir Nepriklausomybei.

Dr. Jonas Basanavičius mirė 1927 m. vasario 16 d., palaidotas Vilniuje, Rasų kapuose.

Aušrininkai buvo šimtmečiais iškankintos lietuvių tautos kylantieji genijai. Šimtametė "Aušra" — epochinis įvykis mūsų atgimimo istorijoje ir šviesus žiburys į tautos laisvę ir Lietuvos valstybės Nepriklausomybę.

"Aušra" ir šiandien pavergtos tėvynės pogrindyje šaukia laisvą pasaulį neatiduoti okupantui rakto į mūsų tautos gyvenimą ir mirtį. Dieve, padėk ir stiprink antrąją "Aušrą" . . .

"Aušros" reikšmė glūdi ne laikraščio turinyje, ne tuose nelabai gabiai parašytuose eilėraščiuose ar publicistiniuose straipsneliuose, kurie ten buvo išspausdinti, bet patriotinėje dvasioje, kurią skelbė kiekvienas aušrininkų darbelis. Tuo atžvilgiu **"Aušra" yra naujos epochos pradžia mūsų tautos istorijoje".**

Pranas Naujokaitis
Lietuvių Literatūros Istorija I

APIE KARTŲ VARŽYBAS BEI KOVAS

M. BARTKUS

Žmogaus gyvenimas nuo lopšio iki karsto yra nuolatinis kitimas. Žmoniją sudaro visos žmonių kartos. Jai priklauso ir vaikai, ir paaugliai, ir jaunuoliai, ir suaugę bei subrendę, ir pagaliau seni žmonės. Tik vieni jų pasireikš ir kurs ateityje, kiti gyvena dabartimi ir dar tik kuria savo ateities planus, o dar kiti daugiau jau gyvena praeitimi. Kiekvienas žmogus, pats to nejausdamas, pereina visus gyvenimo tarpsnius, visų žmogaus amžių grupes bei kartas. Vaikas augdamas tampa paaugliu, šis gi, kūniškai ir dvasiškai subręsdamas, pereina į jaunuolio stadiją. Jaunuolis, daugiau intelektiškai, sociališkai ir kitais atžvilgiais reikiamai subrendęs, įauga į visuomenę ir į visų jos sričių gyvenimą kaip pilnateisis jos narys, kol, pergyvenęs ilgą, darbingą ir nuosaikumu pasižymintį suaugusio žmogaus amžių, jau sendamas ir apsilpęs, palaipsniui sumažina savo įsipareigojimus visuomenei ir su didėjančiu pasyvumu iš jos traukiasi.

Ir kalbant apie įvairias skirtingas žmonių kartas, negalima jų vienos nuo kitų aiškiai bei griežtai atskirti. Žmonės jas pereina ne kaip jos visumos vieną ar kitą dalį — ir ne visi iš karto, o individualiai, savo subrendimu kitus pralenkdami, juos palikdami ir pereidami į labiau subrendusią kartą. Jokia žmonių karta iš karto nepavirsta kita labiau subrendusia karta. Žmonės savo suaugimu bei subrendimu progresuoja ne kaip tos ar kitos kartos atstovai, o kaip iš jų išsiskiriantieji individai.

Negalima žmonių kartų vienos nuo kitų aiškiai atskirti dar ir dėl to, kad tarp jų niekada nėra aiškios ribos, kad jos tarsi susilieja, viena su kita neatskiriamai susiliečia. Dar daugiau — jos viena nuo kitų priklauso. Nesubrendusios kartos individai yra labiau subrendusių išlaikomi, auginami, globojami, auklėjami ir įvedami į suaugusių gyvenimą, padedant jiems pasisavinti jų papročius, idėjas, jų gyvenimo būdą ir siekimus. Nors kalbame apie kartų skirtumus, kuriuos kartais išplečiame iki tarp kartų susidariusių bedugnių, bet praktiškai dėl kartų tarpusavio priklausomumo jos negali prarasti tarpusavio vidinio ryšio. Jas riša tęstinumas.

Tiesa, jauno žmogaus brendimas ir jo savarankiško išsiskleidimo reikalas verčia jį atsipalaiduoti nuo labiau subrendu-

sių auklėtojų bei veikėjų įtakų, tačiau daugiau subrendęs jis vėl dvasiškai bei sociališkai grįžta į jų tarpą jau daugiau kaip savarankiškas ir autonomiškas individas ir besiplėtojanti asmenybė, kurios plėtojimasis bei kitimas, jau nesibaigia iki mirties.

Išeinant iš kartų tarpusavio tęstinumo ryšio, net negalima visuomenės dirbtiniu būdu skaldyti į jaunimą ir senimą. Šiandienos jaunuolis nepastebimai subręs atsakingesniems uždaviniams, taps suaugėliu ir pereis į jų tarpą, įaugs į jų visuomeninius uždavinius, kuriuos jis vykdys jau ne kaip jaunimo atstovas, o kaip subrendęs žmogus. Kitaip jis pasiliktų nesubrendėliu.

Normaliai kiekvienas jaunas žmogus jaučia vidinį reikalą išsivaduoti iš savo mažesnio subrendimo, išaugti iš mažiau subrendusių kartos ir prilygti aukščiau socialiai, intelektualiniu ir profesiniu atžvilgiais stovintiems ir subrendusiems ir savarankiškai gyvenime besiverčiantiems individams: juos anksčiau ar vėliau savo subrendimu pavyti, o tolimesnėje ateityje ir pralenkti.

Mūsų gyvenime (mūsų visuomenėje) dažnai kai kas operuoja žodžiu "jaunimas", patys neturėdami aiškios to žodžio sąvokos. Prie jaunimo skiriame ir tik iš paauglystės išsiveržusį jaunuolį ir tą, kuris apskritai yra dar jaunas, t. y. dar nesenas. O tarp jų gali būti didelis ir psichologinis ir socialinis skirtumas. Nevienodai vartojamas ir nevienodo amžiaus individams taikomas "jaunimo" terminas gali sukelti ir nesusipratimų. Kartą į vienos politinės srovės tarptautinę jaunimo konferenciją vienoje Pietų Amerikos valstybių suvažiavo labai skirtingi įvairių šalių ir įvairaus jaunumo jos veikėjai. Tą konferenciją kvietę Pietų Amerikos tos srovės veikėjai buvo jauni žmonės, daugiausiai studentai. Tuo tarpu atvykę vokiečiai savo politinėje karjeroje buvo dar jauni, nors savo amžiumi kai kurie jų buvo ir gerokai vyresni. Panašiai pasitaiko visur, kad kai kurie menininkai dėl jų meninio nesubrendimo kartais pavadinami jaunais, nors jie būna jau ir nejauno amžiaus. Taip ir kalbamoje konferencijoje susidarė jos dalyvių amžiaus, išsilavinimo, politinio patyrimo ir gyvenimiško subrendimo nelygumas. Jauni Pietų Amerikos politikai nesuprato iš Europos atvykusių didelio išsilavinimo su politinės praktikos patirtimi jau nebe taip jaunų politikų politinių klausimų svarstymo ir jų brandaus politinio mąstymo, o "jauni" europiečiai politikai į jaunus Pietų Amerikos savo srovės politikus žiūrėjo kaip dar tik pirmuosius politinio supratimo žingsnius žengiančius, tik toli-

mesnės ateities kandidatus politinei veiklai, o gal ir politinei karjerai. Toks nelygumas nesudarė sąlygų tos pačios politinės srovės politikams sėkmingai bendrauti, nors jie visi buvo pasivadinę ar bent save laikė jaunaisiais.

Tradicinėje jaunimo sampratoje Lietuvoje perėjimui iš jaunimo į suaugusius riba dažnai palaikydavome du dalykus: 1. jauno žmogaus mokslo baigimą ir jo perėjimą į savarankišką profesinį gyvenimą ir 2. jo sukūrimą savo jau savarankiškai besiverčiansios šeimos.

2. *Kartų tarpusavio ryšiai*

Kalbant apie kartų skirtingumus, lengva prieiti prie jų tarpusavio priešingumų ir net prie jas skiriančių bedugnių. Priešingumus beanalizuojant, lengva juos kiek perdėti ir apie skirtingas kartas kalbėti kaip apie du skirtingus polius. Tačiau dažniausiai tokie perdėjimai nėra teisingi. Nors normaliai tarp įvairių kartų asmenų lengvai išsivysto interesų, mąstymo bei laikymosi skirtingumai, jas vis dar riša jau pačios prigimties įdiegti ir auklėjimo įtakų sustiprinti ryšiai: pareigos ir meilės ryšiai.

a. Pareigos ryšiai. Pats žmonių išlikimo reikalas sudaro jiems tam tikrų įsipareigojimų šeimoje ir visuomenėje kitos kartos atžvilgiu. Suaugusiųjų kartos turi pareigą rūpintis nesuaugusiais. Tėvai rūpinasi savo vaikų išauginimu, jų išauklėjimu bei jų paruošimu gyvenimui ir aplamai jų gerove. Taip pat ir visuomenėje vyresniosios kartos nėra visiškai abejingos jaunesniesiems: steigia jiems mokyklas, palaiko jų sportą, remia jų pasiruošimą gyvenimui, rūpinasi jų sveikata, moraliniu ir materialiniu gyvenimu.

Tokia ir panaši vyresniosios kartos pagalba įpareigoja ir jaunesniuosius reikale pasirūpinti senesniaisiais bei vyresniaisiais. Įvairiose kultūrose kreipiama daug dėmesio į vaikų pareigas tėvams. Dekaloge tai išreikšta įsakymu "gerbk savo tėvą ir motiną". Suprantama, kad tas pagarbos reikalavimas apima ir pasirūpinimą jų išlaikymu bei gerove, kada šie sendami nebepajėgia patys apsirūpinti. Tą patį sako ir tautų išmintis, išreiškiama priežodžiuose ir kitokioje tautosakoje, kur dažnai pasisakoma apie reikalą gerbti vyresnį amžių ir klausyti vyresniųjų.

b. Meilės ryšiai. Vyresniųjų kartos pastoviai pasipildo jaunesniaisiais, kurie suaugdami tampa vyresniųjų kartų nariais.

Nuo kūdikystės, tėvams vaikus auginant, juos viskuo aprūpinant ir auklėjant, atsiranda bei išsivysto įvairaus intensyvumo meilės ryšiai, kurie yra būtini tarp tėvų ir vaikų, kurie be tėvų meilės negalėtų nei dvasiškai išsiskleisti, nei darniai įaugti į visuomenę.

Tas darnus vaikų ir tėvų sugyvenimas, išsiplėtojęs ankstyvuoju laikotarpiu, dažniausiai ir vėliau visiškai nedingsta. Jis išlieka ir neleidžia jiems ir vėliau pasidaryti visiškai svetimiems tarp savųjų. Ir per ilgą laiką, nors kartais juos skiria ir dideli nuotoliai, tarp jų išlieka tam tikras artimumas. Ir suaugusiems jų tėvai yra artimesni, negu kiti žmonės, panašiai kaip ir suaugę vaikai tėvams pasilieka kaip artimiausi giminės.

Panašiai kaip giminystė individus jungia ir palaiko jų įgimtą artimumą, taip ir atskirų kraštų žmones jungia ir savo krašto meilė, kuri juos suartina. Tėvynės meilė jungia žmones. Ji jungia ir atskirų kartų žmones kaip vienos tautos narius. Savo krašto meilė verčia pajusti tarpusavio artimumą su kitais tos pat tautos nariais ir pajusti jų vertingumą bei reikšmę savo tautai.

Normaliai santykiai tarp kartų nesiplėtoja tarpusavio priešingumo kryptimi. Kaip matėme, vyresniosios kartos rūpinasi jaunesniųjų auklėjimu, steigia jiems mokyklas, rūpinasi jų profesiniu paruošimu ir jų pasiruošimu gyvenimui, jų sėkmingumu darbe bei pasisekimu karjerose. Vyresnieji į tai žiūri kaip į savųjų jaunų žmonių pažangumą, nuo kurio priklausys ir bendras visuomenės pažangumas. Nors jaunesnieji dažnai nebūna patenkinti vyresniųjų pranašumu bei dominavimu ir nemėgsta, kad vyresnieji kišasi į jų reikalus, bet kartu jie gerbia jų intelektinį, meninį, socialinį ir politinį sėkmingumą ir paiso jų nuomonių savo srityje bei specialybėje.

Prieš tokį vyresniųjų vyravimą dažniau pasisako tie jauni žmonės, kurie yra daugiau susirūpinę greitu savo karjeros padarymu, kurie nori iškilti ne tiek savo srityje pažangumu ir profesiniu sėkmingumu, kiek veržimusi į priekį, kitus kritikuodami bei smerkdami ir siekdami užimti vyresniųjų užimtas pozicijas.

3. *Jaunesniosios kartos prasiveržimai*

Nevisada kartų santykiai plėtojasi lygiai ir sklandžiai. Dažnai jaunesnioje kartoje pasireiškia individai, kurie pasižymi dideliu kūrybiškumu, bet kartu ir maištingumu ir sukelia neramumų.

Aplamai jaunystei yra nesvetimas maištingumas, kuris kartais pasireiškia kaip protestas prieš vyresniųjų vyravimą ir jų jaunimo varžymą. Jaunimas apskritai geriau supranta naujus laikus bei jų dvasią ir naujus reikalavimus ir ima nebevertinti tradicinių vertybių. Taip ateina vertybių perkainojimo laikai. Vyresnieji daugiau laikosi pastovių ir universalių vertybių, o jaunieji dažnai daugiau vertina tai, kas nauja ir neįprasta, daugiau domisi savo asmeninėmis vertybėmis ir daugiau juos liečiančiomis problemomis. Taip ir atsiranda kalbami tarp jaunųjų ir vyresniųjų skirtumai, kurie kartais ima atrodyti tikromis tarp kartų bedugnėmis. Jaunimui lengviau pasiduodant laiko dvasiai ir madų riekalavimams, išsivysto nauji jaunimo sąjūdžiai, neretai su naujais radikaliais šūkiais.

Didžiausias ir radikaliausias mūsų laikų jaunimo sąjūdis yra buvęs hipių sąjūdis, kuris su kai kuriais atsišakojimais tęsėsi per du dešimtmečius. Šis sąjūdis, susiformavęs komunistų įtakoje ir komunistuojančių asmenų vadovaujamas, buvo paskelbęs kovą šių laikų gyvenimui ir visai šių laikų kultūrai. Ją pasmerkę, hipiai nuėjo labai toli: jie griovė senosios kultūros apraiškas ir užsiangažavo sukurti visiškai naują ateities kultūrą, skelbdamiesi esą naujos kultūros kūrėjais, pradedančiais ją visiškai iš pradžios. Jie pasmerkė esamą socialinę ir politinę santvarką ir pasauliui grasino visuotine revoliucija. Miestuose ruošė demonstracijas, degino namus, grasindami viską sunaikinti ir gyvenimą bei kultūrą pradėti iš naujo. Čikagoje buvo pasiruošę ir bandė išvaikyti demokratų partijos konvenciją, bet jų sutelkta minia buvo policijos sutramdyta ir vadai patraukti į teismą.

Nors hipių sąjūdis daug kur kėlė triukšmą ir žadėjo pakeisti visą gyvenimą, bet jis po kurio laiko supliuško, nepadaręs Amerikos politikai didesnės įtakos. Daugiau jie buvo pasinešę pakeisti kultūrinį gyvenimą. Užsiangažavę kurti naują kultūrą, jie daugiausia kėlė riaušes universitetuose, degino jų bibliotekas ir mokslinių tyrimų laboratorijas. Atmetę estetiškai paruoštą šių laikų kultūringo žmogaus aprangą, jie dėvėjo darbininkų fabrikuose sudėvėtais drabužiais. Tokių sudėvėtų negaudami, jie, nusipirkę naujus, dirbtiniu būdu pavertė juos sudėvėtais: rūgštimis išblukino jų spalvą ir, juos gerokai apdraskę, juos dėvėjo. Vengė darbo, apleido savo išvaizdą, vyrai užsiaugino netvarkingas barzdas, moterys ir vyrai užsiaugino ilgus estetiškai ir higieniškai netvarkomus plaukus, dėdamiesi tuo būdu priartėję prie gamtos ir skelbdamiesi

ateities žmonėmis. Nepaisė religinės ir seksualinės moralės reikalavimų, gyveno susibūrę mišriomis gaujomis, kol toks gyvenimas atsibodo ir vertė vėl derintis prie normalaus gyvenimo. Tuo hipių sąjūdis pasireiškė daugiausia kaip kovos prieš vyresniąją kartą apraiška. Gal būt niekur kitur kova tarp kartų taip ryškiai neiškilo, kaip hipių veikloje ir jų naujuose bandymuose.

Tačiau toks plačiu mastu jaunimo bandymas nutolti nuo tradicinio gyvenimo ir įsigalėjusios bei senosios kartos atstovaujamos kultūros nieko vertinga nepaliko. Didelį triukšmą kėlęs tas jaunimo sąjūdis nedavė Amerikos politiniam gyvenimui nei naujų politinių užsimojimų bei srovių, nei naujų politinių veikėjų bei vadų, kurie būtų buvę pajėgūs ilgam laikui pasilikti politikos ir visuomenės viršūnėse vadais ir tęsti jų pradėtą sąjūdį. O tai paliko įspūdį, kad ir labai stipriai užsiangažavusi, tačiau dideliems gyvenimo uždaviniams dar nepribrendusi nauja karta nepajėgia viešajame gyvenime subrendusiųjų pakeisti. Jaunimo dalyvavimui ir jo užmojimams vadovauti politikoje paprastai trūksta ne tik patyrimo, bet ir savarankiškumo, ypač jei bandoma be atodairos gyvenimą radikaliau pakeisti. Jaunimo linkimą į radikalumą daugiausia atpažįstame iš to, kad jis yra linkęs prisidėti prie visų revoliucijų ir padeda iškilti visiems diktatoriams, kurie mielai pasinaudoja jo pagalba. Ir Musolinis sakė: "Aš visada su jauniasiais". Bet tai nereiškė jaunimo naujų kelių suradimo.

4. "Kelią jaunimui!"

Politiniu rimtumu nėra pagrįstas ir kai kurių srovių veikėjų mūsų vyresniosios kartos politikų niekinimas, dažnai spaudoje ir kalbose primenant, kad jie savo veiklos sritį turėtų perleisti jauniesiems. Jau yra nusidėvėjęs kai kieno pamėgtas šūkis "Kelią jaunimui!" Jei to šūkio idėją suprasime kaip reikalą bei paakinimą sudaryti jauniems žmonėms sąlygas dalyvauti politinėje veikloje ir taip pasiruošti politiniam darbui ir tuo būdu pasiekti politinį išsilavinimą ir praktinio patyrimo keliu išplėtoti savo gabumus ir norą bei pasiryžimą įsijungti į politinį gyvenimą — tokiems planams ir tokioms pastangoms, suprantama, pritarsime. Bet jei kas, reikalaudamas praleisti jaunimą į politinį darbą, norėtų atitinkamo pasiruošimo ir patyrimo neturintiems jauniems žmonėms pavesti savo tautos be valstybės vadovavimą, toks siūlymas nebūtų laikomas racionaliu ir

nebūtų visuomenei priimtinas, nes vien jaunumas dar nėra darbo bei veiklos sėkmingumo garantija. Ne jaunumo reikia politiniam darbui ir tokio darbo vadovavimui, o asmenybės ir ypač politinio subrendimo ir pasiruošimo, o išeivijos sąlygomis ir tautinio sąmoningumo. Visi suprantame, kad bet kas, tokio darbo imdamasis, nežiūrint jo amžiaus, pirma pasiruošia ir ilgu praktiniu darbu įrodo savo sugebėjimą politinį darbą dirbti ir po ilgesnio patyrimo gal jam ir vadovauti. Visuomenininko ir politiko vaidinamas vaidmuo visuomenėje priklauso ne tiek nuo jo amžiaus, kiek nuo jo įgimto sugebėjimo, nuo jo asmenybės subrendimo, nuo jo intelektinio išsilavinimo, socialinio subrendimo, jausmų gyvenimo apvaldymo ir nuo jo pasisavintos bei išugdytos vertybių sistemos.

Reikalavimas kam nors išskirtinių pozicijų visuomenėje bei politinėje veikloje gali būti pateisinamas išskirtiniu toje srityje pasiruošimu ir dideliais įgimtais sugebėjimais, iš dalies ir individo įgytais dideliais nuopelnais. Todėl nėra pagrindo kam nors reikalauti užleisti jaunimui jau kitų užimtas veiklos pozicijas, kada tas jaunimas dar nėra nei tokio, nei panašaus darbo dirbęs ir neturėjęs sąlygų tam darbui rimtai teoriškai ir praktiškai pasiruošti. Vyresniųjų uždavinys ne įstatyti jaunimą į tokias politines ar visuomenines sąlygas, kur dirbti jis dar nėra pasiruošęs ir neturi patyrimo, o įvesti palaipsniui jaunimą į darbą bei veiklą, kur dirbdamas jis galėtų palaipsniui progresuoti ir taip pasiruošti vis atsakingesniam darbui.

Panašiai reikalaujantieji kelio jaunimui vyresniųjų sąskaita vargu ar gali operuoti dideliais jo nuopelnais ar užsitarnavimais, pasiaukojimu ir jam pirmenybių teikiančiomis gausiomis tėvynei aukomis, kaip buvo pasireiškę nepriklausomybės karų ir 1941 metų sukilimo dalyviai. Mūsų jaunimas ir savo darbais

Kalbant apie lietuvių jaunimo nuopelnus, daug kas galėtų jam net prikišti savo pareigų tautai apleidimą — kad jaunimas išeivijoje permaža tedalyvauja lietuviškoje veikloje ir kad didžioji jo dalis iš tokios veiklos traukiasi, kad permaža rūpinasi lietuvybe ir kad jauni išeiviai, baigę mokslus, dažnai pasitraukia nuo lietuvių visuomenės, kad, sukūrę šeimas, apleidžia lietuvių kalbą ir savo šeimose vartoja nelietuvių kalbą, tuo nusikalsdami lietuvių tautai. Taip dauguma jaunosios kartos lietuvių išeivių atitrūksta nuo lietuviškosios išeivijos kamieno, nepasidaro savi lietuvių išeivijos visuomenei ir taip nepasiruošia jai vadovauti. Su išeivija tautiškai ir visuomeniškai pasilieka tik maža jaunosios kartos dalis, iš kurios dar reikėtų laukti

nuoširdaus įsijungimo į išeivijos politines organizacijas, gilesnio įsisąmoninimo į lietuvių tautos siekimus ir didesnio suaugimo su ja, kad galėtų geriau pasiruošti vėliau jai vadovauti.

Kada kuriai nors gyvenimo sričiai ieškoma veikėjų bei vadovų, išeivijoje pasirinkimas nėra labai didelis: kandidatais atsiranda ne jai geriausiai pasiruošę ir sugebantys pasiaukoti žmonės, o daugiau pretenzingai besiveržiantys į pirmavimą bei dominavimą.

Kurie sekame gyvenimą ir žinome kelio jaunimui reikalaujančius šūkius, tie žinome, kad tie šūkiai dažniausiai nėra nuoširdūs ir kad jie dažniausiai kyla net ne iš jaunimo. Išeivijos lietuvių jaunimas yra taip paveiktas, kad jie laikosi nuošaliai nuo lietuviškos politikos:lietuviškosiomis politinėmis problemomis bei politinėmis organizacijomis maža tesidomi. Kai kurių politinių srovių ir jas atstovaujančios spaudos jaunimas yra dažnai nepalankiai nuteikiamas lietuviškų politinių institucijų atžvilgiu. Todėl jį ir į lietuviškas politines organizacijas įtraukti nelengva. Maža tesidomi jaunimas net ir ta politine srove, kuri šiaip sulaikydama jaunimą nuo dalyvavimo lietuviškose politinėse organizacijose, bando kalbėti jo vardu ir jį atstovauti.

Kai bandome atpažinti kalbančiuosius apie jaunimo nusiteikimus lietuviškos politikos atžvilgiu, dažnai jau iš rašymo būdo ir jame atsispindinčio mentaliteto atpažįstame, kad ten savo siekimus dėsto jau perbrendę "jaunuoliai". Ir tokiais atvejais rašoma ne tikslu pagelbėti jaunimui ar lietuviškai politikai, o tikslu patraukti jaunimą į savo srovę. Kalbos apie reikalą užleisti jaunimui vadovavimą lietuviškai politikai ateina dažniausiai ne iš jaunimo, o iš jau gerokai pagyvenusių "jaunuolių", neretai jau artėjančių į pensinį amžių. Taigi reikalavimai perleisti jaunimui vadovaujančias lietuviškos politikos pozicijas dažnai nėra paties jaunimo, o dažnai vyresnio amžiaus žmonių, kurie per jų dominuojamą spaudą ir įvairių pavadinimų suvažiavimus smerkia senesniųjų darbą ir jaunimo vardu veržiasi į vienos partijos dominavimą, kitus iš viešojo gyvenimo išstumiant, kaip kitados įvyko su LB. Demokratinės dvasios išsiilgusi išeivių visuomenė lengvai atpažįsta kai kur jau atvirai prasikišančias jai nepriimtinas tendencijas ir jas atmeta. Jos dažnai yra pridengiamos kokiu nors neaiškiu ir beveik nieko esamomis sąlygomis nepasakančiu šūkiu, į kurio turinį vėliau galima įspausti įvairių visuomenei pavojingų arba neįvykdomų ir net nenumatytų vykdyti reikalavimų, kaip kitados darė vadina-

mos nepasaulėžiūrinės politikos skelbėjai ar Lietuvą užpuolęs okupantas žmonėms suklaidinti.

Normaliai jaunesnieji į įvairių sričių veiklą įsijungia ne jiems "kelio" reikalaudami, o vyresniąsias kartas papildydami ir tuo būdu po truputį atnaujindami ir atjaunindami gyvenimą. Tuo jaunosios kartos įsijungimas yra ir vyresniosioms kartoms labai svarbus. Tačiau lietuvių išeivijoje visuomenės atsinaujinimas mažai tevyksta. Svetur augantis ir svetimose įtakose bręstantis jaunimas, kaip atrodo, nedaug tesirūpina ne tik bendra veikla su vyresniąja karta, bet ir aplamai Lietuvos reikalais.

Prie išeivijos lietuviško gyvenimo dedasi, palyginti, nedaugelio veikėjų ir tautiškai sąmoningiausių bei veikliausių išeivių vaikai. Todėl ir jaunų veikėjų lietuvių išeivijoje yra nedaug. O ir iš tų veikliausieji pasireiškia bent kelių organizacijų valdybose ir įvairiose komisijose. Dauguma jaunimo nedalyvauja LB ir kitų organizacijų susirinkimuose, nemoka nario mokesčio ir neremia Lietuvos laisvinimo veiklos, nežiūrėdami, kas jai vadovauja.

Geriausiai gyvenimui pasiruošę yra vidutinio amžiaus lietuviai, čia baigę mokslus. Jie priklauso viduriniąjai kartai, kurios didžioji dalis yra jau nutolę nuo lietuviško išeivijos gyvenimo ir savo prieauglio jau nebeauklėja lietuviškoje dvasioje. Jų dauguma ir kelio į išeivijos politines pozicijas neieško ir vyresniųjų sugestijomis įsijungti į lietuvių politinę veiklą jau nepasinaudoja.

Todėl tie, kurie triukšmingai reikalauja "kelio jaunimui" ir niekina politinį darbą dirbančius vyresniuosius lietuviškoje veikloje, yra kiek "pasimetę". Vyresnioji karta iš savo menkų pensijų daugiausia išlaiko Lietuvos laisvinimo veiklą ir lietuviškąjį švietimą ir paremia kultūrinį gyvenimą ir net jaunimo kongresus, sudėdami jų ruošimui dideles sumas, kurių sunaudojimas išvirsta savotišku jaunimo papirkimu, kad šis dar prisilaikytų prie lietuviškosios veiklos ir pritaptų prie vienos politinės srovės.

Kai kieno norimas bei siekiamas vyresniųjų iš lietuviškosios veiklos išstūmimas jos nepagerintų, o, priešingai, sudarytų tuštumą, kurios nebūtų kam tinkamai užpildyti.

5. Lietuvių politinės srovės ir jaunimas

Kur nors priminus lietuvių politinių srovių vaidmenį, iš LB veikėjų pasigirsta prieš jas argumentai, kad lietuvių poli-

tinės srovės jau išmiršta ir kad jaunimas prie jų nesideda ir nenori nieko apie jas žinoti. Tokius teigimus mes girdime jau ne nuo vakar. Jau trisdešimt metų kai ką gundo nedėkinga pranašystė apie vyresniųjų veikėjų ir esamų politinių srovių išmirimą.

Dažnas tokių gandų bei tvirtinimų kartojimas, suprantama, daro įtaką mažiau kritiškiems jauniems žmonėms. Kaip žinome, lietuvių išeivijos jaunimas jau ir anksčiau buvo tam tikros propagandos paveiktas šalintis nuo lietuviškos politikos ir lietuviškų politinių organizacijų.

Tiesa, labiau subrendę jauni žmonės kritiškiau bei savarankiškiau pasisavina per spaudą ir "studijų savaites" skleidžiamas informacijas, atskiria partinę propagandą nuo tiesos. Labiau subrendęs jaunimas operuoja ne tik savoje spaudoje skleidžiamomis idėjomis, bet ir savarankiškiau pasinaudoja ir amerikiečių spauda, kurioje susipažįsta su dažniausiai pasitaikančiomis ir šių laikų, politikoje vyraujančiomis politinėmis srovėmis bei idėjomis ir pagal tai gali pakrypti į vienokią ar kitokią politinę srovę, kurios įtakų ji yra labiausiai veikiamas.

Svarbiausią šiame pasirinkime vaidmenį suvaidina jam gerai pažįstamos ir jam įtaką darančios lietuvių jaunimo ir politinės organizacijos. Bet, kas yra dažnos propagandos paveiktas vengti lietuviškų politinių organizacijų ir neremti Lietuvos laisvinimo, tas gali lengviau nukrypti (ir nukrypsta) į kitokius kelius, vedančius į šalį nuo lietuviško gyvenimo ir nuo Lietuvos bei lietuvių tautos reikalų.

"Mūsų tauta yra maža, todėl kiekvieno lietuvio sveikata yra didelis turtas, kurio negalima nupirkti už didžiausius pinigus.

Tik sveika, moksliškai pažangi tauta gali išlikti amžiais gyva ir atlikti jai skirtą Kūrėjo misiją".

Kr. Petras Kaladė
Iš knygos "Maistas ir ligos"

LIETUVOS IR LIETUVYBĖS PROBLEMOS LAISVINIMO VEIKĖJŲ PRANEŠIMUOSE

Vyriausiojo Lietuvos Išlaisvinimo Komiteto seimo posėdžiuose 1982 metų gruodžio 6 - 7 dienomis Los Angeles

M. ANCIŠKIS

1. VLIKo valdybos pirmininko dr. Kazio Bobelio pranešimas

Gerbiami VLIKo seimo atstovai, VLIKo seimo svečiai ir VLIKo valdybos kolegos!

1979 metais išrinktoji VLIKo valdyba buvo VLIKo tarybos perrinkta sekančiai trejų metų kadencijai 1982 metų vasario mėn. Iš valdybos pasitraukė dr. J. Balys. Naujai į valdybą buvo pakviesti p. Vytautas Jokubaitis, dr. Domas Krivickas ir p. Nijolė Vaitiekūnienė.

Dabartinė VLIKo valdyba yra šios sudėties:

dr. Kazys Bobelis — pirmininkas,
dr. D. Krivickas — pirmininko pavaduotojas,
dr. J. Stiklorius — sekretorius,
dr. E. Armonienė — iždininkė ir teisinė patarėja,
dr. K. Jurgėla — vicepirmininkas politiniams reikalams,
dr. J. Stukas — vicepirm. informacijai anglų kalba,
p. Vytautas Jokūbaitis — vicepirm. tarporganizaciniam reik.,
p. Nijolė Vaitiekūnienė — vicepirm. žmogaus teisių reikalam,
p. Liūtas Grinius — valdybos narys,
p. Margarita Samatienė — VLIKo įstaigos vedėja.

VLIKo būstinė nuo 1979 m. rugpiūčio 1 dienos yra Washingtone, D.C., J.A.V.

VLIKo valdybos posėdžiai vyksta Washingtone kas mėnesį, tačiau iš tikrųjų VLIKo darbas yra jo valdybos narių dirbamas kiekvieną dieną. Nėra tos dienos, kad kas nors nebūtų atliekama telefonu ar raštais. Taip pat VLIKo valdyba yra atstovaujama su pranešimais VLIKo tarybos posėdžiuose, kurie vyksta kas du mėnesiai.

VLIKo įstaigos vedėja Margarita Samatienė labai pavyzdingai ir atsidėjusi tvarko administracinius, informacinius ir kitus su VLIKo veikla susijusius darbus.

Kaip kad aš pabrėžiau, kiekviename VLIKo seime —

pagrindinis kelrodis valdybos darbui yra 1979 metais paskelbtoji deklaracija: cituoju deklaracijos išvadą: "Lietuvių tautos įgaliotas ir viso pasaulio lietuvių remiamas, Vyriausias Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas su nauja energija ir pasiryžimu tęs kovą už Lietuvos nepriklausomybę. Lietuvių kova už Tautos laisvę ir savą valstybę nesikeičia. Ji yra nuolatinė, visuotinė, besąlyginė ir vedanti į pergalę". Citata baigiasi. Tai yra tas VLIKo veiklos motto, kasmet stiprėjantis ir plačiau išvystomas.

I. Bendras Lietuvos politinės veiklos išplėtimas ir koordinavimas

Malonu jums pranešti, kad VLIKo atstovybės tinklo atgaivinimas, sustiprinimas ir išplėtimas įvairiuose pasaulio kraštuose yra gražiai ir beveik pilnai įvykdytas. VLIKo valdyba šiuo metu turi tiesioginį ryšį su visais kraštais, kur tik lietuvių gyvenama. Tai buvo įvykdyta asmeniškai tuos kraštus aplankant, informuojant apie VLIKą ir jo darbus ir išplečiant susirašinėjimą su įvairių kraštų pavieniais lietuviais ir organizacijomis. Aišku, tai turi būti neužleista ir tobulinama visą laiką. Ypatingai gerai išplėstas ir organizuotas yra Tautos Fondo atstovybių tinklas, kuris taip pat daug kur atlieka netiesiogiai ir įvairius VLIKo darbus.

VLIKo atstovybės dirba bendrai su vietos organizacijomis ir Tautos Fondo atstovybėmis. Kur VLIKo atstovybių ar atstovų nėra, veikiama per vietines lietuvių ar Lietuvių Bendruomenės organizacijas tiesiogiai.

VLIKo santykiai su visų kraštų lietuviais ir jų organizacijomis yra tikrai malonūs, geri ir jaučiama artima bendradarbiavimo ir savitarpio pagalbos dvasia.

JAV dirbame artimame ryšyje su ALTo vadovybe ir iš ALTo gauname didelę pagalbą.

PLB į VLIKo kreipimąsi daugiausia neatsako, o jei ir atsako, tai po 5-6 mėnesių ir neigiamai. Į kiekvieną VLIKo seimą ar šiaip konferencijas PLB ir JAV LB buvo ir yra kviečiamos. Smulkiau apie santykius su organizacijomis praneš p. Vytautas Jokubaitis, vicepirmininkas tarporganizaciniams reikalams.

Artimai bendradarbiaujame su Lietuvos diplomatinės tarnybos atstovais JAV ir kituose kraštuose. Šalpos ir socialinėje srityje remiame Balfą.

Jau prieš keletą metų užmegsti ryšiai su Pietų Amerikos, Kanados ir Europos lietuviais ir jų organizacijomis yra plečiami

toliau, ir bendra kooperacija padeda geresniam Lietuvos bylos atstovavimui.

VLIKo atstovas Prancūzijoje ir prie Europos Tautų Parlamento inž. Adolfas J. Venskus atlieka didelį darbą, gindamas Lietuvos interesus. Jo artimi ryšiai su E.T.P. vadovybės asmenimis labai prisideda prie Pabaltijo valstybių klausimo iškėlimo toje institucijoje. Bendradarbiaujame su dr. Geručiu, kurio veikla yra labai vertinga.

VLIKo atstovas Argentinoje Arturas Mičiudas yra energingas ir aktyvus mūsų reprezentantas, turintis gerus ryšius su valdžios pareigūnais.

Mano kadencijos metais man teko aplankyti beveik visus lietuvių gyvenamus kraštus laisvajame pasaulyje, susipažinta su jų darbais ir sunkumais ir artimiau painformuota apie VLIKo uždavinius. Aš galiu pabrėžti, kad asmeniškai pažįstu visų pasaulio kraštų lietuvių organizacijų vadovus, VLIKo bei Tautos Fondo atstovus ir džiaugiuosi, kad iš jų visų VLIKo valdyba gauna pilną paramą ir visokeriopą pagalbą VLIKo veiklai. Su jais visais yra palaikomas nuolatinis ryšys, ir jie nuolat yra informuojami apie mūsų užsimojimus bendroje lietuviškoje veikloje ar specifiniai jų kraštams.

Šią vasarą teko aplankyti Australiją, kur buvau pakviestas Australijos LB pirmininko p. Albino Pociaus. Aplankiau Adelaidę, Melbourną ir Sidney ir turėjau galimybę padaryti pranešimus lietuvių visuomenei, atsakyti į klausimus, kalbėti per radijo programas, o taip pat su prel. P. Butkaus, A. Pociaus, G. Zamoiskio, A. Kramiliaus, A. Mauragio, kun. R. Spurgio ir kitų pagalba dalyvauti bendruose pabaltiečių birželio išvežimų ar pavergtų tautų minėjimuose ar susirinkimuose ir pasakyti VLIKo vardu žodį ir taip pat pasimatyti su valdžios pareigūnais, švietimo ir etninių reikalų ministeriu Mr. P. Baume, senatoriais John Dowd, Max Smith M.L.A., Douglas Darby, P. Shipton ir kitais. Šia proga buvo įteiktas VLIKo paruoštas memorandumas Australijos ministeriui pirmininkui Malcolm Fraser. Į memorandumą jau gavome teigiamą atsakymą iš užsienio reikalų ministerio Margaret Guilfoyle. Atsakyme pabrėžiama Australijos nepripažinimo politika Lietuvos okupacijos ir kooperacija su VLIKu.

Prel. Butkaus dėka turėjau labai malonią audienciją su Australijos kardinolu Sir James Freeman, Sidney mieste. Taip pat turėjau ilgesnį pasikalbėjimą su Australijos Catholic Weekly redaktorium Gerr Smith, kuris plačiai pirmame puslapyje ap-

rašė mano kelionės į Australiją tikslą, VLIKą, jo uždavinius ir mano pranašystę apie Sovietų imperijos griuvimą. Lietuvai labai naudingas reportažas propagandos atžvilgiu. Šitas aprašymas buvo ištisai perspausdintas Toronte, Kanadoje, leidžiamame laikraštyje "Speak Up".

Dideliai vertingą darbą atlieka Algis Taskūnas iš Hobarto, Tasmania, redaguodamas žurnalą "Baltic News". Jis yra įgaliotas atstovauti VLIKą pasaulinėje antikomunistų lygos konvencijoje gruodžio 6-9 dienomis šiais metais Tokio mieste, Japonijoje. J. P. Kedys, Sidney, leidžia "New Digest International", įvykių apžvalgą Sovietų Sąjungoje ir satelitiniuose kraštuose, — ten vykdomus nusikaltimus prieš žmoniją, pavergtų tautų kovą prieš okupantą ir t.t. Jo veikla pagirtina.

Bendra išvada yra ta, kad Australijos lietuviai rimtai remia ir vertina VLIKą, jo reikšmę ir jo darbą. Iš VLIKo pusės norėčiau pabrėžti, kad Australijos lietuviai yra gerai organizuoti ir sėkmingai veikia.

VLIKo pagrindinis tarporganizacinio bendradarbiavimo tikslas ir yra palaikyti ir išvystyti kuo artimesnius ryšius su visomis visuose kontinentuose esančiomis lietuvių organizacijomis, kad lietuviška politinė veikla bei reprezentacija būtų kiek galima geriau koordinuojama ir atstovaujama, siekiant bekompromisinio Lietuvos išlaisvinimo.

VLIKo leidžiama Elta lietuvių, anglų, italų, prancūzų, ispanų ir portugalų kalbomis turi nepaprastą reikšmę mūsų veikloje. Eltos tiražas auga, ir jos turinys visą laiką yra tobulinamas, kad kuo geriau atliktų savo uždavinį. Kuomet iškyla reikalas, tada yra leidžiami ir specialūs Eltos pranešimai spaudai ir radijo informacijai. Dažnai svarbesnių įvykių perdavimas atliekamas telefonu. Komunikacijai geriau centralizuoti ir ryšiams efektingiau palaikyti gali būti greitai būtinas kompiuterio ir telex panaudojimas.

Radio programos Romoje ir Vatikane yra VLIKo remiamos ir Lietuvoje gerai girdimos. VLIKo valdyba yra padariusi porą pareiškimų dėl Amerikos Balso programų lietuvių kalba siuntinėjimo ir yra gavusi teigiamus atsakymus. Sen. James Buckley paskyrimas vadovauti Radio Liberty ir Free Europe informacinėms programoms, manau, bus labai naudingas geresniam žinių parinkimui, jų perdavimui ir žinių turiniui. Per visas šias programas VLIKo valdybos nariai yra davę pranešimus į okupuotą Lietuvą įvairiomis progomis.

Išleistosios knygos "Soviet Genocide in Lithuania" antroji laida jau baigiama išparduoti. Reikės spausdinti trečią laidą. Ji labai populiari svetimšalių pareigūnų tarpe, ir jos labai daug išdalinama veltui.

VLIKo valdybos nariai dalyvauja beveik visų organizacijų suvažiavimuose bei šventėse, kur tik esame kviečiami, ir dedame visas pastangas su visais bendradarbiauti.

Seinų krašto lietuvių reikalais esame kontakte su Lietuvos bažnytine hierarchija ir bandome šį klausimą spręsti per ją.

Labai artimai bendradarbiaujame su ALTu apkaltintųjų lietuvių pagalbos srityje. Ši problema yra tik JAV ir yra labai jautri. Kartu su ALTu surengėme 60 metų JAV Lietuvos de jure pripažinimo paminėjimą Washingtone, D.C., 1982 m. liepos 28 d.

Šiais metais VLIKo reikalais teko būti Europoje, Australijoje ir Kanadoje, neskaitant daug kalbų ir kelionių Amerikoje. Rėmėme ir prisidėjome dėl Pabaltijo dienos paskelbimo rezoliucijos priėmimo Kongrese. VLIKas šiais metais buvo du kartus pakviestas dalyvauti Baltuosiuose Rūmuose, Wasjhingtone, D.C., prezidentui R. Reaganui pasirašant Afganistano laisvės dienos (1982 kovo 21 d.) ir Pavergtųjų Tautų savaitės (1982 liepos 19 d.) proklamacijas.

Santykiuose su pavergto krašto tautiečiais VLIKas vadovaujasi visų lietuviškų veiksnių priimtu nutarimu:

"Tautinė drausmė reikalauja, kad, kol Sovietų Rusija laikys Lietuvą okupuotą ir pavergtą Sovietų Sąjungos dalimi, laisvieji lietuviai santykiuose su okupuotos Lietuvos gyventojais ribojasi bendravimu tik privačioj asmeninėj plotmėj".

"Vertinama kiekviena laisvės kovos iniciatyva, tačiau siekiama, kad ji būtų suderinta su Lietuvos laisvinimo veiksnių politika ir taktika (speciali Eltos informacijos laida, 1982 kovo 29 d.).

Gaunama medžiaga iš pavergtos Lietuvos yra skelbiama Eltoje.

VLIKo finansinis išsilaikymas ir jo egzistencija yra tvarkoma Tautos Fondo, kuris iš tikrųjų yra VLIKo finansų ministerija. Gi Tautos Fondą remia ir išlaiko viso pasaulio lietuviai, ir mes už tai esame dėkingi. Didelis ačiū priklauso Tautos Fondo vadovybei JAV ir visuose pasaulio kraštuose, kurie taip puikiai jį tvarko.

II. Tarptautinis Lietuvos interesų atstovavimas

1. Europos Tautų Parlamentas

1980 metais kelionės į Europą metu buvo vėl užmegzti santykiai su Europos Tautų Parlamentu per jo vicepirmininką dr. Egon P. Klepschą Briuselyje. Šių santykių sudarymui ir išvystymui labai daug padėjo ir padeda VLIKo įgaliotinis Prancūzijoje ir atstovas prie E. T. Parlamento inž. Adolfas J. Venskus.

Dr. Klepschui buvo įteiktas pareiškimas, apibūdinantis Lietuvos padėtį. Tada Klepschas pažadėjo 1981 metų ETP sesijoje kelti Pabaltijo valstybių klausimą. Apie tai jau buvo minėta Toronto seime 1980 metais.

1981 m. sausio 8 d. E.T.P. delegatai Sir James Scott-Hopkins, The Baroness Ellis, Alan Tyrell, Lord Bethell, — anglai, ir Kirk ir Poul Moller, danai, įnešė rezoliuciją dėl Estijos, Latvijos ir Lietuvos padėties Europos valstybių tarpe. 1981 m. sausio 12 d. rezoliucija buvo nukreipta į Politinių reikalų komitetą. Tais pat metais rugsėjo 23-25 d. politinių reikalų komitetas nutarė įneštą rezoliuciją studijuoti ir spalio 24-25 d. posėdyje paskyrė Otto von Habsburgą paruošti raportą apie Pabaltijo rezoliuciją. Vasario 24-25 dienomis Politinių reikalų komitetas priėmė Otto von Habsburgo raportą.

Prez. Reaganui skelbiant Afganistano laisvės dieną Baltuosiuose Rūmuose kovo 21 d. (1982 m.), vėl teko pripuolamai susitikti su dr. Klepschu (jis vadovavo E.T.P. delegacijai ir trumpai pasikalbėti. Jis pakartojo savo pažadą del Pabaltijo valstybių ir kvietė jį aplankyti Strassburge ar Briuselyje ir plačiau tuo reikalu pasikalbėti. Man nebuvo progos nuvykti į Europą tuo metu, bet su dr. Klepschu artimą ryšį VLIKo vardu visą laiką palaiko inž. A. Venskus.

Balandžio 28-30 d. (1982 m.) Politinių reikalų komisija nutarė pristatytą rezoliucijos projektą svarstyti. Rugsėjo 16 d. VLIKo atstovas inž. A. Venskus lankėsi E.T.P-te ir turėjo ilgesnį pasikalbėjimą su dr. Klepschu ir kitais Europos T. P-to pareigūnais ir politinių frakcijų vadovais, remdamas rezoliucijos priėmimą. Inž. A. Venskus telefonu painformavo mane apie rezoliucijos eigą ir kad socialdemokratai bando ją užblokuoti. Tuo reikalu tuoj pat susirišau su lietuviais socialdemokratais, prašydamas jų pagalbos. Turiu pabrėžti, kad lietuviai socialdemokratai ėmėsi labai skubios akcijos paveikti savo kolegoms ETP-te telegramomis ir telefonu.

Pagaliau rugsėjo 22-24 d. rezoliucija buvo Politinio komiteto priimta ir persiųsta ETP plenumo sesijai galutiniam sprendimui su rekomendacija rezoliuciją apie Pabaltijo valstybių padėtį priimti. Nustebome, kad Politinių reikalų komisijoje prieš rezoliuciją pasisakė socialdemokratai ir komunistai: visi kiti jai pritarė.

Tikiu, kad lietuvių socialdemokratų pastangos eventualiai plenumo sesijoje duos teigiamų rezultatų. Tai yra svarbus pavyzdys, kaip yra reikšmingas politiniai ideologinis susigrupavimas ir kaip įtakingos politinės partijos politinio proceso vykdyme.

1982 m. rugsėjo 25 d. VLIKas paruošė (bet buvo įteikta Pasaulinės Pabaltiečių Santalkos — Baltic World Council vardu) memorandumą, kuriame buvo išdėstytas Pabaltijo valstybių militarinis pavergimas, besitęsiantis žmonių pasipriešinimas okupantui, pogrindžio veikla ir spauda, laisvojo pasaulio pabaltiečių kova už Pabaltijo valstybių nepriklausomybės atstatymą, JAV kongreso rezoliucijos, liečiančios Pabaltijo valstybes, prezidento Reagano paskelbimas Pabaltijo laisvės dienos (Baltic Freedom Day), 100 JAV Kongreso narių raštas Brežnevui, reikalaujantis Lietuvai, Latvijai ir Estijai laisvės ir t.t., išvadoje prašant E. T. Parlamentą pasisakyti už Pabaltijo valstybių atstatymą. Aš, kaip einantis Pasaulinės Pabaltiečių Santalkos pirmininko pareigas, pasirašiau šį memorandumą.

Europos T. P. plenumo sesija yra numatyta lapkričio pabaigoje ar gruodžio - sausio mėnesiuose. Yra numatyta į parlamento plenumo sesiją nuvykti didesnei pabaltiečių delegacijai. Mums yra pažadėta pranešti, kada sesijoje bus svarstomas Pabaltijo klausimas.

Nauja, konkreti Europos Tautų Parlamento pozicija Pabaltijo reikalu yra didelis laimėjimas, iškeliantis Lietuvos, Latvijos ir Estijos teisę į laisvę ir nepriklausomybę, pabrėžiantis, kad Europos valstybės nepriima Sovietų Sąjungos dominavimo rytinėje Europoje ir pradeda judinti užleistas nuo II pasaulinio karo užsilikusias neišspręstas Europos problemas.

2. Helsinkio finalinis aktas (Europos saugumo ir kooperacijos konferencija)

Helsinkio aktas, atnešęs tiek daug kontroversijos mūsų laisvinimo darbe, šiandien ir didžiausių jo buvusių kritikų yra pripažįstamas, kaip turintis didelę reikšmę ir nepaprastą įtaką Lietuvos, Latvijos ir Estijos nepriklausomybės atstatymo

kovoje.

Helsinkio akto principai atidaro mums naujas perspektyvas, naujus kelius iškelti Pabaltijo valstybių teisę į laisvę, tarptautinėse konferencijose ir konkrečiai supažindinti su tebesitęsiančia okupacija, tautiniu ir religiniu persekiojimu, pogrindžio spauda, pabaltiečių teise į laisvą apsisprendimą (selfdetermination) dėl savo valdymosi formų ir t.t.

Daugelis Vakarų valstybių savo politiką Pabaltijo valstybių atžvilgiu pradėjo remti Helsinkio akto principais, JAV, net Europos T. P. ir kt. Net Europos T. Parlamento rezoliucijoje yra punktas, reikalaujantis Pabaltijo valstybių klausimą iškelti Madride — E.S.K.K., remiantis Helsinkio akto principais.

Šiandieną mes turime užmiršti visus buvusius nuomonių skirtumus dėl Helsinkio akto interpretacijos ir visi vieningai bandyti išnaudoti, kas Helsinkio akte yra Lietuvai naudinga.

1980 metais, prieš prasidedant Madrido konferencijai patikrinti, kaip yra vykdomas Helsinkio aktas jį pasirašiusių valstybių (35), man teko aplankyti 12 Europos valstybių ir įteikti VLIKo memorandumą asmeniškai, kitoms Vakarų bloko valstybėms buvo įteikta paštu.

Madrido konferencija, turėjusi pasibaigti per 3-4 mėnesius, su pertraukomis tebesitęsia ir šiandien, konferencijos dalyviams negalint susitarti dėl išvadinio dokumento. 1981 m. rudenį ir vėl 1982 m. spalio mėnesį VLIKas pasiuntė papildomus raštus, primindamas mūsų 1980 metais įteiktą memorandumą ir pabrėždamas reikšmę stipriau laikytis Helsinkyje priimtų principų ir nenusileisti Sovietų Sąjungos įvairioms falsifikuotoms manipuliacijoms.

Turimomis žiniomis ši tęsiamoji Madrido konferencija turi prasidėti lapkričio 9 d. (1982 m.), ir Vakarų valstybės yra griežtai nusistačiusios laikytis nutarimų, iškeliančių Helsinkio akto principų laužymą. Praeitą savaitę Madrido konferencijos reikalu aš turėjau du pasikalbėjimus su valstybės departamento pareigūnais.

Labai svarbu, kur įvyks III-ji patikrinamoji Helsinkio akto konferencija. Jei ji bus Vakarų valstybių mieste, tai mūsų dalyvavimas įgaus panašias formas, kaip Madride, tik reikės jį daug stipriau išplėsti. Jei ji bus Rytų valstybių ar sovietų satelitų mieste, tai fizinis mūsų dalyvavimas gali būti labai ribotas, panašiai, kaip kad buvo Belgrade 1977 metais.

3. Pabaltiečių Pasaulinė Santalka (Baltic World Council)

Šis bendradarbiavimas tarp lietuvių, latvių ir estų yra gražiai išplitęs ir ypatingai buvo matomas Madrido konferencijoje 1980 metais.

Šiuo metu VLIKas yra Santalkos pirmininkas, ir aš tas pareigas atlieku. Finansų trūkumas trukdo Santalkos darbą. Estai ir latviai nėra taip finansiškai pajėgūs, o taip pat ir skaičium mažesni, todėl jų veikla yra daugiau koncentruojama į jų regionalines organizacijas.

Kaip jau minėjau, organizuojame bendrą delegaciją vykti į E.T. Parlamentą.

4. Jungtinės Tautos

Jungtinės Tautos dar tebėra Sovietų Sąjungos ir Trečiojo pasaulio valstybių dominuojamos, tai ten bent šiuo metu mums palankių sąlygų nematyti. E. T. Parlamentas bando Pabaltijo klausimą iškelti Jungtinių Tautų dekolonizacijos komisijoje.

5. Santykiai su atskiromis valstybėmis

Su JAV, Australija, Argentina, Vatikanu, iš dalies su Anglija ir Vokietija santykiai yra tiesioginiai. Kitur veikiame per diplomatinius atstovus, ar vietines lietuvių organizacijas arba VLIKo atstovus. Įteikiant bet kokį pareiškimą, yra painformuojami to krašto lietuvių organizacijų vadovai ar VLIKo atstovai.

6. Tarptautinis Hagos Tribunolas

Šiuo metu, išeinant iš tarptautinės teisės dėsnių, juo pasinaudoti negalim.

7. Tarptautinės organizacijos (privačios)

Yra daug įvairių šios rūšies organizacijų, bet iš jų, išskyrus Amnesty International ir World Anti-Communist League, yra nedaug naudos. Kai kurios jų yra net neigiamai nusistačiusios prieš Pabaltijo valstybes, pvz. Freedom House, New York, su kuria mes turėjome aštrų pasikeitimą nuomonėmis dėl Lietuvos, Latvijos ir Estijos nelaikymo okupuotomis valstybėmis ir net jų pareiškimo, kad Freedom House nebūtinai turi sekti JAV nepripažinimo politika.

Palaikome ryšį su International Sakharov Kommittee Danijoje, Human Rights International Londone ir kitomis. Dauguma įvairių žmogaus teisių organizacijų yra didelėje sovietų disi-

dentų įtakoje, kurie, nors ir yra nusistatę prieš komunistinę sistemą, vis tiek remia bendrąjį rusišką imperializmą.

Mūsų reikalui yra naudingi Pavergtų Tautų komitetai įvairiuose kontinentuose, ir su jais bendradarbiavimas yra daugiau išplėstas ir sutvirtintas. Reikalinga, kad kraštų bendruomenių vadovybės liepos mėnesyje organizuotų masišką lietuvių dalyvavimą pavergtų tautų parade ir minėjimuose, pabrėžiant tebesitęsiančią okupaciją.

8. Ypatingi atsitikimai

Kiekvienais metais esame paliečiami daugiau ir daugiau naujų, netikėtų, ypatingų įvykių, į kuriuos reikia skubiai reaguoti. Pvz., gaunami įvairūs pranešimai apie įvykius pavergtoje Lietuvoje., areštai, kunigų nužudymai, demonstracijos ir t.t., Lenkijos įvykiai, JAV pozicija ryšium su ekonominiu embargo, Afganistano laisvės dienos paskelbimas iššaukė reakciją, padėjusią gauti Pabaltijo laisvės dienos paskelbimą; naujai apkaltintų lietuvių gynimas, nelaukiami naujų aplinkybių iššaukti pasimatymai su valdžios, spaudos ir svetimšalių organizacijų pareigūnais, dalyvavimas įvairiuose lietuvių ir kitataučių parengimuose bei susirinkimuose ir t.t. — tai vis yra įvykiai, kurių negalima iš anksto numatyti, kaip ir negalima jų praleisti, bet kurie reikalauja greitos reakcijos. Visa tai pilnai atlikti mūsų organizacinėmis ir asmeninėmis struktūros sąlygomis yra nepaprastai sunku ir pareikalauja daug to ir taip trūkstamo laiko. Todėl visuomenė turi suprasti, kad visas VLIKo darbas yra neapmokamas, yra vykdomas savanoriškai, nuvogtu nuo tarnybos ir šeimos laiku ir dažnai panaudojant asmeniškas lėšas. Natūralu, kad kartais yra skaudu ir sunku priimti tuščiais, net užgauliojančiais žodžiais, mėtomą destruktyvią kritiką, pagrįsta iškraipytais faktais ir perdėtais įvykių aprašymais.

Bendra išvada yra ta, kad mums reikia sistemingai vykdyti mūsų numatytą laisvinimo planą ir tuo pačiu būti visą laiką pasiruošusiems atitinkamai reaguoti į netikėtus tarptautinius įvykius, kurie gali turėti lemiamos reikšmės į Lietuvos bylos teigiamą išsprendimą.

Sovietų Sąjungoje vykstanti ekonominė, militarinė ir valdžios kontrolės krizė, savaime aišku, pamažu veda į tironiškosios imperijos griuvimą. Sovietų nepajėgumas susitvarkyti Afganistane, Lenkijoje, mažėjanti jų įtaka Afrikoje ir Europos valstybių tarpe aiškiai demonstruoja ten augantį nepasitenkinimą, nesugebėjimą toliau paskleisti diktatūrinę santvarką, komunis-

tinę sistemą bei melą, kaip kad jiems sekėsi anksčiau.

Tik Vakarų valstybių nepajėgumas išnaudoti savo aiškų pranašumą, nežiūrint, ką kairioji spauda beskelbtų, pagrįstai padeda teroru ir išnaudojimu išsilaikyti Sovietų Sąjungos imperijai.

Neturiu jokių abejojimų, kad bolševikinė diktatūra eina paskutiniais savo gyvenimo metais prie galo, ir laisvės rytojus kasdieną artėja visoms pavergtoms tautoms.

Akstinas ir pavyzdys mūsų veikloje yra buvę VLIKo kūrėjai, veikėjai ir visi savo tautai sąžiningai dirbantieji lietuviai.

Baigdamas noriu paprašyti Jus visus pagerbti atsistojimu ir minutės susikaupimu mirusius VLIKo veikėjus Juozą Audėną, Juozą Skorubską ir kitus. Tebūnie jie mums pavyzdys mūsų darbe.

Šia proga noriu pabrėžti, kad VLIKo atliekami darbai, numatyti planai bei projektai negalėtų būti vykdomi, jei mes neturėtumėm finansinės ir moralinės paramos iš pavergtos Lietuvos ir laisvojo pasaulio brolių ir sesių lietuvių. Jūsų parama mūsų darbui priduoda tą didžiąją energiją ir užsispyrimą Lietuvos laisvės kovai tęsti, plėsti ir eventualiai laimėti. Tik su Jūsų parama ir pritarimu mes galime nešti ir vykdyti mums uždėtą atsakomybę.

Mes šaukiamės visų — kiekvieno lietuvio, kiekvienos lietuvės, — pagalbos tęsti šiam šventam mūsų tautos darbui. Tik visi kartu, tik bendromis jėgomis atstatysime laisvą nepriklausomą Lietuvą!

2. VLIKo Tarybos pirmininko Vlado Šoliūno pranešimas

Pranešimą padalinau į tris dalis, kad klausytojams būtų lengviau sekti ir arčiau susipažinti su Tarybos sudėtimi, atsakomybe ir darbais.

Pirmoji dalis lies statutinę Tarybos atsakomybę. VLIKo Taryba yra viena iš trijų VLIKą sudarančių dalių, būtent Seimo, Tarybos ir Valdybos. VLIKo statutas Tarybos atsakomybę aptaria sekančiai:

Taryba studijuoja ir planuoja Lietuvos išlaisvinimo uždavinius ir jiems vykdyti priemones.

Laikotarpiu tarp VLIKo Seimo sesijų vykdo VLIKo Seimo funkcijas, išskyrus statuto keitimą.

Atlieka kitus statuto pavestus uždavinius.

Tokia bendrais bruožais yra VLIKo Tarybos statutinė atsakomybė.

Antroje dalyje noriu perduoti pagrindinius statistinius veiklos duomenis.

Tarybos sudėtis — penkiolika politinių ir rezistencinių grupių.

Posėdžių dažnumas — kas du mėnesiai.

Tarybos vieta — Čikaga.

Posėdžių vieta — Taryba nuolatinės būstinės neturi ir posėdžiauja Amerikos Lietuvių Tarybos būstinėje arba Jaunimo Centre.

Taryba turėjo sekančius posėdžius nuo pereito VLIKo Seimo Clevelande:

Gruodžio 12, 1981, kuriam pirmininkavo Grožvydas Lazauskas, Lietuvių Valstiečių Liaudininkų Sąjungos atstovas. Posėdyje dalyvavo 14 grupių. Nedalyvavo Lietuvių Vienybės Sąjūdis. Procentinis grupių atstovavimas — 93.3%

Antras Tarybos posėdis įvyko 1982 m. vasario 20 d. Pirmininkavo Mažosios Lietuvos Rezistencinio Sąjūdžio atstovas kun. Ansas Trakis. Dalyvavo 15 grupių. Procentinis grupių atstovavimas — 100%

Trečias Tarybos posėdis įvyko 1982 m. gegužės 22 d. Posėdžiui pirmininkavo Kęstutis Dirkis., Rytų Lietuvos Rezistencinio Sąjūdžio atstovas. Posėdyje dalyvavo 14 grupių. Nedalyvavo Lietuvių Fronto Bičiuliai. Procentinis grupių atstovavimas — 93.3%.

Ketvirtas posėdis įvyko tų metų rugpiūčio 7 d. Posėdyje dalyvavo 13 grupių. Nedalyvavo Lietuvių Krikščionių Darbininkų Sąjungos ir Lietuvos Ūkininkų Partija. Procentinis grupių atstovavimas — 86,7%.

Penktas posėdis įvyko spalio 23 d. Posėdžiui pirmininkavo Vladas Sinkus, Lietuvių Krikščionių Darbininkų Sąjungos atstovas. Dalyvavo 14 grupių. Posėdyje nedalyvavo Lietuvos Ūkininkų Sąjunga. Procentinis grupių atstovavimas — 93,3%

Statistinius duomenis susumavę, matome, kad Taryba nuo pereito VLIKo Seimo turėjo penkis posėdžius. Procentinis grupių atstovavimo vidurkis — 93.3%. Dešimt grupių dalyvavo visuose posėdžiuose. Iš penkių posėdžių keturiuose dalyvavo 14 grupių. Nė viena grupė neapleido daugiau kaip vieną posėdį.

Trečioje dalyje noriu trumpai apžvelgti Tarybos veiklą. Kaip iš statistinių duomenų matote, iš penkiolikos Tarybą

sudarančių grupių vidutiniškai posėdžiuose dalyvavo virš 90 procentų. Dauguma grupių į posėdžius siuntė po atstovą ir antrininką. Visuose posėdžiuose, išskyrus paskutinį, dalyvavo VLIKo Valdybos atstovas. Į visus posėdžius buvo kviečiamas Pasaulio Lietuvių Bendruomenės atstovas. Tenka apgailestauti, kad PLB atstovo į posėdžius nepasiuntė ir nepainformavo, kodėl atstovas nebuvo siunčiamas. Bendrai žvelgiant, Tarybos darbingumas našus, ir susiklausymas gerėja. Greta reguliarių Tarybos posėdžių, jos ribose veikia įvairios komisijos, kurios atlieka didžiąją Tarybos darbų dalį.

Dabartinė Taryba beveik visai naujame sąstate buvo perkelta į Čikagą 1979 metais. Kaip kiekvienam naujam vienetui, taip ir šiai Tarybai užtruko šiek tiek laiko, kol gerai susipažino su veiklos apimtimi ir ją sudarančiais žmonėmis. Paskutiniu laiku atrodo, kad Taryba surado savo veiklos modus operandi, ir darbų našumas, kaip pastebėsite, tai patvirtina. Didžiausias Tarybos atsiekimas tai buvo jos pagrindinių darbų perkėlimas į komisijas. Tarybos posėdžiai yra sunaudojami komisijose išdirbtų planų diskusijoms ir tvirtinimams. Taryba taip pat gali sunaudoti daugiau laiko išklausyti VLIKo valdybos ir Tautos Fondo pranešimams ir turi progų kviesti paskaitininkus, kurie gali Tarybą išsamiai painformuoti įvairiais laisvinimo klausimais.

Dabartiniu metu Taryboje veikia politinė ir teisių komisija. Komisija susideda iš dviejų vietovių — Čikagos ir Clevelando. Komisija įdėjo daug darbo į statuto pataisymus, kurie buvo priimti praėjusiame VLIKo Seime. Šiuo metu ji darbuojasi dėl leidinio jaunimui. Komisijos pirmininkas inž. Jonas Jurkūnas dirba su leidinio redaktorium Antanu Rinkūnu, siekdami kiek galima greitesnio to leidinio pasirodymo. Tas leidinys yra nepaprastai reikalingas lituanistinėms mokykloms. Komisijos ir redaktoriaus noras šį leidinėlį padaryti politinės istorijos vadovėliu. Dabartinis projekto stovis — surinkta pagrindinė medžiaga. Visos VLIKą sudarančios grupės pristatė apie save aprašymus; lieka tik redakcinės pataisos ir kai kurių grupių aprašymuose įvykusių susikirtimų išlyginimas.

Antroji Tarybos Komisija — Komisija jaunimo reikalams, įsteigta šių metų pradžioje. Ji susideda iš trijų narių — pirmininko Vlado Šoliūno, sekretoriaus Vaclovo Mažeikos ir nario Stasio Žadeikio. Pagrindinis komisijos darbas yra vakaronių ciklas Čikagoje su šūkiu "Pažinkime VLIKą'. Programa paruošta per gana trumpą laiką, bet Tarybos entuziastiškai patvirtinta. Pirmoji iš suplanuotų penkių vakaronių įvyko spalio 8 dieną Jaunimo

Centro kavinėje, Čikagoje. Programa susidėjo iš paskaitos apie VLIKo prigimtį, jo susiorganizavimą ir jo veiklą. Buvo taip pat pristatytos trys VLIKą sudarančios grupės — Lietuvių Fronto Bičiuliai, Lietuvių Krikščionių Darbininkų Sąjunga ir Lietuvių Krikščionių Demokratų Sąjunga. Vakaronės metu buvo suruošta Eltos leidinių įvairiomis kalbomis ir keleto kitų VLIKo leidinių parodėlė. Vakaronė praėjo jaukioje nuotaikoje, nors galėjo būti daugiau jaunimo, nes šios vakaronės buvo daugiausia taikomos jaunimo informacijai.

Antroji vakaronė įvyks lapkričio 19 d. su paskaita apie Tautos Fondą ir bus pristatyta Lietuvių Rezistencinė Santarvė, Lietuvių Tautinis Sąjūdis ir Lietuvos Atgimimo Sąjūdis. Vakaronių ciklas tęsis iki ateinančių metų kovo mėnesio. Pagrindinis komisijos tikslas yra populiarinti VLIKą, nes iki šiol VLIKo Valdyba ir Taryba, skirdamos visą laiką pavergtai Lietuvai, apleido informaciją lietuviškai išeivijai. Komisija kreipiasi į Seimo dalyvius, prašydama padėti suorganizuoti panašaus pobūdžio paskaitų ciklus savo gyvenamose apylinkėse.

Lietuvos sienų komisija yra trečioji Tarybos ribose veikianti komisija, dirbanti ir reguliariai posėdžiaujanti. Ji renka medžiagą, knygas, žemėlapius, straipsnius ir politinius pasisakymus Lietuvos sienas liečiančiais klausimais. Komisija ypatingai rūpinasi Mažosios Lietuvos problemomis ir Vilniaus krašto reikalais. Ji nuolat kartoja, kad ateities Lietuva turi būti pasiruošusi įrodyti pasauliui, kad jos ribose turi tilpti visa Mažosios Lietuvos teritorija ir kad rytinės Lietuvos sienos nesibaigia su Vilniaus miesto riba. Šios komisijos darbas yra nepaprastai svarbus ir turi pilną Tarybos pritarimą ir pasitikėjimą.

Numatyta ketvirtoji — santykių su kraštu — komisija dar tebėra organizacinėje stadijoje. Paskutiniame Tarybos posėdyje spalio 23 d. Taryba nutarė peržiūrėti komisijų sudėtį ir jų darbus ir, reikalui esant, padaryti atitinkamus pakeitimus.

Greta kalbamų komisijų darbų, Taryba rūpinasi ir pagalba Tautos Fondui. Ieškoma priemonių aukoms telkti. Šiam darbui sustiprinti bandoma įtraukti visus Tarybos narius. Prieš keletą mėnesių iš Čikagos ir jos apylinkių, talkininkaujant Tautos Fondo pirmininkui J. Giedraičiui, buvo sudarytas plačios apimties Tautos Fondui remti komitetas.

Ieškodama naujų kelių, Taryba kviečia svečius ir prelegentus į savo posėdžius. Tokiais prelegentais jau yra buvę dr. Kuzminskas iš Vokietijos ir dr. Krivickas iš Washingtono. Prelegentų ir svečių kvietimu rūpinasi Tarybos pirmininkai.

Ypatingais atvejais Taryba reaguoja ir į neteisingą informaciją spaudoje ir per radiją. Mes neiname į polemikas su kiekvienu spaudoje pasirodžiusiu neigiamu pasisakymu, bet atkreipiame dėmesį į VLIKą sudarančių grupių neigiamus ar neteisingus pasisakymus tų grupių oficialioje spaudoje.

Tarybos pirmininkai yra raginami dalyvauti VLIKo valdybos posėdžiuose. Pageidautina, kad pirmininkai apsimokėtų pusę savo kelionės išlaidų.

Sudaryta Tarybos revizijos komisija, kuri patikrino valdybos veiklos protokolus ir finansinę atskaitomybę ir padarė atitinkamas rekomendacijas. Revizijos komisijos aktas ir rekomendacijos buvo Tarybos patvirtintos. Revizijos komisiją sudaro Blinstrubas, Bieliukas ir Rutelionis.

Patvirtinta VLIKo valdybos išlaidų sąmata.

Krikščionys demokratai ir socialdemokratai, turintieji tiesioginius ryšius su įvairių kraštų bendraminčiais, talkininkauja VLIKo Valdybos pastangoms įtraukti Lietuvos klausimą į Europos Parlamento darbotvarkę.

VLIKą sudarančios grupės yra gyvos ir veiklios, nors kartais kai kuri mūsų spauda bando įrodinėti priešingai. Dalies grupių veikla yra daugiau aprašoma viešoje spaudoje, kitos gi grupės pasitenkina mažesne savo veiklos reklama. Nuo praėjusio VLIKo seimo, kaip ir spaudoje matome, įvyko Lietuvių Tautinio Sąjūdžio suvažiavimas, Lietuvių Fronto Bičiulių stovykla, Lietuvių Krikščionių Demokratų tarybos suvažiavimas, Lietuvos Atgimimo Sąjūdžio seniūnų suvažiavimas, Valstiečių Liaudininkų suvažiavimas ir kiti suvažiavimai.

Kaip matote, Tarybos ir ją sudarančių grupių darbas yra svarbus ir įvairus. Jo negali pakeisti nei viena tremtyje gimusi organizacija. Tad būkime tvirti politinėje tautos laisvinimo kovoje.

Nepriklausomybė tai didžiausias Tautos turtas. Didžiausia laimė tautai nepriklausomai gyventi. Užtat nepriklausomybei apsaugoti nesigailima didžiausių turtų, sunkiausio triūso, reikalui esant, ant nepriklausomybės aukuro heroiškai aukojama tautos narių gyvybė.

Aleksandras Stulginskis

LIETUVOS IR LIETUVYBĖS PROBLEMOS VISUOMENININKŲ IR POLITIKŲ SVARSTYBOSE

K. TAUTKUS

1982 metų spalio 3 d. 3 val. po pietų Lietuvių tautiniuose namuose Alto visuomeninių reikalų komisijos pastangomis įvyko diskusijos - svarstybos Lietuvos laisvinimo ir išeivijos veiklos klausimais. Visuomenės susidomėjimas buvo nepaprastai didelis. Salė buvo perpildyta. Daugumai teko salėje stovėti. Pritrūko kėdžių ir joms pastatyti salėje vietų. Nežinau, kokio talpumo yra tautinių namų salė, bet neklystant galima sakyti, kad diskusijų klausyti ir jose dalyvauti buvo susirinkę publikos ne vienas ar du šimtai, bet gerokai daugiau.

Diskusijas pradėjo ALTo Visuomeninių reikalų komisijos pirmininkas dr. L. Kriaučeliūnas trumpu žodžiu, kad jau 40 metų Lietuva neša sunkią vergijos naštą, jau 40 metų pavergtas brolis tėvynėje veda nelygią kovą, kad lietuviškas žodis būtų išsaugotas. Tai aiškiai byloja ateinančios žinios iš tėvynės, tą aiškiai liudija LKB kronikos, pogrindžio spauda: "Perspektyvos", "Aušra" ir t.t.

Amerikos Lietuvių Taryba nuo pat įsikūrimo dienos veda dėl Lietuvos laisvės nepriklausomybės kovą, stengiasi įrodyti laisvam pasauliui, kokią žalą ir skriaudą daro okupantas mūsų tėvynei. Stengiasi atkreipti laisvojo pasaulio dėmesį į okupanto vykdomą genocidą pavergtoje Lietuvoje. Kova yra sunki, nelygi ir ilga. Šiandieną, po ilgų metų išeivijoje, susirinkome pasvarstyti mūsų politinės veiklos ir panagrinėti, ar teisingu keliu einame, ar teisingą darbą dirbame. Apsvarstę mūsų veiklą, tarptautinės politikos eigą, kuri nuolat keičiasi, ieškosime naujų būdų, naujų kelių mūsų ateities veiklai. Linkėdamas jums našių svarstybų, maloniai pristatau šio vakaro simpoziumo koordinatorių — visiems žinomą visuomenės veikėją ir ilgametį Lietuvos tautinės sąjungos darbuotoją Joną Jurkūną.

Inž. Jono Jurkūno įvadinis žodis

Inž. J. Jurkūnas, perėmęs moderavimo ir pirmininkavimo pareigas, pareiškė, kad šioms svarstyboms buvo prelegentams pateikta įvairių klausimų iš trijų pagrindinių sričių: 1. Lie-

tuvybės išlaikymas (spauda, švietimas, mūsų organizacijos ir t.t.), 2. Jaunimo auklėjimo ir jaunimo organizacijų sritis, 3. lietuviškos problemos kėlimas didžiąja prasme (ne mūsų tarpe) ir lietuviškos problemos kėlimas mažąja prasme (mūsų tarpe). Kaip prelegentai savo sritims duos aptarimus, išgirsite patys.

Pristatydamas šio vakaro prelegentus, pirmiausia pradėsiu lietuvybės sritimi, kurią aptars Danutė Bindokienė. Ji yra rašytoja, pedagogė, vilkaviškietė, keturių sūnų motina. Rašytojos karjerą pradėjo 1950 metais. Yra daugelio knygų (mažiems, jauniems ir suaugusiems) autorė. Kaip pedagogė jau 20 metų dirba Kristijono Donelaičio lituanistinėje mokykloje. Ji paruošė lietuvių kalbos pratimus, literatūros konspektus ir literatūros skaitymus. Ji yra "Pamario pasakos" autorė, kurią Dainavos ansamblis mums pastatė.

Svečias iš Romos

Antras prelegentas Stasys Lozoraitis, jr. labai mažai metų praleido Lietuvoje. Jis gimė ne Lietuvoje ir mokslus ėjo svetur, tiktai išimtis — rodos, 1935 - 39 metais lankė Lietuvoje gimnaziją. Nuo 1943 metų kaip diplomatas savo karjerą pradėjo prie Šventojo Sosto. Nuo 1947 metų yra atašė, o nuo 1952 metų pirmasis pasiuntinybės sekretorius. Lietuvos atstovui prie Šventojo Sosto Girdvainiui mirus, Stasys Lozoraitis liko Lietuvos atstovu Vatikane. Studijuodamas jaunystėje rinkosi teisininko profesiją. Be diplomatinio darbo, jis jungėsi į diplomatinę ir tarptautinę veiklą, bendradarbiavo ir bendradarbiauja mūsų periodinėje spaudoje. Bet jo, kaip diplomato, padėtis, šiandieną jam neleidžia savo veiklos išvystyti, kaip jis pats norėtų. Taigi antrasis šio simpoziumo dalyvis — prelegentas yra mūsų atstovas prie šventojo Sosto Vatikane Stasys Lozoraitis.

Trečias simpoziumo prelegentas

Trečiasis prelegentas — dalyvis yra visuomenininkas, tarptautinės teisės žinovas profesorius dr. Domas Krivickas. Jis yra valstybininkas, tarptautinės teisės žinovas, mokslininkas bei politikas. Jis už savo disertacijos darbą 1932 gavo daktaro laipsnį Vytauto Didžiojo Universitete Kaune. Vėliau jis buvo Kauno ir Vilniaus universitetų dėstytojas, profesorius, Vilniaus universiteto prorektorius. Dalyvavęs daugelyje tarptautinių konferencijų ir gynęs bei atstovavęs Lietuvą tarptautinėse bylose. Daugelio mokslinių straipsnių ir knygų autorius. Jau nuo 1926 metų dalyvauja visuomeninėje veikloje, priklauso Lietuvos ūkininkų

partijai. Šiuo metu jis yra Vyriausiojo Lietuvos Išlaisvinimo Komiteto centro valdybos pirmininko pavaduotojas.

Danutės Bindokienės pranešimas

Spėju, kad Danutė Bindokienė yra pasirinkusi švietimo — lietuvybės sritį. Ji tam yra kvalifikuota. Kviečiu Danutę Bindokienę susirinkusiems išdėstyti savo mintis.

Mano svarstybose numatyta aptarti visą eilę kultūrinės ir švietimo perspektyvų išeivijoje. Čia norime apsvarstyti tas priežastis ir pasiūlyti būdus, kaip tas perspektyvas pataisyti. Sprendžiant iš nusiskundimų spaudoje, diskusijoje, konferencijose, simpoziumuose ir t.t., lietuvių visuomenėje, mes galėtume laikotarpį pavadinti mažėjančių skaičių laikotarpiu: pvz. dirbančių lietuvybės išlaikymo ir kultūrinių darbų darbininkų skaičius kas metai mažėja, lietuvių spaudą skaitančių ir jai rašančių mažėja, knygų skaitytojų ir pirkėjų skaičius mažėja, lituanistinių mokyklų mokinių skaičius mažėja. Lietuviškų organizacijų veikla nuolat silpnėja, nes mažėja narių skaičius. Ir jeigu ieškotume mažėjimo priežasčių bendro vardiklio, mes susidurtume su mūsų jaunimu. Jaunimas vengia įsijungti į lietuviškas organizacijas, neskaito lietuviškų knygų. Laikraščių bijo ir iš tolo paimti į rankas. Bendrai numoja ranka į lietuviškas apraiškas.

Visų nelaimių pradžia yra tie penki punktai, kurie yra tarp savęs taip susiraizgę, kad vieną palietus, turi liesti ir kitus, nes yra neatskiriami. Man atrodo, kad nuo lituanistinės mokyklos vaiko prasideda lietuviška veikla, kuri geriausiu atveju lydi visą gyvenimą, o blogiausiu baigiasi su lituanistinės mokyklos užbaigimu. Reikia suprasti, kad dabar lituanistinės mokyklos moko daugiau rašyti ir skaityti. Pagrindinė lituanistinės mokyklos paskirtis yra pratinti vaiką, o vėliau jaunuolį būti lietuviu, pasijusti lietuviškos visuomenės nariu. Reikia padaryti vaikui ir jaunuoliui tam tikrą "smegenų perplovimo" operaciją. Ar su tuo sutiksite, ar ne, bet reikia įsidėmėti, kad lituanistinė mokykla yra mums gyvybiniai svarbi ir reikalinga. Iš tikrųjų išeivijoje suburti visus vaikus į lituanistinę mokyklą yra neįmanoma.

Kas turėtų rūpintis lituanistine mokykla? Be vaikų tėvų, kurių vaikai lanko lituanistinę mokyklą, turi rūpintis organizacijos ir geros valios visuomenė. Turiu pabrėžti, kad 99% tėvų, kurių vaikai baigė lituanistinę mokyklą, ja nesidomi ir pranyksta. Turime ir išimčių, bet jos visiškai nežymios. Kiekvienais metais prieš rugsėjo 3 dieną mūsų periodinėje spaudoje

pasirodo vienas kitas straipsnis, primenantis, kad prasideda nauji mokslo metai lituanistinėse mokyklose. Tada prasideda spaudoje pranešimai apie registraciją, datas, kada ir kaip priimama. Po to viskas nutyla. Apie lituanistines mokyklas nieko daugiau negirdėsime maždaug iki Kalėdų. Apie Kalėdas prasideda aprašymai eglučių ir Vasario 16-tos minėjimų, kur dalyvauja mokyklų vaikai; aprašymuose paminima ir lituanistinės mokyklos. Vėliau trumpai aprašoma apie mokyklų motinos dienos minėjimus ir baigiasi viskas su mokyklos mokslo metų užbaigimo aprašymais.

Iš kur atsiranda periodinėje spaudoje tokie reportažai? Tuo pasirūpina pačios mokyklos, daugiausia jų vadovai. Susimedžioja korespondentus, pasirūpina fotografus, nuveža net į redakcijas, ten labai mandagiai paprašo redaktorius, kad viskas būtų atspausdinta. Reikia vieną dalyką atsiminti. Mūsų redaktoriai nesigaili mokyklos darbams ir jos veiklos aprašymams vietos, jei kas nors pasirūpina rankraščiais. Tačiau mūsų žurnalistai, kuriuos mes esame įpratę vadinti žurnalistais, kurie dažnai pripratę ir didžiuojasi prie pavardės pridėti spaudoje, kad tai toks ar anoks žurnalistas. Nė vienas jų nepramina takų iki mokyklos durų, o pakviesti kartais ir nepasirodo. Tai yra paprastas reikalas, net neįdomus, nežiūrint į tai, kad mokyklų renginiai iš anksto yra skelbiami spaudoje. Žurnalistas ar spaudos darbininkas, atėjęs į mokyklą, galėtų pasiteirauti, paklausti, kokius esate suplanavę šiais metais renginius, kiek turite mokinių, kokie mokyklą vargina rūpesčiai ir problemos. Iš aprašymų spaudoje visuomenė sužinotų ir paaiškėtų, kaip mokyklos dirba, veikia, kokius turi rūpesčius ar problemas.

Dabar švietimo reikalais turėtų rūpintis Bendruomenė, jos Švietimo taryba. Paskutiniu laiku mokyklos nežino, ar yra LB švietimo taryba, kur ji yra, ar ji iš viso egzistuoja, ką ji veikia ir kur ji veikia. Žinoma, ar tik spaudos reikalas rūpintis, žadinti ir kritikuoti švietimą? Lietuviai, kur mokyklos veikia, turi LB valdybas, turi kultūrines organizacijas. Kartas nuo karto tos organizacijos lituanistinėms mokykloms paskiria vieną kitą šimtinę mokyklos reikalams. Kartais nuo karto rūpestingesnės LB valdybos mokykloms padovanoja užsigulėjusių sandėliuose senų knygų mokslo metų užbaigiai padovanoti mokiniams. Be to, skelbiami lietuviško švietimo mėnesiai. Tie mėnesių skelbimo šūkiai labai gražiai atrodo popieriuje ir spaudos puslapiuose. Bet man atrodo, kad mokykloms ne taip reikalinga materialinė parama, piniginės dovanos ar vienokios ir

kitokios dovanos. Mokytojams, ypač mokytojams ir tėvams, kurie vežioja vaikus į lituanistines ar kitas mokyklas, reikalinga paskatinimo ar patapšnojimo per petį už naudingo lietuvybės išlaikymo darbo atlikimą.

Žinoma, kad mokinių skaičius mažėja. Yra ir labai daug to mažėjimo priežasčių. Apie jas labai daug kalbama, dar daugiau dūsaujama, bet tuo viskas ir baigiasi. Labai daug žmonių palieka miestus ir išsikelia toliau į užmiesčius. Jiems sunkiau atvežti vaikus į mokyklą. Sakyčiau, kad tėvas veža vaikus kiekvieną šeštadienį į mokyklą, ir tik į vieną pusę nuvažiavimui reikia ne mažiau, kaip poros valandų. Mokinys mokykloje mokosi apie 5 valandas. Žmogui neapsimoka grįžti atgal ir už penkių valandų vėl sugrįžti vaiko parsivežti. Ten tėvui reikia 5 valandas laukti mieste. Žmogui šeštadienio poilsis ar su šeima išvažiavimas į gamtą dingsta. Pvz., šiais mokslo metais į Kristijono Donelaičio pradinę mokyklą pradėjo vaikus vežioti kas šeštadienį šeima iš Rockfordo. Ar Jūs įsivaizduojate, kokius sunkumus turi nugalėti tėvai tik vaikų vežiojimui?

Vežioja vaikus ir iš Michigano, Indianos ir iš Evanstono. Čia reikia atsiminti, kiek laiko tėvai išbūna kelyje. O jų pasiaukojimą reikia laikyti dideliu patriotiniu tėvų pasiaukojimu vaiko lietuviškumui ir lietuvybės išlaikymui išeivijoje. Ar turime kokią nors organizaciją, įsteigtą Bendruomenės, suorganizuoti vaikų vedžiojimui į lituanistines mokyklas? Praktiškai turime žmonių, kurie turi laiko (pensininkai, gera sveikata), kurie galėtų suorganizuoti tam tikrus centrus arčiau tų vietų, iš kurių vežiojami vaikai į mokyklas. Mažesniais ar didesniais automobiliais iš tų centrų mašinos galėtų surinkti vaikus ir nuvežti juos į mokyklas ir parvežti atgal į namus. Tada neįsivaizduojamai lituanistinėse mokyklose mokinių skaičius padidėtų. Ir tai atsitiktų tik dėl to, kad pasiaukotų organizacija ar žmonių grupė, kurie su automobiliais vežiotų vaikus iš tolimesnių vietovių organizuotai.

Dabar pasižiūrėkime į mokytojų reikalą. Sužinokime, ar jų užtenka? Ar jų lituanistinėse mokyklose yra pakankamai? Čikagoje iš dalies esame laimingi tuo atveju, kad mes turime lituanistinį institutą. Jis paruošia daug jaunų mokytojų, kurie ateina į mokyklas ir dirba. Jie yra pareigingi, gerai dirba. Dauguma jų lietuvių kalbą ir raštą bei gramatiką moka gerai; o kai kurie yra silpnesni, stangiasi išmokti.

Tačiau yra čia ir nemalonių kliūčių. Jos yra tokios: visi šie nauji mokytojai yra studentai. Studijos užima daug laiko,

bebaigiant universitetą, dėl to tie mokytojai ilgiau neišmokytojauja kaip trejus metus. Atsimintina, kad per pirmuosius metus mokykloje mokytojai tik susipažįsta su darbais ir pradeda dirbti. Antraisiais metais jie jau atsimena suolus ir žino, kur padėta kreida rašyti. Trečiaisiais metais jau yra geras mokytojas. Gi ketvirtaisiais metais tokie mokytojai jau palieka mokyklą. Šie studentai yra mums mieli, reikalingi, laukiami, ir mes jų turime, tik visa nelaimė, kad jie mokykloje ilgai neišsilaiko.

Dabar, tiesa, pastebite spaudoje, kad ieškoma mokyklai vedėjo, mokytojo ar direktoriaus. Iš tikrųjų žmogus, kuris atsiduria mokykloje, jam yra sunku. Šitą darbą visuomet geriau padaro ir žino tas mokytojas, kuris turėjo ar turi ryšį su mokykla. Tačiau norėtųsi siūlyti, kad būtų ieškoma mokytojų iš suaugusių, kurie geriau žino mokyklos darbą. Pasakysiu labai trumpai. Reikia atkreipti dėmesį į tuos mokinius, kurių namų darbai gerai atlikti, kurie gerai kalba lietuviškai. Tuojau pastebi, kad tų vaikų pareigingumas ir rūpestingumas yra įskiepytas šeimoje. Laikui slenkant sužinai, kad savo vaikus taip rūpestingai auklėja namuose mama. Mokyklos vardu tokią rūpestingą motiną imi kalbinti ir prašyti, kad į lituanistinę mokyklą (žemesnę ar aukštesnę) jį ateitų pagelbine mokytoja. Vyrai daugiausia bijo peržengti mokyklos slenkstį.

Atmintina, kad nė vienas berniukas nemėgdavo savo mokytojų, kaip seniau buvo mokykloje. Taigi ir dabar, prisiminęs praeitį, pradeda jaustis nejaukiai, lyg su baime, kad vaikai ir dabar nemėgs jo.

Dabar mokyklos ir stengiasi iš tokių rūpestingų šeimų tėvų papildyti lituanistinių mokyklų mokytojų atsargas. Jei iš tokių šeimų gauname nors du žmones, galima sakyti, kad labai gerai. Jeigu kas imtųsi tokių asmenų, sugebančių dirbti lituanistinėse mokyklose, sudaryti sąrašus, būtų labai gerai ir daug pagelbėta lituanistinėms mokykloms. Čia reikėtų atkreipti dėmesį, kad tie žmonės (mokytojai) nebūtų nei per daug jauni, nei seni; nesvarbu, kad jie nebūtų kvalifikuoti, su diplomais; svarbu, kad jie mylėtų lietuvių kalbą ir galėtų paaiškinti gramatiką. Be to, tokiems žmonėms žiemos vakarais reikėtų suruošti trumpalaikius kursus, kuriuose būtų seniau baigtų mokyklų žinių atnaujinimas, supažindinimas su lituanistinių mokyklų šių laikų programomis. Baigusių tokius kursus ir išlaikiusių egzaminus asmenų sąrašus reikėtų paskelbti spaudoje. Tos mokyklos, kurioms pritrūktų mokytojų, pasižiūrėję į tuos sąrašus, galėtų pasirinkti arčiau mokyklos gyvenantį žmogų,

pasikviesti jį ar ją dirbti pagelbiniu mokytoju. Šis reikalas būtų nepaprastai geras. Lituanistinės mokyklos nepritrūktų mokytojų, kurie galėtų būti rūpestingi ir pasiruošę dirbti sąžiningai ir šventai auklėti vaikus. Tik kas turėtų šį rūpestį mažinti, asmenų pasiruošimą ir kursų organizavimą vykdyti? Ir ar tai yra įmanoma? Mes žinome, kad Dainavoje ruošiami stovyklavimai, pravedami kursai pasirinktiems jaunuoliams, kurie stovyklose praleidžia savaitėmis laiko. Tokie kursai parodo, kad tai yra įmanoma. Aš čia kalbėjau apie jaunimą.

Kaip yra su lietuviška spauda? Pirmiausiai tenka paliesti skaitytojus. Žinome ir neisime į diskusijas, kad skaitytojų skaičius mažėja, nes jaunimas lietuviška spauda nesidomi. Ne paslaptis, kad jaunuolis 15-20 metų amžiaus labai mažai kiša nosį prie lietuviškos spaudos, prie lietuviškų dienraščių. Iš dalies taip yra dėl to, kad tokio amžiaus jaunuoliai gyvena maišto laikotarpį, kada tėvų autoritetas ir jų vertybės jam yra nepakeliui tik dėl to, kad tėvams yra svarbi lietuviška spauda ir lietuvybės išlaikymas, o jam tai svarbumo nesudaro. Pasižiūrėkime toliau ir panagrinėkime, kiek jaunuolis lietuviškoje spaudoje suranda save ar savo generacijos aprašomų epizodų įvertinimų. Dabar tik pažvelkime į mūsų organizacijas, mūsų dienraščius. Kiek tenai randame jaunuolių rašančių, kiek ten yra jaunuolių kūrybos? Rasime gal mažą eilėraštį, straipsnelį, reportažą ar korespondenciją. Rasime nors ir labai mažai, bet jau toji organizacija yra jaunimo. Skaitome ilgiausius straipsnius, atsiminimus, filosofinius išvedžiojimus, reklamas, jau seniai praėjusias; bet svarbu, kad tie renginiai buvo jau seniai laikraščiuose aprašyti. Vaidnasi, kodėl į tokių skyrelių veiklą neįtraukiamas jaunimas.

Iš tokių organizacinių žurnalų išsiskiria "Ateitis". Ji stengiasi ugdyti jaunimo kūrybą. Jame randame jaunimo rašinių, poezijos bandymų. Skiriamos premijos už jaunimo kūrybą.

Ką jaunuolis gali rasti lietuviškame dienraštyje? Beveik nieko arba mažai patrauklaus. Balių aprašymai, pagerbimai, sukaktys, būtų ir nebūtų žmonių nuopelnų pagyros. Tokie dalykai jaunimo netraukia, bet atstumia. Žinių apie politiką jaunimas randa anglų spaudoje — jų dienraščiuose ar žurnaluose. Šiek tiek jaunimą domina "Drauge" spausdinamas, paties jaunimo prirašomas, tvarkomas ir redaguojamas skyrelis "Akademinės Prošvaistės". Įdomu, kad jaunimas, dienraštyje radęs, kas jam yra įdomu, laikraštį paskaito. Dar vieną žurnalą

"Laiškai Lietuviams" jaunimas su malonumu skaito, ypač jaunimo parašytus straipsnius ar žinutes.

Gi skaito dėl to, kad ten randa ne perilgų straipsnelių ir žinučių, nepersunkių ir suprantamų aprašymų. Daugelis organizacijų vadovų ir spaudos darbuotojų gali man padaryti priekaištą: senieji prirašo, bet jaunimas nerašo. Jei kuris jaunuolis gali parašyti ir moka, jo negalima prisiprašyti, ir jis nerašo. Be to, jaunimu negalima pasitikėti. Prižada padaryti, bet nepadaro. Jei priverstas ir padaro, jo darbas būna negeras. Jis nesigilina į reikalą — jam nesvarbu, ar tas darbas bus padarytas gerai, ar blogai. Jei dar nesubrendęs nesistengia, tai ir subrendęs nebus geresnis ir gero darbo nepadarys. Tokie žmonės greičiausiai pasitraukia nuo lietuviškos veiklos bei lietuvybės išlaikymo ir paskęs svetimųjų tarpe.

Visa nelaimė, kad mūsų jaunimas nepratinamas ir neskatinamas dirbti lietuviško darbo. Lietuviška veikla ir lietuvybės išlaikymas pas jaunuolį neprasideda šventąja dvasia. Užaugęs nesigriebs plunksnos ir šventos dvasios apšvietimu nepradės rašyti, nesukurs literatūrinių ir kultūrinių kūrinių. Kaip pavyzdį imu Kristijono Donelaičio aukštesnę mokyklą. Nežinau, ar iš čia susirinkusių yra kam žinoma ar ne, bet jau per keletą metų mokiniai aprašinėja laikraščiuose savo renginius. Negalvokite, kad tie mokiniai turi didelį norą rašyti. Ne. Mes, žinodami, kurie vaikai gali tai padaryti, jį paprašome, paraginame, jo parašytus darbus pataisome. Tada jis mokosi, stengiasi, įgauna norą rašyti. Taip ir prasideda vaikų skatinimas. Tokie mokiniai, kurių parašytos korespondencijos ar renginio aprašymai atspausdinami didesniuose larikraščiuose, radę po rašiniu savo pavardę, nepaprastai didžiuojasi. Tos dienos laikraštis keliauja po Ameriką, aplanko visas gimines ir pažįstamus. Aš žinau vieną mokinį, kuriam geras šeimos bičiulis už kiekvieną jo parašytą kūrinėlį, po kuriuo yra to vaiko pavardė, duoda po 10 dolerių. Mes turėjome keletą gerų ir pažengusių, daug žadančių jaunuolių, kurie, paėmę pluksną, jau galėjo ir turėjo nuovoką rašymui, turėjo supratimą rašyti reportažus. Jie dingo, nes niekas nesiėmė jais rūpintis, globoti ir skatinti, niekas į tuos gabius jaunuolius neatkreipė dėmesio.

Vienas žymus mūsų žurnalistas, žinomas spaudos darbininkas, žadėjo visus tokius jaunuolius susikviesti ir su jais dirbti prie žurnalistų sąjungos. Tokiems reikia paskatinimo, subūrimo į vieną grupę. Galbūt ir suruošimo žurnalistų kursų, kaip buvo 1951-52 metais, kuriuose ir aš mokiausi ir

kuriuos išklausiau. Jie man vėliau gyvenime buvo labai naudingi.

Iš lituanistinių mokyklų, ypač aukštesnių, ne tik iš Kristijono Donelaičio, bet ir iš visų kitų, yra išleidžiama neblogai rašančių prozos kūrinėlių. Mokytojai jais didžiuojasi. Mes turime rašytojų draugiją, jaunimo organizacijas, turime ir kitokių organizacijų, kurios turėtų tokiais jaunuoliais rūpintis. Kai vaikai išeina iš 8-tos lituanistinės mokyklos klasės, jie yra viskam pasiruošę, žino darbą, net turi ir praktikos lietuvybės darbuose. Jie nori visur priklausyti, nes jie galvoja, kad lietuvių visuomenė jų laukia. Gi toji visuomenė tokių jaunuolių nepastebi, nepažiūri net ir į jų pusų. Bet praslinkus metams ar daugiau, tokių jaunuolių jau nesusigrąžinsi. Ne tik prie rašymo, bet ir prie visų kitų darbų ir veiklos. Atsimintina, kad kasdienybė yra tokia, jog ji visus pakeičia — atseit, nusodina, ir visi paskatinimo ar patrauklumo įspūdžiai prapuola. Manyčiau, kad kiekviena organizacija turėtų turėti literatūrinį būrelį. Labai senais laikais, kai aš pradėjau rašyti, a.a. Aloyzas Baronas perėmė globoti jaunus žmones, kurie turėjo palinkimą į literatūrą. Jis mus vedė, globojo, pamokė, kaip reikia rašyti, barė, tikrino, bet neapleido. Mes tuo džiaugėmės, buvome patenkinti, turėjome vadovą, kuris stiprino mūsų lūkesčius ir svajonių pagrindus. Jei kaip ką mūsų parašytų dalykų išspausdindavo laikraštis, a. a. Baronas atnešdavo į mūsų susirinkimą, rodydavo ir tuo nepaprastai mus skatino, skiepijo spaudai meilę ir pasididžiavimą . . . Jis sakydavo rodydamas, kad štai, žiūrėk, rašai gerai, tavo rašinius laikraštis spausdina. Kai kurie mūsų taip stipriai įpratome matyti savo pavardes laikraštyje, kad dirbome visu pasiaukojimu ir užsidegimu. Jei iš tokių būrelių ir neišeina rašytojai, tai išeina nepailstantieji knygų ir laikraščių skaitytojai, knygų ir spaudos mylėtojai.

Sakykite, kad iš žurnalistikos kursų, literatūros būrelių ir kitais pavadinimais grupių kartais gali ir nieko neišeiti. Bet palaukite dar 10 ar daugiau metų. Mūsų senieji rašytojai ir žurnalistai išmirs, tai kas tada rašys mums į laikraščius, kas sukurs grožinės literatūros kūrinius, rūpinsis lietuvybe ir lietuviškumu?

Kuo mes galime užpildyti atsiradusią tuštumą? Žinokite, kad kiekviena tuštuma reikalinga užpildyti. Turime rūpestį, bet nusiminti nederėtų. Galite pastebėti, kad šių dienų, atmetus 20-30 metų, jaunimas darosi rimtesnis, rūpestingesnis. Gal čia turi įtaką šiuo metu atsiradusi depresija ar recesija;

bet jaunimo surimtėjimas matomas ir pastebimas. Jaunimas pradeda nesiblaškyti, be reikalo neeikvoja laiko, studijuoja rimtai, nes mokslui pasiekti reikalinga pinigų. Jei palyginsime 1968 metų gatvių demonstracijas ir šiandienos jaunimo laikyseną, mes jų beveik negalime palyginti ir atpažinti. Šiandien jaunimas — studentai demonstruoja, kad vyriausybė ar miesto valdžia įrengtų pavojingose kryžkelėse gatvių šviesas. Anais laikais jaunimas ir studentija triukšmavo, daužė prekybos įmonių ir namų langus, degino namus, kėlė anarchiją. Dabar atkreipkime dėmesį, pasižiūrėkime į mūsų organizacijas ir pasakykime, ar jos ką duoda mūsų jaunimui. Ar nebūtų atėjęs laikas labai rimtai, labai rūpestingai šį reikalą pastudijuoti, į jį atkreipti dėmesį ir nelaukti, kad šventoji dvasia viską sutvarkytų. Belaukdami tik nepavėluokime, o pavėlavę nesigailėkime ir nekaltinkime vienas kito, bet kalte dalykimės lygiomis visi. Jei nenorime kaltės dalintis, tai stokime į darbą visi teisingai ir ryžtingai, tada tikrai padėsime mūsų atžalynui nepaskęsti svetimųjų sūkuriuose, bet jį išsaugosime Lietuvai, lietuviškumui ir lietuvybės išlaikymui.

Lietuvos atstovo Vatikane
St. Lozoraičio pareiškimas

Ponia Bindokienė dabar mums papasakojo apie lietuvybės išlaikymo struktūrą. Tai turėdami, dabar mes galime vesti kovą dėl Lietuvis išlaisvinimo. Dabar noriu paliesti porą problemų, jas išaiškinti, paaiškinti ir laukti jūsų paklausimų.

Pirmoji problema yra šioji, labai aktuali. Čia pat už dienos kitos reikėtų ką nors daryti, ką Britų konservatorių grupė pereitais metais pradėjo. Čia padarysiu mažą intarpą. Mušuosi į krūtinę, kaip ir kiti veiksniai gali muštis į krūtinę, nes mes net septynius mėnesius nieko nežinojome apie tą rezoliuciją, kurią britų konservatoriai įteikė. Toji konservatorių grupė paprašė Europos parlamento politinę komisiją pasvarstyti rezoliucijos projektą, kuriame yra sakoma, kad Europos parlamente išreiškė viltį, jog užsienio reikalų ministerių konferencija Madride padarys viską, kas yra jos galioje, kad šių valstybių — Pabaltijo valstybių — tautų pageidavimas, liečiantis tų vyriausybių formas. Tai yra išsireiškimas, kuris gal ir nevisai mums tinka, bet tai ne mūsų redaguotas, galėtų būti įgyvendintas.

Kitas dalykas — jie prašė perduoti Lietuvos ir kitų Baltijos valstybių klausimą Jungtinių Tautų dekolonizacijos komite-

tui, kurio paskirtimi galime ginčytis; bet tai ne mūsų iniciatyva, ne mūsų pasiūlymas. Šioji Europos parlamento komisija jau svarstė rezoliucijos projektą ir jį priėmė. Tai reiškia, kad jis bus svarstomas sekantį kartą lapkričio mėnesį, o gal ir sausio mėnesį kitų metų. Tik čia norėčiau pabrėžti, kad, besvarstant rezoliucijos projektą politinėje komisijoje, žinau, kad socialistų ir socialdemokratų partijų atstovai atsisakė dalyvauti svarstyme ir išėjo. Šis dalykas mums yra nepaprastai skaudus, ir man atrodo, kad, jeigu ši rezoliucija praeitų, ji turėtų praeiti didele balsų dauguma; neužtenka, kad ji turėtų būti nubalsuota 2 ar 3 balsų persvara. Būtų nepaprastai negarbingas faktas, jei senos ir garbingos Europos socialdemokratų partijos nedalyvautų Lietuvos bylos svarstyne. Man atrodo, kad kiekviena organizacija, kiekvienas veiksnys iki lapkričio mėnesio kreiptųsi į tų organizacijų atstovus, atskirai į kiekvieną deputatą Europos parlamente. Deputatų sąrašus ir pavardes galima surasti ir duoti. Jų reikėtų prašyti, kad jie kiekvienas paremtų Lietuvos laisvės bylą. Aš net kreipčiausi į kai kurių komunistinių kraštų deputatus, kaip Danijos komunistų partijos deputatus, nes jie yra pasakę, kad jie nepripažįsta, jog Pabaltijo valstybės (Lietuva, Latvija ir Estija) buvo užimtos Sovietų Sąjungos. Mes galime pažiūrėti, ar tie jų pareiškimai buvo sąžiningai padaryti, ar jie buvo įsitikinę tais pareiškimais, ar ne. Laiko yra nedaug. Yra istorinis faktas. Lietuvos okupacija buvo pasmerkta 1950 metais. Tai yra lygiai prieš 32 metus. Laiko tarpas labai ilgas ir labai skaudus. Todėl apie kitas tautas, kurios kovojo dėl savo laisvės, buvo dažniau ir daugiau kalbama.

Tačiau rodosi, kad po 32 metų Europoje kažin kur, pas kažin ką sąžinė nėra visiškai užmigusi, kuri galvoja apie Lietuvą, galvoja apie Europos tautų laisvę.

Dar neseniai kitas tarptautinės politikos prasmėje gana svarbus įvykis, kuris galbūt mūsų ir nebuvo pastebėtas. Tai yra popiežiaus ir Prancūzijos prezidento Mitterando padaryti pareiškimai, kad Jaltos susitarimai ir jų pasėkos Europoje būtų likviduotos. Labai įdomu, kad pirmą kartą valstybės galvos, šiuo atveju Šventas Tėvas, padarytų tokį pareiškimą. Manau, kad mums lietuviams šie raginimai yra labai svarbūs. Turime nuolat šiuo klausimu išreikšti savo neigiamą nuomonę kalbamu vadinamu susitarimu, kurio faktiškai nėra. Tik prieš tai turime išsiaiškinti, kas tie susitarimai, padaryti trijų didžiųjų 1945 metais vasario mėnesį, būtent, JAV, Didžiosios Britanijos ir Sov. Sąjungos.

Visas Vakarų pasaulis, norėdamas aiškinti savo nenorą kuriuo nors būdu kištis į kitų Europos valstybių reikalus, remiasi Jaltos susitarimais. Prez. Roosevelto nusileidimas Stalinui ir sutikimas Europą pasidalinti į dvi įtakos sferas ar zonas — šis Jaltos susitarimas yra patogus. Jis leidžia Vakarams su pasigailėjimu žiūrėti į Rytų Europoje vykdomą smurtą — ar tai Vengrijoje, Lenkijoje, ar Lietuvoje ir pasitenkinti platoniškais užuojautos pareiškimais ir, pagaliau, pareikšti, kad nieko negalėjau padaryti. Štai 1945 metais buvo susitarta, kad Europa yra padalinta į dvi dalis. Kartais net nuostabu, kad tokie svarbūs klausimai yra svarstomi nepaprastai paviršutiniškai į susitarimų atitinkamus tekstus.

Pasižiūrėjus į Jaltos susitarimų dokumentus, galima įsitikinti, kad tai nėra tarptautinės teisės nustatytoj tvarkoj surašytos sutartys tarp valstybių. Konferencijai pasibaigus, buvo paskelbti du dokumentai. Pirmasis pasirašytas trijų didžiųjų — Roosevelto, Churchillio ir Stalino, buvo pavadintas komunikatu. Antrasis, pasirašytas taip pat Jaltoje dalyvavusių trijų užsienio reikalų ministerių, pavadintas protokolu. Jame buvo viskas pakartota, kas buvo numatyta komunikate. Krenta į akis kitas faktas, kad kai kurie nutarimai liečia draugingas šalis, kaip Lenkiją, kuri buvo sąjungininkė. Nutarimai padaryti, neatsiklausus tos šalies nei vyriausybės, nei tautos. Kitaip tariant, nutarimai buvo padaryti trijų didžiųjų sąjungininkų, turinčių savo rankose jėgą, galinčią savo vienašališką susitarimą primesti turintiems mažiau jėgos. Eikime toliau. Protokoluose yra liečiami svarbiausi to meto reikalai, ir čia būtų sunku visus juos suminėti. Tačiau reikia iškelti svarbesnius. Protokole sakoma, kad, užėjus Raudonajai Armijai, (prisiminkime to meto padėtį), Lenkijoje bus sudaryta koalicinė vyriausybė, kurion įeis ir emigraciniai Londono lenkai. Taigi, negalėdami sutvarkyti Sovietų, Vakarai sutiko su prosovietiška vyriausybe Lenkijoje. Tačiau protokole pažymėjo, kad Jaltos konferencijos dalyviai pripažįsta ATLANTO CHARTOS principus ir laikysis jų, pertvarkydami pokarinę Europą, kurioje tautoms bus leista demokratinės institucijos pagal tų tautų laisvą valią. Lenkijoje minėtoji tautinės vienybės provizorinė vyriausybė galimai greičiau suorganizuos laisvus demokratinius rinkimus, kuriuose galės dalyvauti visos demokratinės politinės partijos. Šiame dokumente, kaip ir antrajame, nėra nieko pasakyta apie Europos padalinimą įtakos sferomis ar zonomis bei dalimis.

Praktiškai jau tuo metu buvo aišku, kad sovietų okupuotos

šalys nebus traktuojamos kaip Amerikos ar Britanijos. Nereikia užmiršti, kad mes dabar turime prieš akis tekstus, kuriuose niekur nebus sakoma apie pasaulio padalinimą. Todėl Šventojo Tėvo paraginimas ir liberalų raginimas "susitarimų" padarinius ko greičiausiai likviduoti Europoje, man atrodo, kad mums lietuviams yra labai svarbus, ir mes tai galime privačiai pravesti.

Skelbti, kad Jaltos susitarimuose nepadaryta Europos padalinimo, paminti visų Europos tautų teises yra grynas cinizmas. Trečias klausimas, kurį norėčiau paliesti, yra mūsų santykiai su Lenkija. Aš tuo klausimu gal aiškiau atsakysiu į susirinkusių paklausimus. Vilniaus arkivyskupija dar ir šiuo metu nėra Lietuvos bažnytinės provincijos dalis. Tiesa, yra lietuviai kunigai, kurie priklauso Kauno arkivyskupijai ir vyskupui Paviloniui. Bet jie, pagal teisę, priklauso Lenkijos bažnyčios provincijai. Ilgus metus mes nebandėme to klausimo judinti, nes mums atrodo, kad priplakimas Vilniaus arkivyskupijos prie Lietuvos bažnytinės provincijos galėjo sukelti įspūdį, kad toje Europos dalyje yra konsoliduojama padėtis, ir sovietams sienos pripažinimas. Šiandieną padėtis yra kitokia. Popiežių turime lenką, jo padaryti tam tikri aktai, ypač Vilniaus arkivyskupijos atžvilgiu, gali turėti nepaprastos istorinės ir moralinės reikšmės. Todėl, man atrodo, kad nusistatymas dėl Vilniaus galėtų pasikeisti. Galėtume ir turėtume prašyti, kad ją priskirtų prie Lietuvos bažnytinės provincijos, tik turėtų būti padarytas rezervas, kaip tai dažnai daroma diplomatijoje, kad Šventasis Tėvas vienokiu ar kitokiu jam priimtinu būdu pareikštų, jog Vilniaus arkivyskupijos prijungimas prie Lietuvos ir jos sienų pripažinimas nereiškia okupacijos pripažinimo.

Šitokios sąlygos, man atrodo, yra mums naudingos. Istorijai liktų faktas, kad lenkas popiežius yra bažnytiniu atžvilgiu mums priskyręs Vilnių prie Lietuvos bažnyčios provincijos. Šia proga mane yra paklausę, ar negalima skirti vyskupą Vilniuje ne administratorių, o tikrą vyskupą ordinarą. Manau, kad šiuo metu, nesutvarkius Vilniaus arkivyskupijos klausimo, vyskupo ar administratoriaus skyrimo padaryti negalima.

Bet neužmirškime vienos viešos paslapties. Neseniai Lietuvoje buvo paskirti nauji vyskupai. Iš karto buvo manyta, buvo bandyta ir vyskupą Steponavičių išlaisvinti, nes jis jau 20 metų gyvena tremtyje mažame provincijos miestelyje — Žagarėje. Kaip žinome, vyskupas Steponavičius buvo Vilniaus vyskupijos valdytojas. Jam buvo numatyta Kaišiadorių vyskupija,

pati neturtingiausia, pati paprasčiausia. Dabar toji vyskupija paskirta tremtiniui vyskupui Slatkevičiui. Vyskupas Steponavičius, sužinojęs apie tai, atsakė, kad mane paėmėte iš Vilniaus vyskupijos, į ją ir grąžinkite. Apie teises galėsime kalbėti po to. Tiesa, kad tai jam brangiai kainavo. Vyskupas Steponavičius ir toliau pasiliko tremtyje Žagarėje.

Kaip čia su Seinų katedroj lietuviškom pamaldom? Dalykas yra visai paprastas. Objektyvūs Lenkijos vyskupai sakė, kad jie kalbėjo su Seinų vyskupu, bet nieko neišeina. Jie patarė palaukti, gal Dievas reikalą likviduos. Taip ir atsitiko. Seinų vyskupas, kuris savo užsispyrimu lietuviams katedroje lietuviškų pamaldų neleido, neseniai pasimirė. Šiuo metu jokios akcijos tuo reikalu nereikėtų daryti. Šventasis Tėvas yra mums palankus ir tą reikalą sutvarkys mums palankiai. Tuo reikalu dokumentų turime Vatikane, ir jie bus pirmoje eilėje, reikalui esant, panaudoti.

Baigdamas norėčiau priminti, kad svarstytume politinius ir diplomatinius klausimus, žinodami, kad okupacijos metu lietuvių tauta yra susidariusi nemaža rezistencinių tradicijų. Svarbesnius rezistencijos tradicijos taškus trumpai paminėsiu. Lietuva yra maža tauta, bet jos rezistencinė tradicija yra didelė, nepaprasta. 1939 m., kada tas didysis pasaulyje diktatorius Hitleris paragino eiti su juo į Vilnių, Lietuvos vyriausybė atsisakė eiti su naciais. Tai yra vienintelis atvejis visoje Europoje. Tų pačių nacių spaudimą sudaryti SS legioną Lietuva atmetė. Ir čia yra vienintelė tauta Europoje, kuri nevykdė Hitlerio įsakymo. Kita tokia tauta buvo Lenkija, bet ji buvo nepakviesta.

Sovietams antrą kartą kraštą okupavus, lietuviai su ginklu vedė laisvės kovą septynerius metus, nors tokia kova buvo nelaiminga ir nelygi. Lietuviai su ginklu rankoje mirė už savo krašto laisvę ar sodybas. Tokios kovos niekas kitas nevedė ir tokio stipraus pasipriešinimo okupantui neparodė. Okupuota pačių didžiųjų tironų — nacių ir komunistų — tauta nepasidavė nei tėvynėje, nei užsienyje. Konkrečiausias ženklas užsienyje rezistencijos yra okupacijos nepripažinimas ypač kalbant apie didžiąsias valstybes: JAV, Britanija, Prancūzija, Kanada ir kitos. Lietuvos diplomatinių misijų išsilaikymas po 40 metų okupacijos nerandamas diplomatijos istorijoje. Kada Lietuvos pasiuntinybė prie Šventojo Sosto vieną kartą buvo uždaryta, visuomenės spaudimas privertė vėl ją atidaryti. Jau 12 metų po to įvykio Lietuvos pasiuntinybė tebegyvuoja. Kada Australijos vyriausybė

pripažino Lietuvos okupaciją, lietuvių visuomenės ir geros valios žmonių spaudimas privertė ją atšaukti. Tai yra negirdėti ir nematyti dalykai. Aš manau, kad toje dvasioje mes turime svarstyti su pasitenkinimu į tai žiūrėdami, kas yra pasiekta su didele viltimi. Ačiū, pabaigė savo pranešimą Lietuvos atstovas Vatikane Stasys Lozoraitis, Jr.

Lietuvybės išlaikymas ir kova dėl Lietuvos atstatymo
Dr. D. Krivicko pranešimas simpoziume

Pirmuoju punktu eina lietuvybės išlaikymo sritis, padalinta į du poskyrius: švietimas, jaunimo auklėjimas ir jaunimo organizacijos. Švietimas ir auklėjimas yra lietuvybės išlaikymo pagrindiniai elementai. Jie eina kartu, papildydami vienas kitą. Švietimas, mokykla, bažnyčia, spauda, jaunimo organizacijos ir kitos bendrinės ar ideologinės organizacijos, sporto klubai ir visos kitos visuomeninio bendravimo apraiškos yra tie židiniai, kurių aplinkoje žmogus bręsta kultūriškai ir ideologiškai.

Kalba yra pirminė ir organiška jungtis su savąja tauta. Tad šis ryšys turėtų būti visais būdais stiprinamas ir puoselėjamas. Vaiko kultūrinė formacija prasideda šeimoje, toliau vystosi mokykloje ar mokyklose ir jaunimo organizacijose. Užsienyje gyvenantys lietuviai, norintieji išlaikyti vaikų ryšį su lietuvių tauta, susiduria su gyvenamo krašto mokyklos aplinkos įtaka vaiko kultūrinei formacijai. Ši įtaka yra tokia didelė, kad jai atsispirti nepakanka tėvų rūpesčio, bet ji reikalinga visuotinės paramos. Teisingai yra pasakyta, kad svarbiausias ir reikšmingiausias JAV LB darbas yra švietimas, nes tik nuo to darbo rezultatų ateityje priklausys kultūrinė, socialinė ir politinė veikla (aplinkraštis No. 9, 1982, m. VIII.12 d.).

Iki šiol didžiausią naštą šioje srityje nešė ir neša tėvai ir mokytojai, nors kartais ir labai menkai apmokami. Šią naštą turėtų nešti visa lietuviška visuomenė, stiprindama mokytojų kadrą ir remdama jaunimo organizacijas. Tik subrendęs lietuviškoje veikloje jaunuolis jaus organišką ryšį su savąja tauta. Šio ryšio vedamas, jis pats eis ir ieškos visuomeninio gyvenimo formų ir organizacijų, siekiančių išlaikyti lietuvių tautos gyvastingumą, išsaugoti ir vystyti jos dvasinę kultūrą.

Kiekvienas kraštas, dargi kiekviena vietovė, kuriame yra įsikūrę lietuviai, turi skirtingas sąlygas lietuvybei palaikyti ir puoselėti. Kiekvienas subrendęs žmogus domisi, kas buvo jo tėvai, proseneliai, iš kur jie yra kilę ir t.t. Ši problema pasidaro dar gyvesnė pilnai kultūriškai subrendusiam žmogui. Ir šian-

dieną matome, kad visa eilė lietuvių kilmės žmonių, nors jau nebekalba lietuviškai, gyvai domisi lietuvių tautos reikalais, jos vargais ir siekimais. Stovėdamas atokiau nuo tiesioginių švietimo ir jaunimo auklėjimo problemų dėl savo srities ir dėl amžiaus, nes šiandieninio jaunimo gretose jau figūruoja mūsų anūkai, studijuojantys universitetuose, nedrįstu siūlyti jokio recepto šių problemų geresniam išsprendimui. Tik turėčiau pasidžiaugti spaudoje susirūpinimu šia problema.

Lietuvą okupavus Raudonajai Armijai, tuoj kilo klausimas, ką mums žada rytojus. Pirmoji reakcija atėjo iš Lietuvos diplomatų. Jie pareiškė protestus prieš sovietų agresiją. Taip pat pirmoji reakcija prieš sovietų agresiją atėjo iš JAV Sumner Welleso lūpomis 1941 m. VII.23.

"Šios vyriausybės politika visuotinai žinoma. Jungtinių Amerikos Valstybių žmonės yra priešingi grobuoniškiems veiksmams vis tiek, ar jie būtų vykdomi jėga ar griaunant jėga. Jie taip pat priešingi bet kurios rūšies intervencijai valstybės, nežiūrint, kaip galinga ji bebūtų, į vidaus reikalus kitos suvereninės valstybės, nežiūrint, kaip silpna ji bebūtų. Šie principai sudaro esminius pagrindus, kuriais yra paremti ryšiai tarp 21 suvereninės valstybės naujajame pasaulyje. Jungtinės Amerikos valstybės ir toliau laikysis šių principų, nes Amerikos žmonės yra įsitikinę, kad, jeigu doktrina, kurioje šie principai yra įkūnyti, netvarkys santykių tarp valstybių, tai proto, teisingumo ir teisės tvarka, kitaip tariant, pačios civilizacijos pagrindas, negalės būti išsaugotas".

Šis pareiškimas, anot amžinos atminties atstovo Povilo Žadeikio, buvo lietuviams Didžioji Laisvės Charta. Amerikos Lietuvių Taryba, atsirėmusi į šią chartą, tebetęsia Lietuvos laisvinimo darbą. Tvirtas JAV nusistatymas nepripažinti Lietuvos okupacijos, toliau palaikant santykius su nepriklausomos Lietuvos diplomatine tarnyba, paraližavo sovietų pastangas tokiam pasipriešinimui išgauti. Jis stipriai veikė ir kitų demokratinių valstybių nusistatymą nepripažinti Lietuvos okupacijos de jure. Didžioji Britanija, Kanada, Australija, Vakarų Vokietija, Prancūzija, Belgija, Vatikanas ir toliau tokio nusistatymo laikosi. Ir šiandieną Lietuvos diplomatiniai ir konsuliariniai atstovai toliau tęsia savo darbą eilėje valstybie.

Šia proga tektų atkreipti ypatingą dėmesį į š.m. rugpiūčio mėn. 100 JAV kongreso narių laišką, adresuotą Brežnevui, kuriame įsakmiai reikalauja padaryti galą sovietų okupacijai Pabaltijo kraštuose. Jis reikšmingas tuo, kad jame jau nesi-

tenkinama nepripažinimu, bet reikalauja akcijos. Nepripažinimo politika padėjo išsaugoti nepriklausomos Lietuvos diplomatinės ir konsuliarinės tarnybos tęstinumą ir pastaruoju laiku patikrinti šio išlaikymo materialinius pagrindus ir personalo tęstinumą. Diplomatinės tarnybos veiklą labai trukdė personalo mažėjimas ir stoka finansinių resursų. Šio valstybinio veiksnio išlaikymas tarptautinėje bendruomenėje yra labai reikšmingas kovoje dėl Lietuvos nepriklausomybės atstatymo. Šio veiksnio reikšmę yra ypatingai pabrėžęs Valstybės Departamentas pakartotinuose pareiškimuose, ypač Vasario 16 d. šventės progomis. Visuomenė turėtų daugiau rūpintis, kad būtų sudarytos finansinės sąlygos diplomatiniams atstovams aktyviai pasireikšti Lietuvos laisvinimo akcijoje.

Greta valstybinio veiksnio kovoje dėl Lietuvos nepriklausomybės netrukus pasireiškė visuomeninis veiksnys: okupuotoje Lietuvoje Vyriausias Išlaisvinimo Komitetas, jungęs Lietuvos politines partijas ir rezistencinės kovos sąjūdžius, ir Jungtinėse Amerikos Valstybėse — Amerikos Lietuvių Taryba, o pastaruoju metu ir Lietuvių Bendruomenės ar kitais pavadinimais organizacijos įvairiuose kraštuose.

Pradžioje, VLIKui persiorganizavus Vokietijoje, kilo tam tikrų sunkumų tarp VLIKo ir diplomatinės tarnybos. Laikui bėgant, šie nesusipratimai buvo pašalinti, ir šiuo metu tarp šių organų vyrauja susipratimo dvasia. Taip, pvz., memorandumai, adresuoti Helsinkio akto vyriausybėms, buvo pasirašyti diplomatijos šefo Lozoraičio ir VLIKo pirmininkų dr. K. Valiūno ir dr. K. Bobelio.

Sėkmingesnei politinei akcijai vykdyti yra ypač pageidautina, kad, kreipiantis į vyriausybes ar kitus tarptautinius organus, būtų kalbama vienu balsu. Dar būtų pageidautina, kad šioji akcija būtų derinama su latvių ir estų akcija, tuo padidinant šio regiono svorį ir reikšmę Europos politikoje.

Diplomatiniai atstovai ir visuomeninių organizacijų atstovai yra dviejų skirtingų tvarkų organai, todėl tarp jų galima tik koordinacija. Pliuralistinės visuomenės bendrai pasižymi ir organizacijų gausa. Per jas reiškiasi lietuviškos visuomenės viešoji opinija. Kiekviena organizacija kuriasi, veikia ir klesti, kai jos tikslus remiantys žmonės ją remia ir rūpinasi. Ji pamažu išnyksta, kai pasiekiamas jos tikslas, arba nėra žmonių, kurie ją palaiko. Todėl suprantama, kad minėtos organizacijos, kaip pvz. VLIKas ar Amerikos Lietuvių Taryba yra turėjusios sunkumų. 1964 m., tarpininkaujant Lietuvių Bendruomenei,

VLIKas persiorganizavo, ir jame dalyvauja 15 grupių. Pagal šio susijungimo susitarimą "Lietuvos laisvės kovos vieninga vadovybė laisvajame pasaulyje yra susijungęs Vyriausias Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas VLIKas".

Į jungimosi protokolą taip įrašyta, kad "VLIKas priima dėmesin taip pat PLB valdybos 1964 metų balandžio 24 d. posėdžių nutarimą, kad su susijungusiu VLIKu PLB valdyba numato bendradarbiauti per prie VLIKo akredituotą ryšininką, neatmesdama ir kitokių bendradarbiavimo formų, galinčių kilti iš laiko reikalavimų".

Su Amerikos Lietuvių Taryba VLIKas artimai bendradarbiavo ir dabar tebebendradarbiauja. Tačiau numatytas bendradarbiavimo būdas tarp VLIKo ir PLB valdybos, neįgijęs ryškesnių bendradarbiavimo formų, prieš keletą metų nutrūko. Nenagrinėdamas šio nutrūkimo priežasčių, aš norėčiau konstatuoti, kad dauguma lietuviškos visuomenės tokio bendradarbiavimo pasigenda. Jei šis prileidimas yra teisingas, tai reikia ieškoti būdų ir priemonių, kaip būtų galima iš susidariusio akligatvio išeiti. Atrodo, kad principinių kliūčių tokiam bendradarbiavimui nėra. VLIKas ir PLB Lietuvos nepriklausomybės atstatymą laiko pagrindine sąlyga tautinei kultūrai ugdyti ir išlaikyti.

Keičiantis gyvenimo aplinkybėms, keičiasi ir galimybės Lietuvos laisvinimo akcijai užsienyje: Helsinkio aktas, Belgradas, Madridas, Afganistanas, įvykiai Lenkijoje, Europos parlamentas ir pagaliau pastaruoju metu sunkėjanti Sov. S-gos padėtis.

Reikia turėti galvoje taip pat ir besitęsiančią kovą pačioje Lietuvoje ne tik ryšium su žmogaus teisių nuolatiniais pažeidimais, bet ir su nuolatiniu nepriklausomos Lietuvos pasiekimų nuvertinimu, iškraipymu ir dargi net niekinimu, o taip pat komunistų vedama akcija prieš vadinamą lietuvišką buržuaziją užsienyje Lietuvos nepriklausomybei atstatyti. Taip, pvz. "Tiesos" rugpiūčio 7 d. numeryje istorijos mokslų kandidatas Juozas Jarulavičius straipsnyje "Ideologinės kovos frontuose" tarp kitko rašo: "Monopolijoms tarnauja lietuvių buržuazinė emigracija. Ji, atsižvelgdama į dabartinę tarptautinę padėtį, vėl keičia savo antiliaudinės veiklos taktiką. Buržuazinės lietuvių išeivių organizacijos, jų veikėjai ir ideologai mėgina aktyvinti reakcinę veiklą, dangstydami ją klastingomis nacionalizmo idėjomis . . . Buržuaziniai rašeivos — nuo profesorių iki reporterių — spekuliuoja vadinama "tautos laisve". Kaip jie patys

ją supranta? Visų pirma buržuaziniai nacionalistai vengia aiškinti "tautos laisvės" politinį turinį. Tačiau jų interpretacijoje nesunku pastebėti, jog "tautos laisvės" idealu laikoma kapitalistinė santvarka. Nacionalistinės emigracijos literatūroje "laisva tauta" faktiškai vadinama tokia santvarka, kurioje buržuazija laisvai galėtų išnaudoti darbininkus ir kitus darbo žmones. Nesunku pastebėti, kad šiuose teigimuose yra prieštaravimų. Pradžioje tvirtinama, kad buržuaziniai nacionalistai vengia aiškintis "Tautos laisvės" politinį turinį. Jis toliau pats savo fantazijoje sukuria jos turinį. Turėdamas pavergtoje Lietuvoje esamus suvaržymus, liečiančius ne tik vadinamos buržuazinės literatūros naudojimą, bet ir bendrai laisvojo Vakarų pasaulio knygų įsileidimą ir galimybes jomis pasinaudoti, aš jau praeitų metų Clevelando VLIKo seime esu kėlęs reikalą plačiau aptarti demokratijos turinį.

Iškeldamas šią problemą, aš norėjau ne tiek specifiškai ieškoti Lietuvos gyvenimui atitinkamų santvarkos bruožų, kiek iškelti reikalą supažindinti visuomenę, ypač jaunąją kartą, su Vakarų Europoje veikiančiomis demokratinėmis sistemomis ir ypač jų ūkine ir socialine santvarka, kaip nuosavybės teise, įskaitant nuosavybės teisę, teisę į darbą, socialinį draudimą ligos, nelaimingų atsitikimų ar senatvės atveju, medicininį aprūpinimą, švietimą ir t.t.

Taip pat reikėtų plačiau nušviesti Vakarų Europos jau tolokai pažengusių ūkinę ir politinę integraciją su jos pagrindiniais atributais, kaip Bendroji Rinka, Europos parlamentas, žmogaus teisių bei laisvių patikrinimo procedūra tarptautinėmis priemonėmis ir t.t. Ūkinė bei politinė integracija Vakarų Europoje plečiasi, užtikrindama ją sudarančioms valstybėms jų politinį suverenumą ir nepriklausomybę, kartu ir sąlygas išlaikyti kiekvieno krašto laisvę, tęsti savo politinį, civilizacinį ir kultūrinį vaidmenį.

Ta pačia proga reikėtų išryškinti mūsų pagrindinius tikslus, kuriuos trumpai galima būtų apibrėžti. Mūsų pastangos sugrąžinti tautai jos teises: teisę turėti santvarką, paremtą tautos suverenumu, žmogaus asmenybės orumu, pagrindinių žmogaus teisių ir laisvių gerbimu ir laisva ūkine individualia iniciatyva. Mūsų socialinių siekimų pagrindas yra ir bus tikras socialinis teisingumas, paremtas pagarba darbui, kad dirbantysis ir jo šeima galėtų naudotis kultūros ir civilizacijos pasiekimais, užtikrinant valstybės globą ligoje, senatvėje ir nelaimingais atsitikimais. Mes siekiame nepriklausomybės, nes ji yra tautinės

kultūros ugdymo ir išlaikymo būtinoji sąlyga. Mes siekiame nepriklausomos Lietuvos laisvoje Europos tautų šeimoje, susijungusioje ūkiniais ir politiniais ryšiais, nebojant kiekvienos tautos interesų ir savitumų.

Taip pat reikėtų plačiau nušviesti ir įvykius, privedusius prie sovietų agresijos prieš Lietuvą ir kitas Pabaltijo valstybes. Kaip jau anksčiau minėta, straipsnyje istorijos mokslų kandidatas teigia: "Darbo žmonių klasinė kova buvo apvainikuota 1940 m. socialistinės revoliucijos pergale ir tarybų valdžios atkūrimu. "Socialistinės revoliucijos" tezė vis dažniau kartojama agresijai pateisinti. Tačiau jie pamiršta pridurti, kad ji buvo vykdoma Maskvos komisaro Dekanazovo Raudonosios Armijos pagalba, ką patvirtino ir Liaudies seimas, būtent: "Dabar liaudis, galingosios raudonosios armijos padedama, nuvertė smetoniškųjų pavergėjų jungą ir įsteigė savo valstybėje sovietinę valdžią. Jei Lietuvos liaudis galėjo savo šalyje įsteigti vienintelę teisingą valstybės santvarką, tai visa tai yra Sovietų Sąjungos dėka" . . .

Tai buvo aukso raidėmis įrašytas Vyriausybės Žinių 7-9 Nr. Gal Jermalavičius šio Vyriausybės Žinių numerio nėra matęs, nes jis užrakintas specialiose spintose.

Visoms šioms tarptautinėms, istorinėms ir ideologinėms problemoms nušviesti yra reikalinga plati ir planinga visuomeninė talka. Kova su komunistine sistema yra kartu ir ideologinė kova. Tuo atžvilgiu yra ypatingai įsėdėmėtinas Algirdo J. Kasulaičio straipsnis "Kelios mintys išeivijos visuomeninių santykių klausimu", tilpęs "Tėvynės Sargo" 1982 m. 2 nr. Organizacijoms, tiesiogiai suinteresuotoms Lietuvos laisvinimo akcija, tektų sutartinai nustatyti šių problemų pirmumo laipsnį, atsižvelgiant į šių dienų tarptautinę būklę. Šių talkininkų būrį turėtų sudaryti VLIKas, ALTas, PLB, Amerikos Lietuvių Bendruomenė ir Kanados Lietuvių Bendruomenė. Pagal 1964 metų susitarimą iniciatyvos šiam reikalui turėtų imtis VLIKas. Susitarus dėl bendro darbo gairių ir iš to einančios koordinacijos, nesunku būtų išspręsti ir tų darbų finansavimo problemą. Gražus tam pavyzdys yra ALTo ir Amerikos Lietuvių Bendruomenės sutarimas Lietuvos atstovybės rūmų remontui vykdyti.

Diskusijos

Diskusijose dalyvavo ir pasirinktų prelegentų prašė atsakyti į klausimus šie asmenys: inž. D. Adomaitis, T. Blinstrubas,

A. Pleškys, A. Regis, Ig. Petrauskas, J. Balčiūnas, J. Vasaitis, dr. K. Šidlauskas, dr. K. Eringis, dr. L. Kriaučeliūnas ir J. Janušaitis.

Prelegentai savo atsakymuose nieko reikšmingesnio, svarbesnio ar įdomesnio neiškėlė. Atsakymuose kai kurios pasakytos pareiškimuose mintys buvo paryškintos, praplėstos ir plačiau reziumuotos.

Moderatorius inž. Jonas Jurkūnas Lietuvos klausimais svarstybas pravedė sumaniai, kultūringai. Susirinkusieji svarstybų dalyviai, kurių dalyvavo tikrai labai labai gausiai, ir prelegentų pareiškimais bei atsakymais į paklausimus buvo patenkinti ir skirstėsi su pakilia nuotaika.

Prelegentams, moderatoriui ir susirinkusiai svarstybų publikai ALTo Visuomeninių reikalų komisijos pirmininkas dr. L. Kriaučeliūnas, kurio pastangomis buvo suorganizuotos svarstybos Lietuvos klausimais, visiems padėkojo ir svarstybas uždarė.

Baigiamosios mintys

Savo baigiamajame žodyje prelegentė Danutė Bindokienė atsiprašė, kad pasiimtosios temos — švietimas, lituanistinės mokyklos ir spauda — negalėjo išsakyti ir smulkiau apkalbėti. Padėkojo publikai už kantrybę ir savo žodį baigė. Prelegentas dr. D. Krivickas savo klausimų atsakyme pranešimą papildė žiniomis apie Europos parlamento sudėtį, jo pasiskirstymą politinėmis pažiūromis ir apsvarstytų reikalų bei priimtų rezoliucijų svarbumą kraštų vyriausybėms.

Europos parlamentas turi 434 atstovus. Kiekviena valstybė siunčia į Europos parlamentą atitinkamą rinktų atstovų skaičių. Europos atstovai parlamente yra taip pasiskirstę: Vakarų Vokietija, Didžioji Britanija, Prancūzija ir Italija turi po 81 atstovą. Olandija turi 25, Belgija ir Graikija turi po 24, Danija ir Airija turi po 16 ir Liuksemburgas turi 6. Politinėmis pažiūromis bei ideologija Europos parlamento atstovai taip pasiskirsto: 124 socialistai, 117 krikščionys demokratai, 63 Europos demokratai — Britanijos konservatoriai, 48 komunistai ir jiems prijaučiantys, 39 demokratai liberalai, 22 Europos progresistai demokratai ir 10 nepriklauso jokiai grupei.

Dr. D. Krivickas padėkojo Amerikos Lietuvių Tarybai už suorganizavimą svarstybų Lietuvos klausimais ir, trumpai palietęs Helsinkio akto reikšmę, baigė savo baigiamąjį pasisakymą.

Lietuvos atstovo Vatikano St. Lozoraičio baigiamasis žodis

Diplomatas Stasys Lozoraitis, Jr., dar apibūdino pokarinius Potsdamo nutarimus. Tuos nutarimus Sovietų Sąjunga laiko vienu pagrindinių Europos pertvarkymų. Bet iš antros pusės Potsdamo susitarimai kalba dar ir apie ten svarstytų klausimų išsprendimą Taikos konferencijoje, kuri neįvyko ir neįvyks. Todėl mums svarbu palaikyti Potsdamo dvasią ir gyvybę, nes joje yra provisoriškai patvirtinta tada susidariusi padėtis. Potsdame buvo provizoriniai pasižadėta, kad Karaliaučiaus sritis, kurios nepaėmė lenkai, bus atiduota Sovietų Sąjungos administracijai. Vakarai — prez. Trumanas ir min. pirm. Churchillis — prižadėjo Maskvos prašymą - reikalavimą Karaliaučiaus srities perleidimą sovietams paremti, kai bus taikos konferencija. Jei kada nors į Rytų Prūsijos — Kaliningrado (buv. Karaliaučiaus) sritis sugrįžtų vokiečiai, gerai, bet, jei į šitą sritį veržtųsi lenkai, tai mums būtų gyvybinis klausimas Kaliningrado sritį turėti sau. Nereikia turėti iliuzijų, jei lenkai ten bus, jie mus visiškai užgniaužš.

Įkuriant Lietuvos bažnytinę provinciją su Vatikanu buvo padarytas konkordatas. Jis mums, Lietuvai, buvo labai nepalankus, skaudus. Vilnius liko Lenkijai. Paskiau buvo padarytas konkordatas su Lenkija, Vilnius vėl liko Lenkijai. Tada įvyko nemalonumas su Šventuoju Sostu. Pagaliau min. pirm. A. Voldemaras sudarė su Vatikanu konkordatą, į kurį Vilnius nebuvo įtrauktas. Tas konkordatas 1940 m. Liaudies vyriausybės buvo atšauktas. Tas konkordatas dabar faktiškai negalioja.

Paskaitysiu vieną tekstą. 1974 metais Jungtinių Tautų generalinės asamblėjos priimta palestiniečių klausimu rezoliucija taip skambėjo: "Susirūpinimą, kad palestiniečių klausimas dar nėra teigiamai išspręstas ir turėdama galvoje palestiniečių teisę į laisvą apsisprendimą, giliai susirūpinusi, kad palestiniečiams neleidžiama pasinaudoti į laisvą teisę, patvirtintą palestiniečių tautos laisvės teisę, be svetimųjų įsikišimų į laisvą apsisprendimą ir teisę į vadinamą tarptautinį suverenumą.

Be to, asembleja kviečia visas tautas ir valstybes bei tarpines organizacijas paremti tas teises kovojančiai palestiniečių tautai".

KREMLIAUS HELSINKIO DILEMA

A. J. K.

Kai 1975 metais 35 Europos ir Šiaurės Amerikos valstybės pasirašė Helsinkio baigiamąjį aktą, sovietai nesitvėrė džiaugsmu, vadindami tą įvykį didžiausiu po Hitlerio pralaimėjimu. Net "tarptautinio gyvenimo įstatymu".

Tačiau dabar, po 7 metų, jų entuziazmas yra jau labai pastebimai atvėsęs. Ligi 1980 metų Kremlius Helsinkio veiklą įjungdavo į kasmetinio bolševikų revoliucijos minėjimo užsienio politikos šūkių eilę. Jau dveji metai, kai Helsinkis iš šūkių yra dingęs.

Retai Helsinkio aktas užsimenamas ir Rusijos valdovų kalbose ar raštuose, o jei ir užsimenamas, tai daugiau ginantis nuo įvairių ryšium su jo peržvalga padarytų priekaištų ir užpuolimų. Net tokio Konstantino V. Černenko (artimiausio Brežnevo bendradarbio) praeitų metų pagrindinis darbas buvo Sovietų Sąjungos žmogaus teisių padėties gynimas. Visame veikale Helsinkis užsimintas tik vieną kartą. O tas pats Černenko, kalbėdamas prancūzų komunistams užsienio politikos klausimais, Helsinkio akto visai nei neužsiminė.

Žinoma, tokiu sovietų nusistatymu nereikia stebėtis. Jau Belgrade jie pamatė, kad Helsinkio aktas tai dviašmenis kalavijas. Madride gi pajuto, kad tie ašmenys labai aštrūs. Net 90 atskirų, labai dokumentuotų sovietinių nusikaltimų žmogaus teisėms buvo garsiai išreklamuoti visam pasaulyje. Ne vieną kartą sovietams teko kaisti, kai vienas ar kitas delegatas žėrė tiesą į akis apie Helsinkio komitetų persekiojimus, žydų emigracijos trukdymus, pabaltiečių kančias ir pan. Nepadėjo Kremliui ir laisvųjų pabaltiečių veikla šalia konferencijos, kuri plačiai nuskambėjo po pasaulį viešosios opinijos formavimo kanalais.

Tačiau neatrodo, kad Maskva pasiruošusi prisipažinti padariusi klaidą. Sovietų delegacijos šefas Leonidas F. Iljičevas teigia, kad sovietai ir toliau susidomėję Helsinkio proceso tęstinumu. Kodėl?

Pirmiausia gal dėl to, kad su aktu glaudžiai susijęs paties Brežnevo asmuo ir vardas. Anksčiau dažnai kartojo, kad aktas yra buvusi Brežnevo idėja jau nuo 1960 metų ir "didis laimėjimas", dabar sovietai negali nuo jo atsisakyti, nesukompromitavę Brežnevo asmeniškai. Tas gal dar ateis, bet ne dabar.

Antra, sovietai dar vis bando naudoti aktą kaip JAV ir V. Europos sąjungos skaldantį veiksnį. Detantei pranykus, aktas darosi svarbesnė S. Sąjungos užsienio politikos plotmė tam uždaviniui siekti.

Ir Vakaruose yra balsų, tariančių esą nereikia grįžti į Madridą, nes nei aktas, nei jo peržvelga neduodanti naudos. Esą Lenkijos įvykiai parodė, kad jis tik bereikšmis popieriaus gabalas. Tačiau iš tikrųjų niekur kitur Lenkija ir Sovietų Sąjunga nebuvo tiek skaudžiai kritikuota, kaip Madrido konferencijoje, pasaulio spaudai, radijui ir televizijai girdint ir matant.

Lietuviškoji išeivija irgi sutiko Helsinkio Baigiamąjį Aktą, įvairių nuotaikų apimta.

Lietuvių Bendruomenė, daugumos savo vadovų nuteikta, sutiko tą aktą pilna pagiežos, panikos, pykčio, nusivylimo, švaistydamasi kaltinimais Vatikanui ir JAV prezidentui, prasilenkiančiais su džentelmeniškos reakcijos ribomis.

Visai kitaip į aktą reagavo ALTas. Jis juo ypatingai nesižavėjo, bet matė jame galimybę jį panaudoti prieš pačius sovietus, besigiriančius jo autoryste.

Iš septynerių metų perspektyvos jau turbūt visiems aišku, kad apskritai ALTo nusistatymas buvo kur kas protingesnis ir prasmingesnis. Jau vien Helsinkio komitetų veikla Maskvoje, Lietuvoje ir kitur (dabar apardyta) Sovietijoje didele dalimi galimą akto žalą sušvelnino. Iš kitos pusės aktas nieko "nepardavė", kaip kai kas aimanavo. Pagaliau būdinga, kad ir šiandieniniai lietuviai rezistentai ir rusai disidentai taria Helsinkio aktą ir procesą esant būtinu jų saugumui ir gerovei.

(Būdinga, kad privačios vakarienės metu su tuometiniu — 1975 m. — valstybės pasekretorium George West šių eilučių autorius buvo jo patikintas, kad JAV politika Helsinkio akto atžvilgiu yra tiksli ir prasminga. Man griežtai argumentuojant prieš to akto pasirašymą, jo galimą žalą ir pan., p. West patikino, kad eventualiai ir netrukus aktas bus labai naudingas pavergtųjų kraštų bylai. Atrodo, kad jis buvo teisus. Tarp kitko George West buvo vienas svarbesniųjų asmenų JAV delegacijoje Helsinkio derybų pirmose fazėse).

Reikia viltis, kad išeivijos lietuviai, VLIKo ir ALTo vadovaujami, ir tokiau aktyviai dalyvaus Helsinkio procese, nors ir šalia oficialių konferencijų.

KĄ REIŠKIA NEPRIPAŽINIMAS

Prof. Malbone Graham (los Angeles)

Nepripažinimas gali būti aptartas kaip vienos ar daugiau valstybių atsisakymas sutikti su legalumu pagal tarptautinį įstatymą su kai kurių valstybių atliekamais veiksmais, pažeidžiančiais taisyklių bei įstatymų normas. Tas terminas įsigalioja nuo 1931 metų, ir nepripažinimas yra bandomas perkelti į tarptautinio įstatymo sritį moralinio ir etinio charakterio požiūrius bei nuosprendžius, kurie yra giliai prigiję komunaliniuose ir konstituciniuose įstatymuose. Tas perkėlimas yra pagrįstas analogija. Bet jis įsigaliojo ne dėl paviršutinio panašumo, o dėl jo pastovaus pritaikomumo tarptuatinėje sferoje principų ir įstatymų, pagrindžiančių visą teisinę tvarką moderniame pasaulyje. Jis yra pasidaręs pavyzdiniu p. Sumner Weleso, Valstybės pasekretoriaus, 1940 m. birželio 23 dienos deklaracijoje, kurioje jis pareiškė: "Jungtinės Valstybės ir toliau laikysis tų principų dėl Amerikos žmonių įsitikinimų, kad, jei doktrina, kurioje tie principai yra tvirtai prigiję, nevadovaus santykiams tarp tautų, proto sprendimams, teisingumui ir įstatymams, pats moderniosios civilizacijos pagrindas negalės būti išlaikytas".

Nepripažinimas, kaip jis šiuo metu yra praktikuojamas, yra valdžių, o ne privačių individų ar grupių akcija. Jo praktikavimo pasekmė yra ta, kad paskelbtos nepripažinimo politikos reikšmingumas įpareigoja tiek jį praktikuojančias valstybes, tiek ir jose esančias vietines valdžias. Todėl nepripažinimas yra specialus teisinis santykis, į kurį turi atsižvelgti ypač teismai — nuo tarptautinių arbitražo teismų iki vietinių tiesmų. Nors nepripažinimas kai kuriose specifinėse situacijose įgauna negatyvią formą, jis yra pozityvus esamos teisinės tvarkos galiojimo patvirtinimas — kaip priešingybė tą tvarką griaunantiems smurto aktams.

Nepripažinimą galima pritaikyti daugeliui įvairių dalykų:

A. Jį galima pritaikyti asmenims, tai yra tarptautinio įstatymo subjektams, taip pat naujoms valstybėms ar naujiems režimams senose valstybėse, kada jie pradeda egzistuoti, pažeisdami esamas įstatymų normas. Naujų valstybių atveju ir esminė ir procedūrinė tarptautinio įstatymo pusės turi būti patikrintos tikslu išspręsti pritaikomo įstatymo legalumui; naujo režimo atveju senose (tai yra jau organizuotose) valstybėse situacija reikalauja patikrinimo ne tiktai tarptautinio įstatymo pritaikymo

esamam reikalui, bet taip pat konstitucinio ir toje šalyje veikiančio administracinio įstatymo nuostatų tikslu nuspręsti legalumo normą arba standartą pagal konstitucinę galią ir taip nuspręsti, kokie aktai gali pažeisti teisinę tvarką. Labai nepaprasta sutartis arba formali tarptuatinė taisyklė gali tiesiogiai paliesti arba situaciją, kaip pvz., kada šalys yra specifiškai sutartimi įpareigotos išlaikyti nepriklausomybę arba nurodytos šalies teritorinį integralumą (pvz. Kinija).

B. Nepripažinimas gali būti pritaikytas sutartims arba susitarimams, kada tik nepripažįstančios valstybės, ar nepripažįstančių valstybių nuomone tos sutartys ar sutarimai yra pažeidžiantys arba laužantys kitus, anksčiau buvusius pripažintus ir privalomus tarptautinių įstatymų dėsnius.

Tai ypač teisinga, kalbant apie sutartis ar sutarimus, tikslingai sudarytus tarp nepripažintų valstybių arba valdžių tarp savęs, arba tarp tokių valstybių ir kitų tautų bendruomenės narių, kurios yra veikę su naujomis arba nepripažintomis valstybėmis. Čia nelegalumas gali būti dvigubas: 1. pradinis nelegalumas, išsivystantis iš vienos ar abiejų sutariančių pusių pripažinto sugebėjimo stokos padaryti susitarimą ar įeiti į įsipareigojimą, ir 2. papildomas nelegalumas, kylantis iš fakto, kad nepriklausomai nuo susitariančių šalių susitarimo nuostatai paliečia arba pažeidžia priimtų ir privalomų įstatymų dėsnius.

C. Tai gali būti pritaikoma *situacijoms* tiek tikro, tiek ir pretenduojamo legalumo. Čia kriterijus paprastai yra pasirėmimas *objektyviu* teisiniu kriterijum, tokiu kaip sutartis, įrodymui tikrinamos situacijos nesuderinamumui su valdžia, kurios autoritetu remiamasi. Taip pasitaikymas priešiškumų tarp dviejų ar daugiau valstybių, kada jos pasirašę sutarties dėsnį, kur jos įsipareigoja taikingam laikymuisi, yra aiškus sutarties įsipareigojimų laužymas. Pasiskelbus pozityvios sutarties nevykdymą, nepripažįstanti valdžia pasinaudoja savo politikai skirtinga baze. Valstybės neprisiderinimas pripažinti tarptautinius principus, turint reikalo su kitomis valstybėmis, yra pakankamas pavyzdys įžeistos valstybės nepripažinimo nusistatymo pasisavinimo. Taip p. Welles liepos 23 d. nepanaudojo specifinio sutarties pagrindo Jungtinių Valstybių politikai, atsisakant pripažint pretenduojamo Baltijos valstybių prijungimo prie Sovietų Sąjungos Socialistinių Respublikų legalumą. Vietoje to jis perkėlė dalyką į platesnę Amerikos užsienio politiką, pagrindžiančią pricipų bazę: "Šios valdžios politika yra visuotinai žinoma. Jungtinių Valstybių žmonės priešinasi grobuoniškiems veiksmams, neat-

sižvelgdami į tai, ar jie yra vykdomi panaudojant jėgą ar grasinimu jėga. Jie yra lygiai priešingi bet kurios nors ir galingos valstybės bet kuriai intervencijos formai į bet kurios kitos valstybės vidaus reikalus, kaip ji bebūtų silpna. Tie principai sudaro patį pagrindą, ant kurio remiasi dvidešimt vienos suvereninės valstybės Naujojo Pasaulio respublikų santykiavimas".

Speciali situacija iškyla, kada trečiosios šalys, kurios yra savo užsienio politiką priderinę prie santykių, sudarytų sutartimi tarp dviejų šalių, susiduria su vienašališku tokios sutarties pažeidimu vienos kurios nors susitarusių pusės. Vien tik toks vienašališko pažeidimo faktas reikalauja partiją priderinti savo politiką prie įvykusio fakto. Prieš tokią, kaip tikima, situaciją atsistojo Jungtinės Valstybės akivaizdoje sulaužymo pagrindinių taikos sutarčių tarp Sovietų Sąjungos ir trijų Pabaltijo valstybių ultimatumais, karine okupacija ir prievarta įvykdytu plebiscitu. Autentiškos taikos sutartys tarp Estijos, Latvijos ir Lietuvos iš vienos pusės ir Sovietų Rusijos iš kitos yra *res inter alios acta* — transakcijos tarp trečiųjų valstybių — yra buvę faktiškai nulemiančios ir tarnavo kaip įstatymų norma, pagal kurią Jungtinės Valstybės pripažino Baltijos valstybių nepriklausomybę ir sudarė su jomis diplomatinius ir konsuliarinius santykius. Jų nuvertimas, kaip priešingybė pagrindinėms sutartims, nepriverčia Jungtinių Valstybių sutikti tylomis su politinės inkorporacijos aktu. Naudojimas prieš tas valstybes jėgos ir spaudimo tų valstybių nepriklausomybei panaikinti, Jungtinių Valstyvių požiūriu, nepanaikina jų teisiškai ir nepakeičia jų privilegijų pagal tautų priimtus įstatymus. Dėl šios priežasties Jungtinės Valstybės yra apsisprendę tęsti politinius santykius su Baltijos respublikų akredituotais atstovais Washingtone.

Nepripažinimas kartais yra traktuojamas tik kaip gestas, būdas parodyti savo nepritarimui svetimos jėgos vedamai politikai. Tačiau jis yra daug daugiau negu tai. Pirmoje vietoje tai yra pozityvi sankcija. Ji sutvirtina teisinės tvarkos tęstinumą asmens, nuosavybės, kontraktų ir situacijų tarp valstybių atžvilgiu, nepaisant neteisinių faktorių (jėgos, įbauginimo, gąsdinimo, agresijos) įsiterpimo, sunaikinant pripažintą statusą, nuosavybę, sutartimi pripažintas teises. Nors savyje ir iš savęs neatitinka ir nepakanka vien sužlugdyti jau įvykusius faktus, pozityvi sankcija siekia apriboti jėgos panaudojimo griaunamuosius faktus, padarydama negaliojančiais ar sulaikydama neįvykdomus reikalavimus, atstatydama savininkui priklausančias arba sutartines teises, sulaikydama netinkamą arba nelegalų jėgos

vartojimą. Pagaliau, kad būtų efektyvus, nepripažinimo principas turi operuoti pilnai funkcionuojančioje teisinėje tvarkoje. Jei ta pati teisinė tvarka sugriūva, tada ir nepripažįstančios valstybės užimta pozicija pasirodo kaip neatlaikoma ir nevaisinga. Išvengiant tokios kraštutinės padėties, nepripažinimo doktrina, principas ir politika gali daug padaryti, atgrasindama nuo jėgos panaudojimo, sutrukdydama agresoriui pasiekti įprastus agresijos vaisius už agresoriaus kontrolėje esančios teritorijos ribų.

Pradžioje naudota, tik atsižvelgiant į *situaciją*, paskutiniaisiais metais nepripažinimo doktrina buvo praplėsta, kad apimtų *asmenis*, sutartis, valdžios aktus (tokius, kaip pasų išdavimą, pašto ženklus, valiutą, konsularinius veiksmus ir t.t.). Pastangos — arba gąsdinimai — įtraukti 1. nepripažintų valstybių narystę tarptautinėse viešosiose unijose, 2. jūrų teismo sprendimai, padaromi karingų tribunolų, laikančių save priklausančiais ne tarptautiniam, o tautiniam įstatymams, 3. nugalėtųjų kraštų laivų vėliavų pernešimas, 4. kolonialinių terotorijų nuosavybės perkėlimas, sumušus arba nugalėjus "motiną kraštą". Taip 1940 metais liepos mėn. Jungtinių valstybių kongresas priėmė rezoliuciją, pareikšdamas, "1. Jungtinės Valstybės nepripažins jokio perleidimo ir tylomis nesutiks su jokiu bandymu neamerikinės jėgos perleisti kurį nors Vakarinės Hemisferos geografinį rajoną kitai neamerikinei jėgai; 2. Kad jei toks perleidimas arba bandymas perleisti pasirodytų galimas, Jungtinės Valstybės, greta kitokių priemonių, tuojau pasitartų su kitomis Amerikos respublikomis tikslu nuspręsti, kokie turėtų būti daromi žingsniai apsaugoti jų bendriems interesams".

Nebandant įvertinti nepripažinimo politikos ją pasisavinusiam kraštui naudingumo ar nenaudingumo, yra aišku, kad, jei ji įgyvendinama, ji turi mažiausiai šias specifines pasekmes užkariautų kraštų atžvilgiu, kurių dėlei jos imamasi:

1. Ji išlaiko jų legalią padėtį, jų sudarytas sutartis su nepripažįstančia jėga, jų diplomatinę ir konsularinę reprezentaciją ir leidžia suteikti pilną pasitikėjimą jų aktams, tuo užtikrinant pilną teisinį jų valdinių veiksmų tęstinumą;

2. Ji garantuoja tautiečiams, apsigyvenusiems nepripažįstančioje valstybėje, atskirą statusą, diplomatinę apsaugą, pasų išdavimą ir atnaujinimą, privačių notarinių aktų, civilinių dokumentų patvirtinimą ir t.t., tuo užtikrinant juos kaip aktus,

(Nukelta į 61-mo psl. pabaigą)

PARTINIAI NESUTARIMAI IR JŲ VIETA IŠEIVIJOJE

J. VARNAS

Normaliame gyvenime politinės partijos, turėdamos skirtingas politines, socialines ir ekonomines programas, dažniausiai bent pilnai nesutaria dėl jų įgyvendinimo. Jos paprastai orientuojasi ir į daugiau ar mažiau skirtingas pagrindines vertybes. Besivaduodamos gyvenime ir savo veikloje skirtingais politiniais, socialiniais ir dažnai pasaulėžiūriniais principais, taip pat norėdamos ne tik išlikti, bet ir didinti savo įtaką visuomeninėje ir valstybės gyvenime, jos siekia skirtingų dalykų, kovoja dėl skirtingų vertybių, skirtingais keliais siekia žmonių gerovės ir laikosi skirtingos politikos. Dėl to įvairios politinės partijos negali visiškai tarp savęs sutarti ir nesutaria ir, ypač artėjant rinkimams, tarp savęs kovoja.

Kadangi lietuvių išeivijoje nėra rinkimų, nėra ir rimtų kitų priežasčių, dėl kurių reikėtų kovoti ir ginti savo išlikimą, tai ir partinė kova išeivijoje yra aprimusi, ir politinių grupių santykiai yra sušvelnėję. Nors tokią išeivijos politinių grupių padėtį mes vertiname labai pozityviai, tačiau tai ne visiems patinka. Iš kai kurios spaudos darosi išvados, kad kai kas norėtų, kad tarpgrupinė kova tęstųsi. Ir tai kovai aprimus, apie ją nuolat užsimenama, lyg ji ir toliau ardytų visuomenės santykius. Todėl vis dar dažnai užtinkame subanalintą posakį, kad "partijos pešasi".

---

paremtus vidaus teisinės valdžios, veikiančių civilinių teisių minimumu.

3. Teikia specifinį neliečiamumą nukariautos valstybės arba jos piliečiams nepripažįstančios valstybės teritorijoje gerovės bei filantropinio veikimo, tuo užtikrindamas jų kultūrinių teisių ir visų jų priemonių išlaikymą, ir

4. Ji gina nuosavybę ir gyvybes nepripažintoje teritorijoje apsigyvenusių tautiečių prieš įsibrovimus arba užkariavusios jėgos pagrįstus teisinius reikalavimus, tuo užtikrindamas pilną naudojimąsi nuosavybės ir pagal sutartis priklausančiomis teisėmis.

(The Baltic Review, No. 4-5, Vol. 1, Stockholm)

Tai girdėdami, mes lyg verčiami grįžti į tuos išeivijos pradžios laikus, kada ilgai savo santvarkos ir okupacijų varžytos partijos tikrai tarp savęs nesutarė. Tada ir kovoti dėl savo principų ir dėl jų ateities partijoms atrodė prasminga. Mat, tremties pradžioje daug kam atrodė, kad ji ilgai nesitęs, ir daug kam atrodė, kad partijoms reikia ruoštis nepriklausomos Lietuvos gyvenimui. Besiruošdamos atkurtos Lietuvos politiniam gyvenimui, įvairios politinės srovės jį planavo pagal jų turimas politines ir socialines programas, ir dėl jų VLIKe iškildavo ginčai. Tik VLIKo pirmininkas prel. M. Krupavičius, toliau į ateitį žiūrėdamas, ramindavo partijų nesutarimus, siūlydamas joms savo partinius bilietus dar laikyti giliai paslėptus kišenėse ir kovoti ne dėl partijų vietos, o dėl nepriklausomos Lietuvos.

Tas reikalavimas yra nemažiau aktualus ir išeivijoje šiandien. Šiandieną partinė kova maža teturi prasmės. Suprantama, kiekviena politinė srovė, išeivijoje atsikūrusi kaip politinė partija, nori ir stengiasi išlikti, ir jos veiklos dalis tenka jos išlikimo pastangoms. Bet šiandieną bet kuri partija daugiau padaro savo išlikimui, dirbdama dėl Lietuvos išlaisvinimo, negu kovodama su kitomis partijomis savo prestižui pakelti. Šiandieną bet kuri partija, kuri neprisideda prie Lietuvos išlaisvinimo veiklos arba prisideda tik tiek, kiek ji gali tuo laisvinimo institucijose įsitvirtinti ir kitoms partijoms iš jų išstumti ir tuo pakenkti jų prestižui — tokia partinė veikla yra ne tik Lietuvai nenaudinga, o žalinga. Tokia veikla dabar nėra naudinga nei pačioms tokioms partijoms, nes ji tik parodo, kad tokiai partijai nerūpi Lietuvos laisvinimas, o tik egoistinis visuomenėje įsitvirtinimas — siekimas joje didinti savo įtaką, nieko gera jai neduodant, o kai kuriais savo veiksniais dar jai ir pakenkiant.

Patriotiniams politiniams sąjūdžiams su tokia veikla yra nepakeliui. Todėl ir išeivijoje patriotinės, demokratinės politinės srovės šiandieną tarp savęs beveik ir nekovoja. Svarbiais klausimais jos sutaria, ir laisvinimo institucijose politinės partijų tarpusavio trinties bent iš šalies jau beveik nebejaučiame. Apie partijų peštynes bei jų tarpusavio rietenas sužinome jau ne tiek sekdami jų veiklą, kiek iš straipsnių bei kalbų tų, kurie norėtų, kad partijos tarpusavyje "peštųsi", kad jos tuo būdu sudarytų sąlygas partijų ir demokratinės sistemos nemėgstantiems žmonėms jas demagogiškai kaltinti bei niekinti. Šiandieną iš partijas smerkiančių straipsnių sužinome ne apie tarp partijų vykstančias kovas, o tik kai kieno "wishful

thinking" — norą, kad tos partijos tarp savęs kovotų ir tuo būdu susidarytų sąlygos joms pasmerkti prieš visuomenę, jas parodant kaip nieko rimto nepadariusias ir nereikalingas. Tuo keliu dažnai savo veiklą vysto mažiau demokratiškai nusiteikusios srovės, nusiteikusios veikti net ir prieš demokratinę santvarką ir sėti totalitaristinių tendencijų sėklą visuomenėje.

Visa tai žinant, su pasitenkinimu tenka konstatuoti, kad apskritai lietuviškoje išeivijoje mažėja tarp skirtingų srovių veikėjų partinis nesusikalbėjimas ir didėja tolerancija kitų nuomonėms bei įsitikinimams. Tokį tolerancijos skirtingoms pažiūroms didėjimą matome, kai susiduriame su įvykiais, kur skirtingų srovių politikai sutartinai svarsto įvairius klausimus ir kai politikų parašyti straipsniai pasirodo ir kitų srovių spaudoje.

Politinių nesutarimų švelnėjimas ir tolerancijos kitaip manantiems gerėjimas rodo, kad jaunesnieji veikėjai gal mažiau užsikrečia anksčiau stipriau pasireiškusiu partiniu karingumu ir gali daugiau sutartinai dirbti.

Tačiau, antraip vertus, visiška politinė ir socialinė ramybė nėra idealas. Tokia tyla gali reikšti galimumą pereiti į "kapų tylą", reiškiančią veiklumo išsekimą. Gi išeivijoje visų sričių veiklumas yra pagrindas išlikti jai pačiai ir lietuvybei. Lietuviškosios veiklos bei visokeriopo judėjimo menkėjimas rodo ir pačios lietuvybės silpnėjimą. Lietuviškos veiklos bei ja pagrįsto triukšmo sustojimas reikštų išeivijos lietuvybės mirtį ar bent jos išsižadėjimą. Tokia tyla, nors joje galėtume įžiūrėti visų taiką ir visų nesutarimų išnykimą, mums vargu ar pageidautina. Visų sričių, ypač politinė, lietuvių veikla yra būtina, ir ją turi pozityviai vertinti visi, kam brangi Lietuva ir kas siekia jos laisvės statymo, nors dėl jos pobūdžio mūsų nuomonės dažnai skiriasi.

Katalikams veikėjams ne tik principaliai, bet ir praktiškai yra privalomas ieškojimas vienos bendros programos visiems katalikams.

St. Šalkauskis

IŠ KRIKŠČIONIŠKOSIOS DEMOKRATIJOS VEIKLOS

PASAULIO K. D. UNIJOS SUVAŽIAVIMAS

Pasaulio Krikščionių Demokratų Unijos politinio Komiteto ir partijų pirmininkų suvažiavimas įvyko lapkričio 25 - 27 dienomis Quito, Ekvadore. Suvažiavime šalia 59 pasaulio tautų atstovų dalyvavo ir Lietuvių Krikščionių Demokratų Sąjungos Centro Komiteto pirmininkas Vladas Šoliūnas.

Pasaulio Krikščionių Demokratų Unijos pirmininkas Mariano Rumor padarė gerai išmąstytą pranešimą apie pasaulio politinę ir ekonominę padėtį ir krikščionių demokratų pažiūras, sprendžiant įvairias problemas.

LKDS Centro Komiteto pirmininkas p. Šoliūnas padėkojo Europos bendraminčiams už paramą pavergtai Lietuvai, svarstant jos ir kitų Pabaltijo tautų padėtį Europos Parlamente. Kova dar tik pradėta. Prašė tolimesnės paramos, priimant tą rezoliuciją Parlamento pilnaties sesijoje, tikėdamas, kad ji pasieks Jungtinių Tautų Dekolonizacijos Komisiją, kur bus progos pasireikšti pavergtos Lietuvos draugams ir bendraminčiams iš visų kontinentų.

Pasidžiaugė, kad viso pasaulio krikščionys demokratai sielojasi žmogaus teisėmis. Atkreipė delegatų dėmesį, kad žmogaus teisės niekur nėra taip žiauriai pažeistos, kaip Sovietų Rusijos okupuotuose kraštuose. Rūpinantis žmogiškomis teisėmis, nereikia pamiršti, ir pavergtų tautų teisių, be kurių jokios žmogaus teisės neįmanomos.

Trumpai prisiminė padėtį pavergtoje Lietuvoje, gausią pogrindžio spaudą ir herojišką pavergtų lietuvių kovą už tautos ir elementariausias žmogaus tieses.

Lietuvos reikalus labai stipriai parėmė prancūzų atstovas, Europos Krikščionių Demokratų Unijos vicepirmininkas Jean-Marie Daillet.

Pasaulio Krikščionių Demokratų Unijai parinktas kitas vardas — Pasaulio Krikščionių Demokratų Internacionalas. Nauju Internacionalo pirmininku išrinktas Andres Zaldivar, buvęs Čilės krikščionių demokratų pirm., jo pavaduotojas — Andre Louis — belgas. Generaliniu sekretorium išrinktas Angelo Bernassola, italas, jo pavaduotojas — Ricardo Arias Calderon, Panamos K. D. Partijos pirmininkas.

Suvažiavime dalyvavo krikščionių demokratų partijų atstovai iš šešių kontinentų, 59 valstybių, jų tarpe trys egzilai: Lietuvos, Čekoslovakijos ir Lenkijos. Suvažiavimą globojo Ekvadoro KD Partija. Ekvadoro prezidentas prezidentūros rūmuose suvažiavimo dalyviams surengė iškilmingus pietus.

(Iš LKDS biuletenio)

KRIKŠČIONIŠKOSIOS DEMORKATIJOS ATEITIS

M. GEČIONIS

Krikščionys demokratai veikia visuose kontinentuose — 60-yje kraštų ir sudaro Krikščionių Demokratų Internacionalą, kuris yra pagrindinė atsvara prieš komunizmą ir jo įtakas šių dienų pasaulyje.

Nepriklausomoje Lietuvoje iki 1926 metų krikščionys demokratai seimuose turėjo absoliučią daugumą ir sudarė vyriausybes. 1926 metų rinkimuose jie nebegavo daugumos, o 1926 metų gruodžio perversmas atnešė Lietuvai nedemokratinę santvarką. Buvo uždarytos tada veikusios politinės partijos. Ilgesnį laiką negalint veikti Lietuvių Krikščionių Demokratų Partijai, anksčiau politikoje nepasireiškusi jaunesniųjų katalikų veikėjų dalis buvo paveikta tada Europos dalyje įsigalėjusių totalitaristinių režimų, nukrypo nuo krikščioniškosios politikos. Sukurdama nepasaulėžiūrinės politikos srovę ir jai atitinkamą organizaciją, ji užsimojo pasukti tautos gyvenimą į pasaulėžiūrinį liberalizmą; nukrypo nuo demokratijos, pasisakydama už fašistiniuose kraštuose pasisavintą korporacinę santvarką. Tos dvi koncepcijos, besireiškiančios polinkiais į totalitarizmą ir nepasaulėžiūrinę politiką, tebegalioja anais laikais sukurtoje ir dabar agresyviai ("veržliai") veikiančioje tos krypties politinėje partijoje. Nesivaržydama priemonėmis, prisidengdama LB vardu, ji siekia visą politinį ir kultūrinį gyvenimą suimti į vienas rankas ir jau skelbia, kad kitos politinės srovės jau nebeegzistuoja, kas rodo tos partijos totalitaristinę tendenciją ir jos tolimesnius siekimus mūsų tautos atžvilgiu. Atrodo, kad su tomis tendencijomis ir tokiais tendencingais planais jo ruošiasi ir lietuvių tautos ateities gyvenimui.

Suprantama, kad tai yra klaidingas ir Lietuvai nieko gero nežadantis kelias. Lietuvių tauta praeityje pasirinko ir, be abejo,

ateityje pasirinks ne kokius totalitarizmus su erzaciniais rinkimais, o tikrą demorkatiją, reiškiančią nesuklastotą lietuvių tautos valią politiniame ir kitų sričių gyvenime.

AFRIKOS KRIKŠČIONYS DEMOKRATAI

A. E.

Po antrojo pasaulinio karo krikščioniškoji demokratija netruko paplisti po visą pasaulį. Neaplenkė ji ir po ilgų kolonijizmo metų besikeliančios Afrikos. Nors KD partijos ir sąjūdžiai Afrikos valstybėse dažnai tebėra tik užuomazgoje, bet jie stiprėja, ir jų įtaka didėja.

Krikščioniškosios demokratijos sąjūdis pagyvėjo ypač pastarųjų 5 metų būvyje. 1978 m. sausio 28 d., Caracas mieste įvykusiame Pasaulio Krikščionių Demokratų Sąjungos Politinio Komiteto posėdyje nutarus įsteigti Afrikos sekciją Pasaulio Sąjungos generaliniame sekretorijate Romoje. Jis pradėjo veikti tų metų birželio 1 d. Sekcija užsibrėžė įvykdyti tris uždavinius.

Pirmas, nukreipti Afrikos valstybių dėmesį į ekonominį vystymąsi ir jo problemas specialiai į visą plačią žemės ūkio problematiką. Tai sutapo su pačios Afrikos nusistatymu, kuris atsispindi 1980 m. priimtame Lagos veiklos plane. Jame pirmumo eile užsibrėžti trys uždaviniai: elementarus ekonominis savarankiškumas, pagrindinių poreikių patenkinimas ir ekonominė nepriklausomybė.

Antras, siekti taikos ir saugumo, sutvirtinant politinių partijų moralinius ir etinius pagrindus.

Trečias, atsiekimas teisingos visuomenės, kuri būtų ištikima savajai tradicijai ir kartu atvira pasauliui.

Afrikos sekcija pramatė, kad, uždavinių siekiant, jungiamasis veiksnys turi būti solidarumas, kuris gali jungti kraštus, nugalėti kliūtis, egocentrizmą ir tautinę izoliaciją ir tuo būdu padėti afrikiečiams eiti progreso keliu.

Pirmasis didesnis afrikiečių krikščionių demokratų subruzdimas įvyko 1980 m. lapkričio 23 - 28 d.d. Rwandoje. Tai vadinamasis Kigali kolokvijumas, suorganizuotas po eilės studijų dienų bei informacinių suvažiavimų bent 20-je Afrikos kraštų.

Šis pirmasis afrikiečių kongresas buvo suorganizuotas Pasaulio KD Afrikos komiteto. Kolokvijumą atidarė Rwandos socia-

linių reikalų ir kooperatyvinio sąjūdžio ministeris dr. Venant Nbabomvura, kuris atstovavo respublikos prezidentą ir kongreso globėją gen. maj. Juvenal Habijarimana.

Kongreso tema buvo "Koks pasiruošimas reikalingas bendruomenės vystymuisi Afrikoje?" Tam tikra prasme tai buvo tąsa dar 1979 m. prasidėjusių svarstymų — vasario mėn. įvykusiame politikos ir techninių ekspertų suvažiavime Monrovijoje, 1980 m. sausio - vasario mėn. įvykusiuose seminaruose Dakare, 1980 m. balandžio mėn. įvykusioje valstybių galvų nepaprastoje konferencijoje ir t.t.

Kongrese dalyvavo atstovai iš Benino, Bostvanos, Burundžio, Kamerūno, Dramblio Kaulo, Viršutinės voltos, Mauricijaus, Kenijos, Ugandos, Rwandos, Senegalo, Tanzanijos, Togo, Zairo ir Zimbabvės. Daugumas jų tiesiogiai ar netiesiogiai atstovavo savo krašto ekonomines ar socialinio vystymosi organizacijas ar institucijas: suaugusiųjų švietimo įstaigas, darbininkų ir ūkininkų profesines sąjungas, jaunimo sąjūdžius, moterų teisių organizacijas, politines partijas ir kt.

Kongrese dalyvavo ir Europos Parlamento Liaudies Partijos (KD) grupė, stebėtojai iš įvairių Europinės Ūkinės Bendruomenės įstaigų ir Pasaulio KD Sąjungos atstovai.

Kigali kolokvijume ypatingai išryškėjo prie UMDC (Union Mondial Democrate Chrettien) Afrikos vystymosi komiteto reikšmė ir veikla. Komitetas formuluoja tikslus, uždavinius, parengia veiklos programas ir jas vykdo.

1981 m. Nairobi, Kenijoje, įvykusioje Afrikos komiteto metinėje sesijoje komitetas buvo praplėstas, atsižvelgiant į geografines, socio-politines, kalbines ir kt. aplinkybes. Pagrindinis siekis buvo ne tik išlaikyti, bet dargi sustiprinti instituciją, kuri "atspindėtų humanizmo ir solidarumo gaivinamą bendruomeninę dvasią jos socialinėse ir politinėse formose, atsižvelgdama į giliai įsišaknijusias Afrikos tradicijas". (Iš Nairobi nutarimo).

Atnaujintas komitetas dabar sudarytas iš 13 narių. Remdamasis savo pagrindiniu siekiu, komitetas numatė 1982-83 m. tokią programą.

1. Ir toliau tęsti informacines konferencijas įvairiuose Afrikos kraštuose ypatingai tuose, kur dominuoja portugalų kalba.

2. Plėsti komiteto veiklą ypač santykių su KD žmonėmis Europos Parlamente ir Europinėj Ūkinėj Bendruomenėj.

3. Suorganizuoti du regijoninius seminarus apie vystymosi vadovavimą angliškai ir prancūziškai kalbantiems afrikiečiams.

4. 1983 m. suruošti antrąjį kongresą tema "žemės ūkis ir ekonominis vystymasis Afrikoje", skirtą žemdirbiams ir ypatingai moterims.

Kaip numatyta, visuotinis komiteto posėdis 1982 metais įvyko birželio 21 - 25 d., Briuselyje, buvusiuose Europos Parlamento rūmuose.

Sekdamas savo programą komitetas išsamiai diskutavo "Europos Ūkinės Bendruomenės bendradarbiavimą su nevaldinėmis organizacijomis vystymosi srityje" bei "EŪB mokymo planus Afrikoje". Lygiai plačiai buvo diskutuojami ir kiti klausimai: EPP (Europos Parlamento KD grupė) santykiai su Afrikos komitetu, Parlamento Grupė ir UMDC ir pan. Komitetas patvirtino ir savo 1982-83 m. Nairobi priimtą programą.

Sesijoje dalyvavo UMDC pirm. Mariano Rumor, gen. sek. de Leon ir gen. sek. pavaduotojas Angelo Bernassola, užsienio reikalų tvarkytojas Stanislaw Gebhart ir Afrikos Sekcijos vadovas Mihami.

Europos krikščionys demokratai jau ilgokai Afrikos kraštams ir afrikiečiams bendraminčiams rodo nemaža dėmesio. Tai ypatingai išryškėjo 1982 m. gegužės 31 - birželio 4 d.d. Limerick, Airijoje įvykusiame Europos Liaudies Partijos Grupės suvažiavime (Europos Parlamente krikščionys demokratai sudaro daugumą ir dalyvauja Europos Liaudies Partijos Grupės vardu, angliškai European People's Party Group — EPP).

Didelę savo darbo dalį suvažiavimas paskyrė nagrinėti temai "žmogiškosios realybės Afrikos išsivystymo ir euro-afrikietiškas bendradarbiavimas".

Dar prieš suvažiavimą afrikiečiai buvo maloniai nustebinti, kai EPP vadovybė pakvietė juos dalyvauti suvažiavimo programos nustatyme, temų pasirinkime ir kt. Tad dar prieš suvažiavimą Zimbabvės, Ugandos, Benino ir Rwandos atstovai diskutavo su europiečiais vienminčiais tokius klausimus kaip kontinento socialines ir ekonomines problemas, Afrikos šeimų ir moterų klausimus, Pietų Afrikos situaciją ir t.t. Afrikiečiai šį dialogą laiko tikros bendrystės pradžia.

Pagrindinę kalbą suvažiavime pasakė tuometinis Italijos užs. reik. min. Colomgo, kuris pasmerkė sovietus ir jų satelitus už jų kišimąsi į Afrikos kraštų reikalus.

Suvažiavimas priėmė ir eilę nutarimų. Tarp jų:

— EPP pakartojo savo politinę atsakomybę Afrikos ir Europos bendradarbiavime ir savo misiją prisidėti prie laisvos Afrikos išsivystymo.

— Tarė išplėsti bendradarbiavimą tarp Afrikos, Karibų ir Pacifiko kraštų, įjungiant taip pat ir nevalstybines organizacijas.

— Vylėsi, kad, pratęsiant Lome konvenciją, bus atsižvelgta į socialinę ir kultūrinę sritis, konkrečiai keliaujančius darbininkus ir žmogiškąjį kultūrinio bendradarbiavimo matmenį.

— Tarė, kad Europos ir Afrikos bendradarbiavimo programos privalo daugiau pabrėžti žmogaus teisių gynimą, pradedant teise į gyvenimą, teise į visokeriopą harmoningą vystymąsi ir atmetimą bet kokios diskriminacijos.

— Pažadėjo kreiptis į Europos Bendruomenę, kad ši aktyviau prisidėtų prie kovos su alkiu ir nepriteklium įvairiuose Afrikos kraštuose kaip numatyta 1981 m. spalio mėn. rezoliucijoj, kartu prašant teikti pirmenybę tiems kraštams, kurie yra mažiau išsivystę, padedant jiems kreditais ir kitais būdais.

— Džiaugėsi gražiu ir vaisingu bendradarbiavimu su perorganizuotu Afrikos vystymosi komitetu.

— Pritarė įsteigimui bendrinio EPP/UMDC komiteto, kuris nustatytų bendradarbiavimo su Afrika pagrindines gaires.

— Be reservų pasmerkė Pietų Afrikos aparteido sistemą.

Afrikos komitetas, UMDS ir visi Europos krikščionys demokratai ir toliau dirba kartu su savo afrikiečiais vienminčiais Afrikos kelyje į šviesesnį rytojų.

Krikščioniškai demokratiškoji idėja Lietuvoje atsirado dar prieš Leono XIII krikščioniškosios demokratijos reformą. Lietuvių tautos kančios pagrindė demokratybę, ir todėl visos lietuvių visuomenės srovės reiškėsi demokratine kryptimi. Sunku yra tiksliai nustatyti, kurie pirmieji žmonės pradėjo skelbti krikščioniškai demokratišką idėją. Jie tada neturėjo nei programų, nei organizacijos. Jų programa buvo dienos rūpesčiai: liaudies skaudus gyvenimas, tautinis nesusipratimas ir okupanto priespauda.

M. Krupavičius

LIETUVOS DARBO FEDERACIJA

IGNAS PETRAUSKAS

Dar tebevykstant kovoms dėl Lietuvos nepriklausomybės, 1919 metais rugsėjo 27-28 dienomis Kaune įvyko Lietuvos krikščionių darbininkų atstovų suvažiavimas, kuriame buvo įsteigta Lietuvos Darbo Federacija, trumpai LDF. Pirmieji federacijos kūrėjai buvo Petras Radzevičius, V. Pranas Raulinaitis, Vytautas Endziulaitis ir kiti.

Organizacijos tikslas: rūpintis darbininkų ūkiniais, kultūriniais bei politiniais reikalais. Organizacija greitai augo ir 1926 metais turėjo jau per 300 skyrių. Jau Steigiamajame Seime ji turėjo 14 atstovų arba 12 procentų visų atstovų. Pirmajame Seime ji turėjo jau 14 procentų arba 11 atstovų iš Seimo buvusių 78 atstovų.

Seimuose Darbo Federacija stengėsi pravesti įstatymus, kurie pagerintų darbininkų socialinę bei ekonominę gerovę ir kitus jų reikalus. LDF pastangomis buvo išleisti įstatymai, liečiantieji dvarų darbininkų samdymo ir jų atleidimo reikalus. Pramonės darbininkams buvo nustatytas darbo dienos ilgumas, įvestas draudimas nelaiminguose atsitikimuose ir kiti pagerinimai.

Tinkamas dėmesys buvo atkreiptas į darbininkų tautinį auklėjimą ir jų sąmoningumo kėlimą. Griežtai buvo kovojama prieš komunistinių idėjų skleidimą darbininkų tarpe. Nuo 1919 metų Federacija leido savaitraštį "Darbininką". Gerinant darbininkų materialinę padėtį ir skleidžiant kooperatines idėjas, buvo įsteigtas darbininkų vartotojų kooperatyvas "Kova".

LDF gyvai veikė iki 1927 metų. Po 1926 metų perversmo, kaip ir visos politinės partijos, taip ir LDF buvo 1927 m. suspenduota. Paskutinės suspenduotos Darbo Federacijos valdybą sudarė dr. Pr. Raulinaitis, prof. Pr. Dovydaitis, J. Katilius, P. Jočys ir V. Kasakaitis. 1934 metais buvo įsteigta Lietuvių Darbininkų Sąjunga, kuri rūpinosi tik darbininkų kultūriniais ir profesiniais reikalais. Dalis LDF veikėjų įsijungė į šią sąjungą.

Tremtyje, Vokietijoje, 1948 metais Lietuvos Darbo Federacija vėl buvo atsteigta ir jos veikimas atgaivintas. Tais metais Fellbache buvo sušauktas suvažiavimas, kuriame dalyvavo tremtyje esantieji L. Darbo Federacijos veikėjai. Suvažiavime dalyvavo 12 atstovų.

Suvažiavime centro komitetas buvo išrinktas iš trijų narių: P. Jočio, J. Kairio ir dr. V. Šimaičio. Jiems buvo pavesta sušaukti didesnį LDF darbuotojų suvažiavimą centro valdybai išrinkti ir suteikta teisė, reikalui esant, kooptuoti į centro komitetą kitus Darbo Federacijos veikėjus. Iki 1979 metų Federacijos pirmininku ir VLIKo tarybos atstovu buvo Antanas Sklerys.

A. Skleriui dėl susilpnėjusios sveikatos pirmininko pareigų atsisakius, 1979 m. centro valdybos pirmininku buvo išrinktas Kazys Povilaitis, o generaliniu sekretorium — reikalų vedėju dr. Vl. Šimaitis. VLIKo tarybon atstovu paskyrė dr. Vl. Šimaitį, o antrininku Igną Petrauską.

Kaip matėme, Federacijos nariai buvo iš darbininkų klasės. Dėl suprantamų priežasčių išeivijoje jų daug neturime. Kadangi LDF buvo avargardas kovoje prieš komunizmą darbininkų tarpe, okupantas daug jų ir mūsų veikėjų ištrėmė į Sibirą.

Reikia tikėti, kad atsikūrus laisvai Lietuvai, ir jeigu ji bus demokratinė, Lietuvos Darbo Federacija vėl bus kitų politinių partijų, kartu ir kultūrinių organizacijų tarpe.

TASMANIJOS LIETUVIO LIETUVIŠKOSIOS PROBLEMOS

ALGIS TAŠKŪNAS

Mielieji p.p. Maldeiki, Šoliūnai, Viliuši, Inčiūra ir LKDS darbuotojai,

Nuoširdžiai dėkoju už "Tėvynės Sargą" ir LKDS biuletenį, kuriuos Jūs jau kelinti metai siuntinėjate H.E.L.L.P. Draugijai Tasmanijoje. Man, "Baltic News" redaktoriui, Jūsų puikūs leidinukai yra ne tik žinių šaltiniai, bet taip pat svarbus dvasinis penas. Mat, aš, aukštuosius mokslus išėjęs Australijoje ir gyvendamas atokiau nuo lietuviškumo židinių, mūsų Tėvynės kultūrą, istoriją ir tautos dvasią pažįstu tik iš raštų. O "Tėvynės Sargas" ir "LKDS biuleteniai" man ypač patinka tuo, kad rašote pozityviai ir objektyviai; tad, yra ko pasimokyti.

Paskutiniame LKDS biuletenyje Jūs minėjote, kad jungtinės pabaltiečių organizacijos Washingtone išlaiko savo apmokamą atstovę. Malonėkite man atsiųsti jos adresą — norėtu-

mėm jai pradėti siuntinėti mūsų "Baltic News" biuletenį ir tokiu būdu užmegzti ryšį.

Prieš porą metų, po Simo Kudirkos atsilankymo Tasmanijoje, įsisteigė nauja organizacija globoti sąžinės kaliniams Tarybų Sąjungoje. Beveik visi jos nariai yra vietiniai australai, ir draugija jau spėjo išsiplėsti ne tik po visą Australiją, bet taip pat Naujoje Zelandijoje, Anglijoje, Japonijoje ir net Suomijoje. Draugija vadinasi FRIENDS OF THE PRISONERS. Adresas: Post Office Box 12, Sandy Bay, Tasmania, 7005, Australia. Jai vadovauja didelis lietuvių draugas kunigas Greg. Jordan, S.J. Sekretorė yra jauna universiteto studentė, Barbara Carr. Draugija yra paremta ekumeniniais krikščionybės principais. Būtų gerai, jei prie progos Jūs šią Draugiją pagarsintumėte Jūsų kontinente ir paragintumėte savo skaitytojus įsijungti į šį darbą (nieko nekainuoja — nėra nario mokesčio — yra tik vienas įsipareigojimas: rašyti po *vieną* laišką į mėnesį vienam ir tam pačiam kaliniui). Jeigu įdomu, galiu prisiųsti daugiau informacijų.

"Baltic News" dabar yra *vienintelis* pabaltiečių periodinis leidinys anglų kalba visame Pietų pusrutulyje. Taigi leidėjams ir redaktoriui atsakomybė milžiniška, o jėgos (bei sugebėjimai) riboti. Mano didžiausia problema, kad dirbu pačiame pasaulio pakraštyje, pats vienas, toli nuo Lietuvos ir nuo didesnių lietuvių išeivių susibūrimų. Nežiūrint to, "Baltic News" sparčiai plečiasi australų skaitytojų tarpe, o taip pat ir užjūriuose. Šiemet visa eilė Australijos ir N.Z. laikraščių bei žurnalų persispausdino žinias ar net ištisus straipsnius iš "Baltic News". Tai jau geras ženklas.

Linksmų Kalėdų, Laimingų N. Metų Jums visiems.

(17 Fehre Court, Sandy Bay, Tasmania 7005, Australia)

Iš tremtinių stovyklų Vokietijoje į Australiją nuvyko apie 10,000 lietuvių. Atidirbę privalomą sutartyse nustatytą laiką, jie susibūrė daugiausia dideliuose miestuose, kur susidarė lietuvių išeivių kolonijos. Dabar, po JAV ir Kanados, lietuviai išeiviai Australijoje sudaro kultūriškai pajėgiausią lietuviškos išeivijos susibūrimą.

SUKAKTYS

PREL. JONAS BALKŪNAS—SUKAKTUVININKAS

Ir Amerikos lietuviškoji spauda, ir organizacijos ir atskiri asmenys jau paminėjo prelato Jono Balkūno amžiaus aštuoniasdešimtąją sukaktį. Šis iškilusis lietuvis, Dzūkijos emigrantų sūnus, gimė 1902 metų spalio 21 dieną Pennsylvanijoje, anglies kasyklų srityje, netoli Pittstono miesto. Vaikystės dienas praleido Wilkes-Barre apylinkėje, augdamas drauge su dviem seserim ir vienu broliu. Į Lietuvą visa Balkūnų šeima išvyko, kai mūsų sukaktuvininkas buvo dešimtmetis. (Iš visos Balkūnų šeimos gyvųjų pasaulyje liko tik sukaktuvininkas).

Lietuvoje jam teko gyventi dešimtį metų, kurių laikotarpyje praūžė Pirmasis pasaulinis karas, pasitraukė rusai, įsiveržė ir išsikraustė vokiečiai, o Lietuva kėlėsi atsteigtai nepriklausomybei, gynėsi nuo užpuolikų, kūrė savitą gyvenimą. Jaunas "amerikonukas" visa tai godžiai stebėjo ir jautriai išgyveno, ypač gal todėl, kad jo vyresnysis brolis buvo išėjęs į Lietuvos kariuomenės karininkus.

Moksleivis Jonas Balkūnas lankė Marijampolės gimnaziją, o iš jos įstojo į Seinų kunigų seminariją, kuri dėl karo turėjo glaustis Zypliuose ir Gižuose.

1922 m. klierikas Balkūnas grįžo į Ameriką baigti kunigo studijų ir pasiruošimo, nes tėvai apsisprendė keltis atgal. Čia seminariją baigė Niagara Falls, N.Y. Įšventintas kunigu 1926 m. Brooklyno vyskupijai, kuriai tada labai reikėjo jaunų kunigų lietuvių. Klierikavimo atostogas daugiausia praleisdavo Pennsylvanijoje, palaikydamas labai artimus ryšius su tuometiniu Pittstono klebonu kun. Jonu Kasakaičiu.

Įstojęs į ateitininkus dar Marijampolės gimnazijoje 1917 metais, Balkūnas anksti pamėgo visuomeninę veiklą. Sugrįžęs į Ameriką, jis netrukus įsijungė į lietuvių katalikų viešą gyvenimą. Dar būdamas seminarijoje, pradėjo bendradarbiauti spaudoje. Tapęs kunigu, nesiribojo vien sielovada savo parapijos ribose. Ėjo ten, kur tik buvo kviečiamas, kur pats matė gyvą reikalą įsijungti į darbą. Gerai valdė plunksną, patraukliai sakė pamokslus, žavėjo savo iškalba ir bažnyčiose, ir salėse. Iš pirmųjų kunigystės metų buvo arti ir toli kviečiamas pamokslininkas ir "prakalbininkas". Juk ir šiandieną Balkūnas tebėra pirmaujantis pamokslininkas. Dažnai jis kviečiamas

ir pas amerikiečius. Ne viena Amerikos vyskupijų katedra yra turėjusi Balkūną savo sakykloje, iš kurios skelbiamas Evangelijos žodis ryškino ir lietuvių tautos siekimus.

Spauda, ypač lietuvių katalikų spauda, prel. Balkūnui visada buvo arti širdies. Pirmaisiais kunigavimo metais redagavo Pennsylvanijoje leistą savaitraštį Tėvynės Balsas. Rašė periodinei spaudai. Gyvendamas New Yorke (Brooklyne), keletą metų artimai bendradarbiavo Bostone ėjusiame "Darbininke", tvarkydamas ten įsteigtą New Yorko ir New Jersey skyrių. 1933 metais New Yorke jam pasisekė su iniciatyvine kelių kunigų ir pasauliečių grupe įsteigti savaitraštį "Amerika", kuri ėjo iki 1951 metų, kol susijungė su "Darbininku". Dažnai parašydavo "Amerikai" vedamuosius straipsnius, pavaduodamas redaktorių. Rašė Lietuvos kunigų žurnalui "Tiesos kelias", redagavo Kunigų Vienybės biuletenius, metraščius.

Lietuvių visuomeninio, kultūrinio ir tautinio gyvenimo veikloje Amerikoje Balkūno vardas įrašytas nuo 1922 metų, taigi nuo jo įžengimo į Kristaus vynuogyno tarnybą. Paminėkime bet kurią svarbesnę lietuvių organizaciją, ir vis per paskutinius keliasdešimt metų rasime Joną Balkūną beeinantį atsakingas dvasios vado, sekretoriaus, iždininko, pirmininko, direktoriaus, globėjo ar valdybos nario pareigas. Štai keletas tų organizacijų: Kunigų Vienybė, Lietuvių Katalikų Federacija, Studentų ir Profesionalų Sąjunga, Amerikos Lietuvių Taryba, Bendrasis Amerikos Lietuvių Šalpos Fondas, VLIKas, Lietuvių Krikščionių Demokratų Sąjunga, JAV Lietuvių Bendruomenė, Lietuvių Katalikų Religinė Šalpa, Tautos Fondas, Lietuvių Kultūros Institutas, Lietuvių Enciklopedija, Leono XIII Fondas, Lietuvos Vyčiai, Lietuvių Katalikų Susivienijimas . . . Ir taip toliau . . . O kur dar bendrinės organizacijos, jungiančios įvairių tautybių grupes, 1963 metų Žygis į Jungtines Tautas, demonstracijos Washingtone, memorandumai pasaulinės ir dvasinės vadovybės įstaigose . . . Neužmirština ir prel. Balkūno viešnagė Lietuvoje 1938 metais, kurios metu jis buvo nuvykęs pas Palangoje atostogavusį prez. A. Smetoną pareikšti Amerikos lietuvių katalikų nusistatymo ir pageidavimų Bažnyčios Lietuvoje teisių reikalu.

Prelatui Balkūnui peržengus aštuoniasdešimtąjį savo gyvenimo slenkstį, privalu atsiminti, kad jis iškilus ir savo tiesioginėse sielovados pareigose. New Yorke jam teko kelerius metus sėkmingai vikarauti dviejose parapijose — Apreiškimo ir Angelų Karalienės. 1933 metų rudenį Balkūnas paskirtas Mas-

petho Viešpaties Jėzaus Atsimainymo parapijos klebonu. Prieš tai jai ilgesnį laiką vadovavo kun. Antanas Milukas, daugelio raštų autorius ir leidėjas. Šeimų skaičiumi ši parapija nebuvo gausi. Ir medinė bažnyčia labai talpi. Naujam klebonui teko dideli uždaviniai. Ir jis jų nepabūgo. Lietuvių parapiečių skaičius pradėjo greit kilti. Kilo ir gyvesnė religinė bei tautinė veikla. Pradėta statyti nauja bažnyčia. Pradžioje pasitenkinta "apatine" dalimi su žemu stogu. Pasikviestos seselės pranciškietės sielovados talkon. Pastatyta nauja klebonija. Iškilo ir nauja bažnyčia, arch. Jono Muloko planuota lietuviško stiliaus šventovė, kurią ne vienas meno žinovų laiko viena įdomiausių bažnyčių New Yorko mieste. Parapijoje mielai lankydavosi įžymūs svečiai. Maspetho lietuvių parapijos religinis veidas švietė aplinkumoje. Jos vadas labai įvertintas Brooklyno vyskupijoje. Keliolika metų prel. Balkūnas buvo vienas artimųjų vyskupo Thomas Molloy patarėjų.

Į prelatus pakeltas 1948 metais. Susilaukęs šio poaukščio, prel. Balkūnas daugiau galėjo pagelbėti Lietuvos reikalui, lengviau pasiekdamas įtakingus asmenis. Jo pagalbos ranka ypač buvo reikšminga Amerikos katalikų centrinėje įstaigoje Washingtone (NCWC) ir jos šalpos bei tremtinių įkurdinimo padalinyje New Yorke. Į prelato poaukščius Balkūnas buvo keltas net tris kartus. Apaštalinio protonotaro lygio lietuvių dvasiškių šiandien pasaulyje turime tik du — Balkūną ir Ladą Tulabą. Jungtinėse Valstybėse turėjome ir antrą apaštalinį protonotarą, prieš dvejus metus mirusį prelatą Pranciškų Jurą, artimą Balkūno bendradarbį daugelyje žygių. ĮvertintasBalkūnas ir lietuvių visuomenės. Jungtinių Valstybių Lietuvių Bendruomenė ir Tautos Fondas yra išsirinkę jį savo garbės pirmininku.

Nors ir pasitraukęs "atsargon" iš parapijos vadovavimo jau prieš kelerius metus, prel. J. Balkūnas neišėjo į poilsiaujančius pensininkus. Gyvendamas St. Petersburge, Floridoje, prel. Balkūnas talkininkauja tėvams pranciškonams sielovadoje, iš širdies dalyvauja kelių organizacijų veikloje, prieš kelis mėnesius vadovavo Lietuvių Katalikų Mokslo Akademijos XII-jo suvažiavimo rengimo komitetui, yra Lietuvių Katalikų Susivienijimo dvasios vadas, J. V. Lietuvių Bendruomenės 30 metų sukakties pagrindiniame minėjime Detroite pasakė pamokslą (kurio pabaigoje susilaukė spontaniško pamaldose dalyvavusių plojimo). 1980 metų VLIKo Toronto seime buvo pagrindinis paskaitininkas, o 1981 m. Clevelando seime —

pamokslininkas, sukaktuviniame Ateitininkų Čikagos 1981 m. kongrese tarė jo atidarymo įžanginę invokaciją.

Kaip esu rašęs "Garse" (1982 m. spalio mėn.) L. K. Susivienijimo organe, metai iš metų, mėnuo po mėnesio, diena iš dienos prelatas Balkūnas "išnaudojamas". Jis paklūsta visiems tiems prašymams ir pageidavimams . . . Jo lietuviška širdis ir didi meilė Dievui teikia jam stiprybės ir ryžto visada būti su savaisiais ir tarp savųjų.

Prel. Jonas Balkūnas per daugel daugel metų siekė visų lietuvių Amerikoje vieningos veiklos. Ne kartą jam teko skaudžiai apsivilti. Galėjo apsivilti kiek ir savo dabartinės sukakties išvakarėse, kai iširo jo artimų bendradarbių pastangos surengti jos jungtinį minėjimą. Bet sukaktuvininkas šviesiai žiūri į ateitį, sulaukęs tokių reikšmingų metinių. Tikrai, peržengimas gyvenime aštuoniasdešimtojo slenksčio yra reikšminga sukaktis, kurios sulaukė tokia asmenybė, kaip prelatas Jonas Balkūnas. Mūsų brangus sukaktuvininkas tebešvyti neišsenkama energija, šviesia galvosena, kūrybinga veikla ir nepalaužta ištikimybe tiems patiems idealams, kuriuos pasirinko jaunystėje — tarnauti Kristui, žmogui ir lietuvių tautai.

Juozas B. Laučka

KUN. DR. JUOZO PRUNSKIO TRIGUBA SUKAKTIS

Kun. dr. Juozas Prunskis praėjusių metų gruodžio 22 d. atšventė savo dinamiško ir kūrybingo gyvenimo 75 metų sukaktį. Tais metais jis dar atšventė sukaktis 50 metų kunigystės ir produktyvaus žurnalistinio darbo, kurį jis su didele energija ir pasiaukojimu tęsia ir toliau.

Kun. J. Prunskis pasaulį išvydo 1907 metais gruodžio 22 dieną Žvilbučių kaime, Daugailių valsčiuje, Utenos apskrityje. Mokėsi Utenos Saulės progimnazijoje, 1925 metais baigė Rokiškio gimnaziją. Toliau mokėsi Žemaičių kunigų seminarijoje ir 1932 m. baigė Vytauto D. Universiteto teologijos - filosofijos fakultetą, gaudamas bažnytinių teisių licenciato laipsnį. Pasitraukęs nuo bolševikinės Lietuvos okupacijos, 1945 metais Washingtono universitete gavo bažnytinių teisių daktaro laipsnį.

Jaunystėje kun. Prunskis buvo pasirinkęs pedagoginį pašaukimą. 1927-29 m. dirbo mokytojo darbą Dulių pradžios mo-

kykloje. Baigęs teologijos mokslus, 1932-34 m. buvo Kupiškio vikaras ir vidurinės mokyklos kapelionas. Bet netrukus perėjo į žurnalistiką. 1935-36 m. buvo jau Mūsų Laikraščio religinio bei ideologinio skyriaus redaktorius. 1936-39 XX-jo Amžiaus vyr. redaktorius. 1939-40 pakilo į Katalikų Veikimo Centro spaudos biuro direktorius. Didžiųjų Lietuvos nelaimių metu, slapstydamasis nuo bolševikų slaptosios policijos persekiojimo, 1940 m. iš okupuotos Lietuvos pabėgo į Ameriką ir buvo Čikagoje priskirtas prie Šv. Jurgio parapijos bažnyčios. 1943-45 ALRK Federacijos spaudos biuro direktorius. Nuo 1948 m. Draugo dienraščio redaktorius ir nuo 1953 m. Lietuvių Enciklopedijos žurnalistikos skyriaus redaktorius.

Pradedant 1929 m., bendradarbiavo daugelyje laikraščių, pasirašydamas savo pavarde, J. Pr., Daugailio ir Žvilbučio slapyvardžiais. Prirašė ir įvairiuose laikraščiuose spausdino tūkstančius politiniais, visuomeniniais ir kultūriniais klausimais straipsnių. Ir dabar teberašo svarius bei išsamius lietuvių tautos ir išeivijos klausimais straipsnius ir knygas, kurių vėliausios buvo "Bėgome nuo teroro", "Bolševikų okupacija Lietuvoje", "Lietuviai Sibire" ir "Bolševikų nužudyti šauliai", kuriose vis plačiau pasauliui atskleidė okupanto teroristinius žiaurumus, jo parodytus lietuvių tautai, ją niekinant ir lietuvius persekiojant tik dėl to, kad jie yra lietuviai ir yra prisirišę prie savo tautos ir pasiryžę dėl jos aukotis, ją ginti ir jai dirbti.

Nuo 1933 metų išleido bene 36 knygas religiniais, šeimos, tautos apsaugojimo, apie komunizmo atneštą lietuvių tautai vergiją bei jos kančias ir kitais klausimais.

Iš savo lėšų kun. J. Prunskis yra išleidęs apie 27.000 dolerių religinio meno, literatūros, žurnalistinėms ir kitų sričių konkursinėms premijoms. Ypač svarbios jo pradėtos romanų (spausdintų Drauge) konkursų premijos, kurios vėliau sudarė savotišką romanų premijavimo tradiciją, kurią tęsia jau kiti, skirdami šioms premijoms lėšas jau per 28 metus.

Kun. dr. J. Prunskis pasižymi dideliu žurnalistiškai politiniu bei socialiniu judrumu, visur spėdamas apsilankyti, kur tik vyksta kurie nors politiški bei tautiniai įvykiai. Kur tik susiduriama su kitataučiais ar iškyla kuri nors mūsų tautą liečianti problema, jis visur dalyvauja, atstovaudamas lietuvius kaip žurnalistas ir paskui apie tai informuodamas lietuvių spaudoje apie jo patirtų įvykių bei problemų aktualumą lietuviams. Kaip ALTo informacijos direktorius dalyvauja tarptautinėse konferencijose ne tik apie jas patiekdamas aktualių informacijų,

bet parodydamas didelį sugebėjimą prieiti prie jose dalyvaujančių svarbiausių asmenų ir jiems pristatydamas tas problemas lietuviškuoju atžvilgiu ir dažnai laimėdamas jų palankumą lietuviams. Minint jo kalbamas sukaktis, reikia pabrėžti, kad kun. dr. Juozas Prunskis yra davęs didelį įnašą į lietuvių tautos, ypač išeivijos gyvenimą, tiek juos informuodamas kaip žurnalistas ir rašytojas, tiek ir atlikdamas lietuvių tautos "ambasadoriaus" vaidmenį kitataučių tarpe, gindamas jos reikalus.

P.M.

KAZIMIERAS KLEIVA ATŠVENTĖ 75-RIŲ METŲ SUKAKTĮ

Pajėgus, iškilus bei judrus visuomenininkas, ekonomistas Kazimieras Kleiva šių metų sausio 4 dieną atšventė 75-kerių savo amžiaus metų sukaktį. Kaip visuomenininkas K. Kleiva yra veikęs bei dirbęs daugelyje organizacijų ir yra bent kelių lietuviškų institucijų kūrėjas.

Visuomeninį darbą Kazimieras Kleiva pradėjo Kėdainių gimnazijoje, labai aktyviai dalyvaudamas moksleivių ateitininkų veikloje. Universitete jis veikė Vytauto klube ir tada tais neramiais laikais jis pasireiškė savo veiklumu. Buvo vienas vadovaujančių asmenų tada uždraustos moksleivių ateitininkų veikloje.

Baigęs mokslus, K. Kleiva dalyvavo lietuvių krikščionių demokratų veikloje. Laikinosios vyriausybės buvo paskirtas labai svarbioms pareigoms ekonominėje srityje. Vokietijoje aktyviai dalyvavo Tremtinių Bendruomenės veikloje. Atvykęs į Ameriką, dar prieš LB čia įsikuriant, aktyviai dalyvavo tada veikusios Lietuvių Sąjungos veikloje ir dirbo jos valdyboje. Įvairius klausimus svarstant, organizacinėje veikloje K. Kleiva taria svarų ir dažnai lemiamą žodį.

Dalyvavo LB organizavime, dirbo ALRK Federacijoje, buvo vienas Pasaulio Lietuvių katalikų Bendrijos iniciatorių ir vienas jos organizatorių ir pirmasis jos vykdomasis pirmininkas. Vienas Krikščioniškosios demokratijos studijų klubų organizatorių. 1977 metais jam buvo paskirta iškiliausio lietuvio kataliko visuomenininko premija. Iš Čikagos persikėlęs gyventi į St. Petersburgą, organizavo radijo valandėlę. Dalyvauja ALTo, Lietuvos Vyčių ir krikščionių demokratų veikloje.

ĮVYKIAI IR PROBLEMOS

Tautinė dvasia tebėra stipri

Kas esame pergyvenę bolševikinės okupacijos priespaudą ir trėmimų terorą, tie žinome, kad opozicija bolševikinėje sistemoje sunkiai įmanoma. Ir jei lietuvių pogrindžio spauda su nemenkėjančiu atkaklumu tęsia kovą dėl tautos išlikimo bei jos išlaisvinimo, informuodama laisvąjį pasaulį apie padėtį Lietuvoje, tai tas rodo, kad tautos dvasia tebėra stipri ir kad okupantas su visomis jo vartojamomis persekiojimo priemonėmis ir čekistų žiaurumu nepajėgia nutildyti lietuvių tautos, siekiančios išsilaisvinimo ir kovojančios dėl žmogiškųjų teisių.

Šeima išeivijoje jau nebėra lietuvybės tvirtovė

Šeima tautiniame auklėjime visada vaidina svarbiausią vaidmenį, jei tik ji pati nėra tautiškai palūžusi.

Kada lietuviai, caro rusų valdomi, neturėjo lietuviškų mokyklų, lietuvybę apsaugojo ir išlaikė daugiausia šeima. Lietuvė motina prie ratelio verpdama išmokė vaikus lietuviškai skaityti, o tėvas juos pramokė ir lietuviškai rašyti. Rusiškoji mokykla, kuri buvo skirta vaikams nutautinti, jiems surusinti, iki vaikų neprasiskverbė: lietuviška šeima juos nuo to surusinimo apgynė bei apsaugojo. Dėl to šeimai Lietuvoje mes visi pripažinome jos pelnytą auklėtojos garbę ir jos atliktą garbingą lietuviškojo auklėjimo vaidmenį.

Nepriklausomoje Lietuvoje pagrindinį auklėjimo vaidmenį atliko lietuviškoji mokykla. Ji buvo organizuota vaikams vispusiškai išauklėti: duoti mokykloje visiems piliečiams reikalingą išsilavinimą ir išauklėti juos tautiniu, religiniu, moraliniu, kultūriniu, pilietiniu ir kitais atžvilgiais. Ir tą vispusiško auklėjimo vaidmenį ji atliko gerai ir išauklėjo gerus lietuvius patriotus, tautiškai susipratusius Lietuvos piliečius. Dėl to ir sovietai, okupavę mūsų kraštą ir norėdami jį visais atžvilgiais paglemžti ir lietuvybę sunaikinti, pirmiausia puolė mokytojus ir, palyginti su kitomis profesijomis, daugiausia jų ištrėmė į Sibirą sunaikinimui.

Išeivijoje lietuviukai lanko jų apgyventose vietose esamas vietines ar parapines mokyklas, kurios jau neduoda lietuviško išauklėjimo ir juos nutautina. To nutautinimo negali pilnai atlaikyti ir išeivių lietuvių mokytojų vedamos lietuviškos vadinamos lituanistinės mokyklos, kuriose vaikai lietuviškai

mokomi tik keletą valandų savaitėje ir kurias lanko jau tik dalis lietuvių išeivių vaikų.

Šeima dažniausiai jų lietuviškai kaip reikia nebeišmoko, nes ir joje dažniausiai vyrauja jau nebe lietuvių kalba.

Šeima jau nebegali vaikų lietuviškai išmokyti, nes ir ji pati tautiniu atžvilgiu dažnai nebegryna ir darosi vis mišresnė. Laikraščiuose vis dažniau skaitome apie lietuvaičių vedybas su kitataučiais ir apie lietuvius vyrus, vedančius merginas su nelietuviškomis pavardėmis. Taip lietuviška šeima išeivijoje nyksta ir skęsta kitataučių klampynėje. Taip ji jau nebesaugo joje gimstančių ir augančių vaikų lietuviškumo, lietuviškai jų dažniausiai nebeauklėja ir savo mišrumu ar tautiniu sumenkėjimu pastumia juos į nutautėjimą.

Susirūpinimas dėl kitataučių pretenzijų į Lietuvos žemes

Vilniaus Krašto Lietuvių Sąjunga, atstovaujanti Rytų Lietuvos Rezistenciniam Sąjūdžiui, dalyvauja lietuviškos išeivijos politinėje veikloje ir akylai seka mūsų kaimynų lenkų ir gudų politinę veiklą išeivijoje.

Paskutiniuoju metu pastebimi nedraugiški ir imperialistiniai mūsų kaimynų lenkų siekimai ir gudų - baltarusių fantastiški, jokiais istoriniais faktais neparemti, pareiškimai, liečiantieji Lietuvos etnografines žemes bei mūsų Didžiosios Lietuvos Kunigaikščių miestą Vilnių, mūsų senovės lietuvių politinį ir kultūrinį židinį. Suprantama, kad tokie mūsų kaimynų pareiškimai ir siekimai kelia lietuvių išeivių tarpe rūpestį ir nepasitenkinimą bei šaldo mūsų kaimyninius santykius ir ardo vieningą veiklą kovoje su visų bendru priešu, rusiškuoju imperialistiniu komunizmu.

Akivaizdoje to, Vilniaus Krašto Lietuvių Sąjungos Centro Valdyba reiškia viešą protestą mūsų kaimynams lenkams ir gudams - baltarusiams dėl jų imperialistinių ir "fantastiškų" pareiškimų, kuriais siekiama savintis Rytų Lietuvos etnografines žemes ir net Lietuvos sostinę Vilnių.

Taip pat Vilniaus Krašto Lietuvių Sąjungos centro valdyba viešai ir nedviprasmiškai pareiškia, kad lenkai ir gudai-baltarusiai, norintieji nuoširdžių kaimyninių santykių ir glaudaus bendradarbiavimo su lietuviais, turi vieną kartą ant visados atsisakyti savo grobuoniškų ir "fantastiškų" siekimų į Vilniją bei Lietuvos sostinę Vilnių ir liautis savo šovinistiškais pareiškimais savoje spaudoje, parodose ir viešose demonstracijose įžeidinėti lietuvių tautą ir jos valstybinį savarankiškumą.

Mes Vilnijos lietuviai, tęsdami Rytų Lietuvos rezistencinį

Sąjūdį išeivijoje, užtikriname mūsų politinius veiksnius ir visą Lietuviškąją visuomenę, kad mes visad budėsime Lietuvos rytinių etnografinių žemių ir Lietuvos sostinės Vilniaus sargygyboje ir bekompromisiniai priešinsimės bet kokioms lenkų ir gudų-baltarusių politinėms užmačioms, siekiančioms pažeisti Lietuvos valstybinį integralumą.

Tad tikimės, kad mūsų rytų ir pietų kaimynai atkreips rimtą sėmesį į šį mūsų pareiškimą ir jį tinkamai įvertins, o mūsų politiniai veiksniai parems mūsų pastangas kovoje dėl sostinės Vilniaus ir jo krašto. Pasirašė Vilniaus Krašto Lietuvių Sąjungos centro valdyba.

Kodėl latvis, o ne lietuvis?

Popiežiui Jonui Pauliui II pakėlus latvį vyskupą Julijoną Vaivods į kardinolus, daugelis lietuvių tai priėmė su nepasitenkinimu, o įvairių kraštų spauda tai įvairiai komentavo. Lietuvoje katalikų ir dvasininkijos yra daug daugiau negu Latvijoje. Lietuvoje yra apie 700 dvasininkų, ir didžioji lietuvių tautos dalis yra katalikiška ir su dideliu pasiaukojimu kovoja sovietinėje okupacijoje dėl katalikybės išlaikymo. Todėl lietuvio vyskupo nepaskyrimas kardinolu, o paskyrimas latvio daug kam atrodo nesuprantamas, ypač tuo metu, kada katalikybė Lietuvoje yra tikra tvirtovė prieš bolševikų pastangas lietuviu surusinti ir tuo pačiu juos nureliginti. Į tai įvairių kraštų spaudoje ieškoma atsakymo.

Lietuviai, čia būdami suinteresuoti, dažnai motyvuoje, kad Lietuvos Bažnyčia yra tos garbės nusipelniusi, nes jų dvasiškija yra gausesnė, daug aktyvesnė ir stipriau gina religiją negu Latvijos Bažnyčia.

Tačiau kitų kraštų spaudoje nurodomi tie susidariusios padėties motyvai: Vatikanas nenorėjo eiti į konfliktą su Sovietų Sąjungos valdovais. Lietuvio paskyrimas kardinolu, kitų manymu, būtų buvęs tiesioginis iššūkis Sovietų Sąjungai. Suprantama, taip spėliodami, mes pasirodome, kad nežinome galinčių būti ir kitų priežasčių.

KRITIŠKAI VERTINANT

PAKELIUI Į ŠVENTUOSIUS

P. M.

Kun. dr. Juozas Vaišnora, MIC, daug metų studijavęs Dievo Tarno arkivyskupo Jurgio Matulaičio gyvenimą, jo asmenybę bei jo atliktus darbus, savo straipsniuose, jų tarpe ir savo labai svarbioje studijoje "Arkiv. Jurgis Matulaitis sociologas", išspausdintoje Tėvynės Sarge 1978 m. pirmame ir antrame numeriuose. Iš jo 1977 ir 1979 metų Aiduose išspausdintų straipsnių atspaudų Tėvai pranciškonai sudarė ir išleido atskirą knygą su dviguba antrašte: "Jurgio Matulaičio kelias į Vilniaus vyskupo sostą" ir "Šv. Sosto atstovo Ratti vizitas Lietuvoje ir Latvijoje". Knyga yra labai įdomi ne tik tuo, kad skaitytojui atskleidžia labai kilnią arkivyskupo Jurgio Matulaičio asmenybę, bet ir tuo, kad ji yra istorinis dokumentas, parodantis, kaip lietuviams reikėjo gintis nuo lenkų karingų užsimojimų lietuvius sulenkinti, panaudojant religinį gyvenimą, ir Lietuvą politiškai įjungti į Lenkiją.

Vysk. J. Matulaitis šiandieną mums nėra tik buvęs iškilus Vilniaus vyskupas ir didelė asmenybė. Jis šiandieną yra į Amžinybę nuėjęs, tačiau nepamirštamas Garbingas Dievo Tarnas ir daugelio jo kanonizacijos belaukiančių įsitikinimu, šventasis. Tad tikslu ir prasminga, skaitytojus supažindinant su jį aprašančia knyga, kiek pilniau peržvelgti jo kelią į Vilniaus Ganytojo sostą ir į jo pasiektą dvasinę tobulybę.

Prieš 55-rius metus Kaune miręs arkiv. J. Matulaitis nėra tik praeities istorinė asmenybė. Lietuviuose yra bendras įsitikinimas, kad tas Dievo Tarnas gal būt greit nušvis altoriaus garbėje ir lietuvių tautoje iš Anapus vaidins dvasinį vaidmenį.

Padaręs bendrą įvadą į Vilniaus vyskupijos padėtį ir joje buvusius vyskupus, kun. dr. Vaišnora išsamiau aprašo buvusį lietuvį, tačiau lietuviams nepalankų vyskupijos valdytoją Kazimierą Michalkevičių ir lietuvių susirūpinimą tinkamo lietuvių kandidato į Vilniaus vyskupus parinkimu. Lietuvos Taryba su atitinkamu memorandumu per Šv. Sosto nuncijų Bavarijoje arkiv. E. Paceli kreipėsi į popiežių Benediktą XV, po to dar ir per nuncijų Berne Marchetti, prašydami, kad Vilniaus vyskupu būtų

paskirtas lietuvis. Gi lenkai viską darė, kad būtų paskirtas toks vyskupas, kuris stropiai prisidėtų prie jų fanatiškų pastangų lietuviams sulenkinti per bažnyčias.

Kadangi Vilniaus krašto ir apskritai lietuvių sulenkinimui ir lenkų įtakos Lietuvo išplėtimui buvo priešingi tada Lietuvą okupavę vokiečiai, tai ir vokiečių okupacinė valdžia ieškojo tinkamo lietuvio kandidato į vyskupus. Lietuvos Taryba tokiu kandidatu siūlė kun. K. Olšauską, bet jis Vatikanui atrodė perdaug karingas. Vokiečių karinė vadovybė pasiūlė marijonų generolą kun. Jurgį Matulaitį, kurį palaikė ir Vatikanas. Bet kun. J. Matulaitis, žinodamas padėtį Vilniuje ir įvairias Vilniaus lenkų intrygas, labai nenorėjo kandidatuoti į Vilniaus vyskupus ir nenuolaidžiai atsisakinėjo. Bet jį parėmė ir Lenkijos vyskupai kaip lietuviams brangų lietuvį ir gerai priimamą lenkų, labai pamaldų kunigą, išskirtinai išsilavinusį ir nuolankų žmogų. Be to, ir Vatikane kun. Matulaitis buvo žinomas ir labai vertinamas ir paties popiežiaus Benedikto XV-jo remiamas.

Nors kun. J. Matulaitis atsikalbinėjo ir bandė išvengti paskyrimo Vilniaus vyskupu, bet jam tai nepavyko. Jo paskyrimui Vilniaus vyskupu prieštaravo ir Vilniaus kapitula. Jos nusistatymas Matulaičiui buvo nepalankus, priešiškas. Matulaitis nuo jos visą laiką kentėjo. Ji skundė jį nuncijui ir pačiam popiežiui. Bet buvęs nuncijus, vėliau išrinktas popiežium, pasivadinęs Pijum XI-ju, Matulaitį asmeniškai pažino, jį labai vertino ir nepaisė kapitulos apie jį informacijų ir skundų.

Susipažinęs su kun. Jurgiu Matulaičiu, nuncijus Varšuvoje Ratti, kuris buvo drauge ir apaštališkas Vizitatorius Lietuvai, Latvijai ir Estijai, jį labai vertino ir labai rėmė jo kandidatūrą į Vilniaus vyskupus, nepaisydamas jo karšto prašymo neskirti jo toms pareigoms. Bet tas jo priešinimasis negalėjo to skyrimo sulaikyti, nes jis buvo padarytas popiežiaus Benedikto sprendimu. Ne be to, kad daug prisidėjo ir nuncijaus Ratti palankumas Matulaičiui.

Kada nuncijus Ratti iš arčiau pažino vysk. J. Matulaičio asmenybę, užsimezgė tarp jų nuoširdi draugystė. Nepaisydamas lenkų skundų ir reikalavimų pašalinti vyskupą Matulaitį iš Vilniaus, Ratti, tiek būdamas nuncijum Varšuvoje, tiek ir popiežium Vatikane, Matulaitį gynė, palaikė, guodė ir drąsino. Užsimezgė tarp jų asmeniški kontaktai ir gausi korespondencija. Nuncijaus laiškai vyskupui Matulaičiui buvo nuoširdūs, draugiški. Laiškuose jie abu pabrėždavo, kad jie meldžiasi vienas už kitą. Švenčių ir vardinių jie nepraleisdavo, vienas kito nepasveikinę.

Nors Ratti, siekdamas, kad abi katalikiškos tautos susijungę sudarytų didesnį atsparumą prieš vokiečių ir rusų siekimus šioje erdvėje, daugiau palaikė lenkų pusę, tačiau lenkai jį neteisingai puolė, šmeižė ir kaltino tariamu antilenkiškumu Silezijos plebiscito metu. Bet, gyvendamas Varšuvoje, jis pamatė, kaip lenkai katalikai religiją glaudžiai sieja su tautybe ir kaip jie nepripažįsta kitoms tautoms egzistencijos teisių, visur kesindamies juos paversti lenkais. Matydamas tokį lenkų šovinizmą ir neobjektyvumą kitų tautų atžvilgiu, Ratti gerai suprato vysk. J. Matulaičio padėtį ir jį užjautė, rodydamas jam simpatijos. Į jo pasveikinimą jo popiežiaus išrinkimo proga Ratti, tada jau popiežius Pijus XI, atsakė savo ranka parašytu ilgoku ir labai šiltu laišku. Matulaičiui mirus, popiežius Pijus XI, susimąstęs ties jo paveikslu, išsitarė: "Šis vyras tikrai buvo šventas". Marijonas tėvas K. Reklaitis tai pavadino neoficialia Jurgio Matulaičio kanonizacija.

Kas nėra anksčiau susipažinęs su vysk. J. Matulaičio asmenybe ir nėra supratęs, kodėl lietuviai siūlo ir prašo kanonizuoti Dievo Tarną, tam kun. dr. J. Vaišnoros knyga palengvins jį suprasti.

Lenkų valdžia dėjo įvairias pastangas vysk. J. Matulaičiui pašalinti iš Vilniaus. Jiems vienintelė kliūtis buvo popiežiaus jam palankumas — juos jungusi giliausia tarpusavio pagarba ir draugiškumas. Vysk. J. Matulaičiui atsisakius iš Vilniaus vyskupo sosto, popiežius jam leido apsigyventi Romoje ir ten steigti Marijonų kongregacijos centrinį namą. Pakėlė jį į arkivyskupus ir paskyrė jį apaštalikiškuoju vizitatorium Lietuvai, kuriant jos bažnytinę provinciją ir užgyrė jo padarytą su Lietuva konkordatą.

Antroje kalbamos knygos dalyje kun. dr. J. Vaišnora aprašo Šv. Sosto atstovo Ratti vizitą Latvijoje ir Lietuvoje. Ir čia pamatome, kaip Lenkijos valdžia ir Vilniaus kurija stengėsi sutrukdyti jo kelionę į Kauną, kad ji nepavyktų, kad nesusidarytų lenkams kliūčių toliau Bažnyčią naudoti Lietuvoje lenkiškumui skleisti ir kad jų neatsirastų imperialistinės Lenkijos valdžiai užgrobti visą Lietuvą. Negalėdami nuncijaus kelionės sutrukdyti, tai bent stengėsi ją pakeipti savo naudai. Skųsdami lietuvius dėl tariamo lenkų persekiojimo Lietuvoje, lenkai tikėjosi, kad apaštališkasis vizitarorius suspenduos vyskupą Karevičių. Dėl neteisingų lenkų skundų ir dėl kai kurių nuncijaus arba apaštališkojo vizitatoriaus nepagrįstų priekaištų vyskupas Karevičius stipriai pergyveno. Bet jis nenusileido ir su vizitatorium turėjo kietą pasikalbėjimą, per kurį pagrįstais argumentais ir

tikrais dokumentais jam įrodė jam pačiam ir lietuviams skundų neteisingumą ir daromiems priekaištams nebuvimą pagrindo. O apaštališkasis vizitatorius jau buvo patikėjęs neteisingiems lenkų skundams ir laiškais vysk. A. Karosą jau buvo raginęs išvykti iš Seinų. Šioje byloje, kaip ir sprendžiant skundą dėl lenkių benediktinių Kaune, lietuviai turėjo pagrindo spręsti, kad vizitatorius A. Ratti palaikė lenkų skundikų pusę, pritardamas lenkų peršamai idėjai, Lietuvos ir Lenkijos vienybės idėjai. Todėl ir jo lankymasis Kaune nebuvo sklandus; tik per iškilmingus pietus pas vyskupą Karevičių pasakytose kalbose nuotaika buvo išlyginta. Po jo lankymosi Kauno katedra buvo pakelta į bazilikos rangą, ir Pabaltijo valstybėms buvo paskirtas atskiras apaštalikiškasis vizitatorius, ko lietuviai, turėdami konfliktų su lenkais, drumsčiusiais Lietuvos santykius su Šventuoju Sostu, jau anksčiau buvo prašę.

Knygos gale aprašytas ir nuncijaus Ratti lankymasis Latvijoje. Ten nebuvo lenkų įtakos, ir Vatikano santykiai su Latvija, kur katalikų buvo daug mažiau, nebuvo lenkų intrygų sudrumsti. Todėl ir apaštališkojo vizitatoriaus susitikimas su Latvijos vyriausybe buvo įspūdingas.

Dr. Juozas Vaišnora, M.I.C. **I. Jurgio Matulaičio kelias į Vilniaus vyskupo sostą. II. Šv. Sosto atstovo Ratti vizitas Lietuvoje ir Latvijoje.** Brooklyn, N.Y. 1982.

Išleido Tėvai Pranciškonai. Atspaudas iš Aidų 1977 m. nr. 3, 4, 6, 7 ir 1979 m. nr. 4, 5. Spaudė Pranciškonų spaustuvė Brooklyne, N.Y.

IŠEIVIJA PAVADAVO PAVERGTĄ TAUTĄ

P. MIŠKINIS

Istorikas Vincas Liulevičius savo neseniai išleistoje knygoje, pavadintoje *Išeivijos vaidmuo nepriklausomos Lietuvos atkūrimo darbe"* detaliai aprašo daugelį reikšmingų išeivijos veiklos momentų, parodančių kaip dar prieš Lietuvos nepriklausomybės atkūrimą lietuviškoji išeivija Amerikoje ir kituose kraštuose įvairiausiais būdais gelbėjo pavergtą tautą nuo sunaikinimo ir gausiai šelpė atsikuriančią Lietuvą, pradedant Kražių įvykiais ir baigiant Antrąja bolševikine okupacija.

Knyga suskirstyta į keturias dalis. Pirmoji dalis, pavadinta "Išeivija Lietuvos garsinimo darbe" apima nuo 19 iki 80 puslapių. Čia aprašyti įvykiai, kurie Lietuvą išgarsino tiek jai dar

tebesant Rusijos valdžioje, tiek ir nepriklausomais laikais. Jie skelbė rusų smurtą prieš Lietuvą lietuviškuose ir amerikiečių laikraščiuose, knygose, pamoksluose ir kitais jiems prieinamais būdais. Tarptautinėje plotmėje lietuviai su Lietuvos garsinimu išėjo 1900 metais Pasaulinės parodos metu Paryžiaus etnografiniame muziejuje suorganizuodami lietuvių parodą su eksponatais daugiausia iš Lietuvos ir Amerikos. Tai buvo tęsiama tarptautinėse parodose ir nepriklausomais laikais knygoje aprašytose septyniose pasaulinėse parodose. Amerikos lietuviams ypač buvo reikšminga paroda New Yorke 1939 metais.

Sistemingos propagandos darbo pradžia galima laikyti J. Gabrio - Paršaičio Lietuvių informacijos biuro įkūrimą Paryžiuje 1911 metais. Juo toliau, juo ta propaganda darosi intensyvesnė, siekianti Lietuvą išlaisvinti. 1915 m. Paryžiuje ir 1916 m. Lausannoje suorganizavo Pavergtų tautų kongresus, kurių antrame Amerikos lietuvių atstovas kun. V. Bartuška pasisakė už visišką Lietuvos nepriklausomybę.

1911 m. Londone įvykusiame Pavergtų tautų kongrese tas pats Gabrys-Paršaitis atstovavo Lietuvai. 1917 m. Amerikos Lietuvių Taryba atidarė informacijos biurą Washingtone. Tais pat metais ir Švedijoje buvo įkurtas Lietuvių spaudos biuras. 1919 m. buvo įkurtas Lietuvių informacijos biuras ir New Yorke.

Vargstantiems tautiečiams ir į vargą patekusiai tautai šelpti aukoms rinkti buvo suorganizuotos Lietuvių dienos, kurių viena buvo paskelbta prez. W. Wilsono, o kita popiežiaus Benedikto XV. Joje buvo surinkta nemaža tautai labai reikalingų pinigų suma.

Amerikos vyriausybės pripažinimui de jure išgauti lietuviai savo peticijai, kurią sudarė 138 knygos, surinko vieną milijoną parašų.

1919 m. Amerikos lietuviai nuliedino Laisvės Varpą ir jį atidavė Lietuvos misijai. Taip išeiviai, nepraleisdami pasitaikančių progų, labai daug padarė Lietuvos laisvinimo reikalui. Lenkams okupavus Vilnių, Amerikoje susiorganizavo Vilniui Vaduoti sąjungos 50 skyrių, ir buvo įkurtas Vilniaus Geležinis fondas.

Prie žymiausių Lietuvos pagarsinimų priklauso Dariaus ir Girėno transatlantinis skridimas, ir amerikiečių krepšininkų laimėtas krepšinio Europos nugalėtojo vardas, labai sujaudinęs Lietuvoje ir Amerikoje gyvenančius lietuvius. Toliau aprašymas užima įvykius, rodančius didėjantį lietuvių tautinio gyvenimo subrendimą, kurį rodo tokie įvykiai, kaip tautos himno ir Lietu-

voje vartotos tautinės vėliavos atsiradimas išeivijoje.

Antrąją knygos dalį užpildo straipsniai, svarstantys išeivijos politinę veiklą Lietuvos labui. Pradedama politinėmis lietuvių pastangomis XIX amžiuje — revoliuciniais sąjūdžiais — atpasakojami 1981-jų ir 1863-jų metų sukilimai ir tas vaidmuo, kurį jie turėjo lietuvių išeivių tautiniam subrendimui. Per juos autorius prieina prie pastovaus lietuvių išeivijoje ir Lietuvoje politinio judėjimo. Čia autorius pasvarsto lietuvių memorandumą Rusijos ministeriui pirmininkui, Didįjį Vilniaus seimą. Lietuvių memorialą Apaštalų Sostui, Amerikos lietuvių 1905 metų sukilimo rėmimą, Amerikos lietuvių karinių organizacijų steigimą, Amerikos lietuvių politinį seimą, Pirmąjį Amerikos lietuvių katalikų kongresą ir Lietuvos to pat meto politinius siekimus.

Pirmajam pasauliniam karui prasidėjus, lietuviai kreipėsi į Rusijos politinius vadus, prašydami abi Lietuvas sujungti vienoje valstybėje. Amerikos lietuviai jau pasireiškę kaip trys pagrindinės srovės, 1914 m. buvo sušaukę Čikagoje lietuvių politinį seimą. Įkūrė Tautos fondą, kuris surinko 700.000 dolerių Lietuvos reikalams: kovai dėl Lietuvos nepriklausomybės, nukentėjusiems nuo karo šelpti ir lietuvių kultūros ir organizaciniams reikalams.

Greta Tautos fondo Amerikos lietuviai suorganizavo Lietuvos gelbėjimo ir Lietuvos autonomijos fondus, kurie telkė lėšas Lietuvos atstatymui.

1916 metais, vokiečiams okupavus Kauną, buvo sudarytas slaptas Vyriausias lietuvių komitetas, reikalavęs Lietuvai nepriklausomybės. Vilniuje buvo susidaręs lietuvių politikų būrelis, kuris, dažnai rinkdavosi ir svarstė Lietuvos nepriklausomybės ir Vilniaus klausimus. Čikagoje 1915 metais buvo sudaryta Amerikos Lietuvių Tautos Taryba, siekusi išgauti Lietuvai laisvę ir paskelbusi visų Lietuvos žemių sujungimo peticiją su 120.000 parašų.

Padėtį pakeitė vokiečių okupacija. Vokiečiams užėmus Lietuvą, 1915 m., Nuo Karo nukentėjusiems šelpti komiteto dalis su ketvirčiu milijono lietuvių pasitraukė į Rusiją, kur kūrė prieglaudas, bendrabučius, dirbtuves ir mokyklas: buvo Rusijoje įsteigta 254 mokyklos su lietuvių kalbos dėstymu, jų tarpe kelios gimnazijos ir kitokios mokyklos.

Karo metu, siekiant Lietuvos atstatymo, įvyko Stockholme, Petrograde, Berne, Lausannoje lietuvių politikų konferencijos. Lausannoje įvyko pavergtų tautų konferencija.

Čia recenzuojamas veikalas, aprašydamas lietuvių Lietuvos išlaisvinimo pastangas, atvaizduoja, kaip lietuvių politinis veiklumas vis didėja. 1917 m. Amerikos Lietuvių taryba Pittsburge sušaukė katalikų suvažiavimą, kuriame pirmą kartą, viešai ir plačiai buvo paskelbta Lietuvos nepriklausomybė, Washingtone buvo įkurta atstovybė ir Informacijos biuras. Tais pat metais New Yorke buvo sušauktas tautinių organizacijų suvažiavimas, kuriame taip pat buvo priimta Lietuvos nepriklausomybės reikalaujanti rezoliucija, kuri buvo įteikta Amerikos valdžiai ir išspausdinta laikraščiuose.

1917 m. ir Maskvoje įvyko didelė slapta lietuvių konferencija. Joje buvo reikalaujama Lietuvai autonomijos. 1917 m. Petrograde įvyko visų partijų atstovų konferencija. Reikalavo Lietuvai autonomijos. Tų pat metų kovo mėn. Petrograde susirinko lietuviai Dūmos atstovai, kurie sudarė laikinį Lietuvos valdymo komitetą ir reikalavo Lietuvai nepriklausomybės. Taip pat Petrograde įvyko lietuvių karių suvažiavimas. Tų metų birželio 9-16 dienomis Petrograde įvyko Lietuvių seimas, o Lietuvoje rugsėjo mėn. konferencija Vilniuje, kur buvo reikalaujama Lietuvai nepriklausomybės, paliekant galutinai santykius su kitomis valstybėmis nustatyti demokratiškai išrinktam Steigiamajam Seimui. Po to įvyko antroji lietuvių konferencija Stockholme ir antroji Liet. konferencija Berne. Voroneže buvo sudaryta Vyr. Lietuvių taryba Rusijoje. Vilniuje dėl Lietuvos nepriklausomybės kovojusi Lietuvos Valstybės Taryba Vasario 16-tą dieną paskelbė Lietuvą nepriklausoma valstybe. Beveik tuo pat metu — kovo 13-14 dienomis New Yorke visuotinis Amerikos liatuvių seimas iškilmingai priėmė Lietuvos nepriklausomybės reikalavimą, apie Vasario 16-sios aktą jiems dar nežinant.

Vieningai kovodami už Lietuvos pripažinimą, Amerikos lietuviai išgavo audienciją pas prezidentą W. Wilsoną ir gavo jo pritarimą.

1919 m. Amerikos lietuviai, ruošdamiesi nepriklausomai Lietuvai, organizavo savo kariuomenę — laisvės sargus. Tačiau dėl lėšų stokos čia susiorganizavę kariai negalėjo nuvykti Lietuvon. Tik dalis (apie 200 karių) nuvyko Lietuvon ir stojo savanoriais į Lietuvos kariuomenę.

1918 rugsėjo 6 - 16 įvyko III-ji konferencija Lausannoje.

Amerikoje nuo 1915 m. vasario 10 iki 1922 m. liepos 27 d. veikė Lietuvių Taryba, atlikusi daug svarbių Lietuvai darbų. 1919 m. pradžioje ji nusiuntė savo delegaciją į Versalio konfe-

renciją, kur ji drauge dirbo su iš Lietuvos atvykusia tokia pat delegacija.

Trečioji dalis: išeivijos kultūrinė parama Lietuvai (173 psl.). Trečioje dalyje aprašoma Amerikos lietuvių spauda, kuri čia nepatyrė spaudos draudimo, kaip buvo Rusijos valstybės ribose. Čia ėjusieji laikraščiai padeda sužinoti ir apie bendrą Amerikos lietuvių kultūrinį gyvenimą. Daug knygų, kurios dėl spaudos draudimo negalėjo pasirodyti Lietuvoje, buvo išleistos Amerikoje. Vacl. Biržiškos tvirtinimu, septintoji dalis 1547 - 1904 išspausdintų lietuviškųjų knygų buvo išleista Amerikoje. Pirmas lietuviškas laikraštis Amerikoje buvo išleistas 1875 m. New Yorke, taigi anksčiau, negu pasirodė Aušra. Nuo to meto Amerikoje buvo išleista daug laikraščių, nors dauguma jų ilgai neišsilaikė. Pvz. 1912 m. Amerikoje buvo išleidžiama 21 laikraštis. Daug jų buvo persiunčiama į Lietuvą. Tačiau, kaip žinome, pagrindinė džaudžiamojo laikotarpio knygų spausdinimo vieta buvo Mažoji Lietuva.

Amerikos lietuviai daug prisidėjo ir prie Lietuvos šviesuomenės paruošimo, remdami mokslus einantį jaunimą. Čia veikusių moksleivių šelpimo organizacijų parama naudodamiesi, ėjo mokslus daug žymių lietuvių. Amerikiečiai savo aukomis rėmė beveik visus Lietuvos kultūrinius reikalus.

Ketvirtoje dalyje randame duomenis apie išeivijos ekonominę paramą. Daug amerikiečiai lietuviai padėjo savo aukomis nukentėjusiems nuo karo šelpti. Tačiau didžiausios lietuvių r reikalams skirtos paramos sumos į Lietuvą nuėjo saviesiems šelpti. Iš Amerikos lietuviai saviesiems kasmet pasiuntė po keletą milijonų dolerių. Kiek jų buvo tuo tikslu Lietuvon nusiųsta, šiandien jau neįmanoma apskaičiuoti. Viena tik žinome, kad tai buvo kasmet pasiunčiamos milijoninės sumos.

Ekonomiškai Amerikos lietuviai Lietuvą stiprino, organizuodami įmones ir ekonomines organizacijas, kaip "Drobę", "Rūbą" ir prekybos bendroves.

Įamžindamas išeivijos vaidmenį nepriklausomą Lietuvą atkuriant, Vincentas Liulevičius parašė labai vertingą knygą, kurioje galime surasti bei sužinoti daugybę mūsų praeities gyvenimo duomenų, kurie kur kitur jau neprieinami. Patiekdamas joje daug labai svarbių mūsų tautos naujausių laikų istorinių įvykių su atitinkamais dokumentais ir fotografijomis, autorius patarnaus ne vien istorikams, bet ir žurnalistams, mokytojams, visuomenės veikėjams ir visiems besidomintiems mūsų tautos netolima praeitimi ir norintiems geriau suprasti

netolimų laikų lietuvių sunkias kovas dėl tautos nepriklausomybės atstatymo.

Vincentas Liulevičius, **Išeivijos vaidmuo nepriklausomos Lietuvos atkūrimo darbe,** Chicago, Illinois, 1981. Išleido Pasaulio Lietuvių Bendruomenės valdyba, 5620 S. Claremont Avenue, Chicago, Ill. Spaudė E. Morkūno spaustuvė, Chicagoje.

Knygą galima užsisakyti PLB būstinėj, 5620 S. Claremont Ave., Chicago, Ill. 60636. Knygos kaina $12.50.

GEDIMINAITIS GALICINAS — AMERIKOS DIDVYRIS

J. BURKUS

Įvairiomis kalbomis parašytos knygos bei straipsniai enciklopedijose apie kunigaikščius Galicinus, neišskiriant ir Lietuvių Enciklopedijos, autoriai laiko juos kunigaikščiais rusais, vadindami juos Golycin. Stropiai išstudijavęs istoriją, Stasys Maziliauskas savo naujoje knygoje įrodo, kad jie buvę lietuviai gediminaičiai, šv. Kazimiero giminaičiai.

Kaip prieš porą metų savo "Merkelio Giedraičio" knygoje St. Maziliauskas gražiai aprašė kunigaikščio vyskupo Merkelio Geidraičio gyvenimą ir darbus Lietuvoje, taip šioje, pavadintoje "Pioneer Prince in USA" anglų kalba knygoje sklandžiu stiliumi platesnei visuomenei parodo kitą lietuvį kunigaikštį, Demetrijų Augustiną Galiciną, tiksliai pagrįsdamas jo lietuviškumą ir susiedamas jį su istorine ir dabartine Leituva.

Kelios knygos anglų kalba yra išleistos apie šį Amerikos didvyrį, bet jos visos kalba apie jį, kaip kunigaikštį rusą. O Lietuvių Enciklopedija visai jo nemini.

Demetrijus A. Galicinas yra Gedimino sūnaus Normanto atžala. Bet istorijos eigoje Normantas ir jo ainiai, valdę lietuvių užimtus Rusijos plotus, pasidarė žinomi, kaip įtakingi Rusijos kunigaikščiai provoslavai, pasižymėję kaip diplomatai, mokslininkai, istorikai.

Demetrijaus tėvui Zmitriui Al. Gelicinui esant keliolika metų Rusijos carienės ypatingu ambasadorium Paryžiuje ir po to tuometinėje diplomatijos sostinėje Hagoje, Demetrijus gimė 1770 metais Belgijoje. Po kurio laiko motina ir abu vaikai — dukra ir sūnūs Demetrijus tapo katalikai. Tas jų žingsnis,

tėvo nuomone, labai pažemino kunigaikščio titulą ir sūnui užkirto kelią karjerai padaryti.

Tėvams rūpėjo ypač sūnaus išsilavinimas visose srityse, o motinai, be to, rūpėjo jo dvasinis gyvenimas. Šeimos draugui vykstant Amerikon, sūnui Demetrijui buvo proga vykti drauge, kad, porą metų ten pastudijavęs, parvežtų namo žinių, kaip praktiškai pritaikintinos gyvenime Prancūzų revoliucijos šviesininkų teorijos bei socialinės reformos, nors jo tėvas jau buvo nusivylęs tąja revoliucija.

Atvykęs Baltimorėn, Demetrijus sutiko pirmąjį Jungtinių Amerikos Valstybių vyskupą J. Carrollį, kurio vyskupija apėmė visą tuometinį JAV-bių plotą. Demetrijus tuojau apsisprendė pasilikti Amerikoje ir tapti kunigu misionieriumi.

Jis buvo pirmasis kunigas, įšventintas 1795 m., kuris visus šventimus gavo šiame krašte. Kurį laiką iš pradžių jo parapija apėmė beveik pusę Pensilvanijos, vakarinę dalį — apie 20,000 kv. mylių, pusketvirtos dabartinės vyskupijos. Su dideliu pasišventimu jis dirbo joje 45 metus, raitas keliaudamas šimtus mylių.

Radęs kur nors kelias katalikų bei mišrias šeimas, jis juos tuokė, krikštijo jų vaikus ir suaugusius, atnašavo šv. Mišias, aprūpino ligonius. Kartais, netekęs arklio, ėjo pėsčias kelias dešimtis mylių pas ligonį.

Kol motina gyveno, ji rėmė sūnaus pionierišką darbą — parapiją ir mokyklą. Tėvams mirus, nepalikus testamento, po daug pastangų kun. Demetrijus tegavo vos tris tūkstančius dolerių, kuriuos panaudojo parapijos skoloms sumažinti, o visa kita — kelis sykius daugiau — pasiėmė advokatai.

Protestantų sinodui nutarus kovoti prieš katalikų įsigalėjimą Amerikoje, jie ypač puolė kun. D. A. Galiciną. Jis parašė knygą ir daug straipsnių, išdėstydamas Katalikų Bažnyčios mokslą, gindamas jį, ir taip mokė geros valios žmones, protestantus, vadindamas savo broliais Kristuje. Tokiu būdu jis yra žinomas kaip pirmasis Amerikos apologetas — Kristaus mokslo gynėjas.

Kelis sykius kun. Galicinas buvo nominuotas kuriamų naujų vyskupijų pirmuoju vyskupu. Bet kiekvieną kartą jis atsisakė tokių garbingų pareigų bei titulų.

Savo parapijoje kun. Galicinas įkūrė du miestelius į rytus nuo Pittsburgho — Loretto ir kitą, kurs pavadintas jo paties pavarde. Jis protestavo, pavadindamas jį pirmojo Amerikos vyskupo pavarde — Carrolltown. Bet, kun. Galicinui mirus, iki šiol pasiliko vadinamas jo pavarde — Gallitzin.

Į savo amžiaus galą kartą jis nukrito nuo arklio ir labai susižeidė. Visą laiką kentėdamas susižeidimo skausmus, jis dirbo iki mirties. Jis mirė 1840 m. Jo garbei pastatytas didelis mauzoliejus prie jo įkurtos parapijos bažnyčios Lorettoje.

Knygos gale yra pridėta Lietuvos atstovo J. Kajecko kalba, pasakyta 1964 m., kunigaikščio Galicino vardo Pensilvanijos valstybiniame parke sodinant tautų draugystės medį, kai duobėn buvo įpilta žemės, atvežtos iš trisdešimt trijų pasaulio valstybių.

Ši reikšminga ir labai įdomi knyga turėtų būti kiekvieno lietuvio skaitoma ir dalinama kitataučiams. Ši "Pioneer Prince in USA" knyga guanama iš: Amberland Publishing Co., 1813 Larchwood Ave., Troy, Mich. 48084. Kaina $10.00.

MOKSLAS APIE MAISTĄ IR JO SUKELIAMAS LIGAS

Dr. Petras Kaladė išleido stambią knygą, pavadintą "Maistas ir Ligos. Maisto biochemija", kurioje, remdamasis naujausiais atitinkamų mokslų duomenimis, jis supažindina lietuvius su įvairiais maisto gaminimo, jo paruošimo ir išlaikymo principais bei reikalavimais ir nori juos paveikti, kad jie maitindamiesi nedarytų klaidų, dėl kurių jie suserga sunkiomis ligomis ir neišnaudoja galimumų maistui tinkamai sunaudoti.

Dr. P. Kaladės savo apimtimi, savo žinių gausumu ir moksline verte bei svoriu didelis veikalas yra paskirstytas į 22 skyrius, kurių kiekviename sprendžiamas kuris nors maisto bei jo sveikatingumo klausimas, panaudojant labai daug literatūros. Šioje trumpoje knygos apžvalgoje, siekiant ją pristatyti išeivijos visuomenei, įmanoma tik trumpai juos suminėti ar bent labai trumpai apibūdinti joje svarstomus klausimus.

Pirmiausia knygos skaitytojai supažindinami su įvairiomis maisto medžiagų rūšimis, lyg ir bandant juos paveikti, kad jie sau maistui pasirinktų atitinkamus proteinų, riebalų ir angliavandenių kiekius bei rūšis ir pagal tai racionaliai ir sveikai maitintųsi. Po to prieinama į sudėtingesnį ir skaitytojams sunkiau aprėpiamą klausimą — vitaminų vartojimą.

Lietuviai iki šiol nedaug teturėjo progos plačiau bei išsamiau susipažinti su labai svarbiais maitinimosi elementais — su vitaminais — ir pilnai suprasti jų vertę. Dėl to klausimo kai kuriais atžvilgiais naujumo turime nemaža neaiškumų ir pil-

nai neatsakytų klausimų. Kad dr. Kaladė vitaminų klausimą laiko tikrai svarbiu, rodo tai, kad jis savo knygoje vitaminams paskyrė daugiau kaip šimtą puslapių. Jie skirti skaitytojams supažindinti su visais jiems girdėtais ir negirdėtais vitaminais, su jų naudingumu ir kai kurių jų nenaudingumu ir kiek jie padeda ar nepadeda gelbėtis nuo vėžio ir aterosklerozės.

Po vitaminų pereinama į žmogaus mitybai svarbius mineralus: kalcį, kalį, fosforą, magnezijų, varį, geležį, natrį, chlorą, cinką ir daugelį kitų, turinčių didelę reikšmę žmogaus organizmui; čia sužinome, kiek ir kokiu atveju tie mineralai gali būti naudingi ar nuodingi ir kiek jų turintis maistas tinka žmogui.

Išaiškinęs žmogaus maistą sudarančias medžiagas bei jų cheminę sudėtį, dr. Kaladė sprendžia sekantį svarbų maitinimo srities klausimą — maisto paruošimą ir jo laikymą.

Vienas pagrindinių maisto paruošimo procesų yra jo virinimas ar kepimas, kurio metu įvyksta svarbūs maisto pasikeitimai, kurie palengvina ir pagerina jo virškinimą. Čia autorius nušviečia, kaip verdant pasikeičia vaisių ir daržovių celiuliozė, krakmolas, juose esančios rūgštys, suira kai kurie vitaminai ir pakinta proteinai, kaip kepant pasikeičia mėsos skonis ir kvapas bei joje esantys riebalai ir kaip tais procesais padidinama jos maistingumo vertė.

Aptaręs įvairiais atžvilgiais žmogaus valgomą maistą, knygos autorius išveda jo glaudų ryšį su skleroze, tai yra su cholesterolio nusėdimu ant vidinių arterijų sienelių, kas kartais priveda prie širdies atakos. Vienas aktualiausių maitinimo klausimų, atrodo, yra tai, kaip parinkti ir paruošti maistą, kad jis būtų organizmui naudingiausias ir kad jis nedidintų cholesterolio kiekio kraujuje ir nevestų į ateroscklerozę ir neiššauktų vėžio. Autorius plačiai aprašo, kokie maisto produktai slepia savyje koronarinių ligų priežastis, prie kurių prisideda dar perdidelis žmogaus svoris, cukrinė liga, rūkymas, fizinis neaktyvumas, minkšto vandens gėrimas, aukštas kraujo spaudimas, daug druskos vartojimas, nervinė įtampa ir daug kitų priežasčių. Kalbant apie aukštą kraujo spaudimą, nurodoma ir kaip jo išvengti. Koronarinės širdies ligos priklauso ir nuo maisto rūšies. Daug sveikesnis tuo atžvilgiu yra tas maistas, kuris turi nevirškinamų arba balastinių maisto dalių, kokių turi rupi duona, sėlenos, nevirškinamos dalys daržovėse, vaisiuose, grūduose ir kitokiame maiste.

Naujas mums dalykas yra tai, kad aterosklerozė, vartojant

atitinkamą maistą, pradeda mažėti, regresuoti. Taigi yra galima ne tik progresuojanti aterosklerozė, bet ir atbulinis jos procesas arba regresinė aterosklerozė. Cholesteroliui sumažinti ir atero sklerozei sulaikyti gali būti naudojamas lecitinas. Tokią įtaką gali daryti ir česnakai, svogūnai, aukšto tankumo cholesterolis, lieso pieno jogurtas ir kt. Ta proga iškeliama ir neigiama alkoholio vartojimo įtaka širdies, kepenų ir kitoms ligoms.

Paskutiniame skyriuje peržvelgiami karcinogeniniai chemikalai. Čia aprašomi vėžį sukeliantys cheminiai maisto priedai. Karcinogeninių cheminių junginių gali pasitaikyti ir kasdieniniame maiste: rūkytoje mėsoje, rūkytoje žuvyje, tamsiai degintoje kavoje, ant anglių keptoje mėsoje ir daugelyje dažų rūšių, vartojamų maistui (sviestui, saldainams ir kt.) dažyti, arseno junginiai, pestisidai, radioaktyvūs elementai, sacharinas ir kiti prie maisto vartojami dalykai.

Širdies ligos ir vėžys yra tos ligos, kurios šiais laikais daugiausia žmonių nuvaro į kapus. Tai prisimenant, kartu prisimename, kad jos turi ryšį su maistu. Ir viena ir kita tų ligų žmonės dažnai suserga dėl jų dietoje perdidelio maisto, ypač riebalų, kiekio. Bet vėžį gali sukelti ne tik kai kurie maiste esantys chemikalai, bet ir kai kurių pagrindinių medžiagų trūkumas.

Visais kalbamais atvejais mirtis galėtų būti retesnė, jei žmonės būtų geriau įsisąmoninę į neracionalaus maitinimosi netinkamumą, jei mažiau būtų valgoma mėsos ir ypač mažiau vartojama riebalų, iš kurių gaminasi cholesterolis. Yra daug ir kitų faktorių, sukeliančių dvi kalbamas ligas, nuo kurių pasaulyje miršta, palyginti, daug žmonių. Ir jei sakoma, kad jų mirtys turi ryšį su maistu, tai tuo pačiu pritariama prileidimui, kad, daugiau kontroliuojant maistą kalbamais požiūriais, kartu sumažinant alkoholio vartojimą ir rūkymą, būtų galima sumažinti žmonių mirimą vėžio ir širdies ligomis.

Žmonių sveikatingumą galima gerinti, gerinant tiek maisto produktų parinkimą bei jų paruošimą, tiek ir panaudojimą mokslo duomenų apie vitaminų ir mineralų naudojimą. Tuo atžvilgiu dr. P. Kaladės knyga yra didelis įnašas į lietuvių išeivių mokslinę literatūrą maitinimosi bei sveikatos klausimais.

Šiais laikais parašyti tokį mokslo veikalą reikia didelio mokslininko pasiaukojimo tiek mokslui, tiek ir savo tautiečiams.

J. M. ir P. M.

TĖVYNĖS SARGO RĖMĖJAI

Iki 1983 m. balandžio mėn. 20 d. prisiuntė:

AUKŲ: Dr. P. Kaladė 136 dol., H. Idzelis 51 dol., J. Kukanauza 50 dol., M. Lušienė 25 dol., J. Laučka 10 dol. ir J. Kučėnas 5 dol.

PREN. MOKESČIO: už 1982 m. P. Gruodis 20 dol., A. Dumčius ir V. Kazlauskas po 15 dol.; už 1983 m.: P. Pagojus 40 dol., M. H. Svotelis 28 dol., A. Bertulis 20 dol., dr. L. Sidrys 20 dol., prof dr. V. Monkeliūnas 16 dol., ir St. Žadeikis 15 dol.

Už nr. 1(51): Kun. dr. T. Žiūraitis, O.P., 9 dol. ir kun. R. Krasauskas 8 dol.;

Už nr. 2(52): Dr. J. K. Valiūnas 19 dol.; P. Duda, dr. A. Juzaitis, A. V. Kačinskas ir J. Vidmantas po 10 dol., kun. dr. T. Žiūraitis, O.P. 9 dol., K. Keblinskienė ir Algė R. Zundė po 8 dol., J. Jokubka, St. Rauckinas ir D. Vaičius po 6 dol., A. Gedrimas, M. ir V. Liulevičiai ir J. Sonda po 5 dol.

Už nr. 3(53): Pr. Povilaitis ir kun. dr. V. Skilandžiūnas po 25 dol., P. Spėtyla 20 dol., dr. J. Kuodis 15 dol. ir kun. A. Grigaitis 14 dol.; po 10 dol.: kun. Pr. Baltrumas, J. A. Bobelis, J. Danis, vysk. dr. A. Deksnys, kun. L. Dieninis, J. Gravrogkas, L. Jaras, J. Jokubka, dr. A. Juzaitis, J. Inčiūra, A. Kasulaitis, dr. K. Katilius, kun. R. Krasauskas, dr. L. Kriaučeliūnas, dr. J. Kriaučiūnas, dr. Č. Masaitis, dr. B. Mikonis, Ed. Milkauskas, K. Pabedinskas, kun. A. Petraitis, St. Raštikis, dr. R. Sidrys, dr. K. Šidlauskas, dr. L. Šimutis, dr. Ed. Tallat-Kelpša, A. Tamulionis, P. Tamulionis, A. Tauginas, D. Vaičius, A. Valavičius ir kun. A. Valiuška; po 9 dol.: St. Radžionis, kun. J. Tautkus ir kun. dr. T. Žiūraitis, O.P.; po 8 dol.: prel. J. Balkūnas, J. Mikeliūnas, V. Prižgintas ir A. Vaičiulaitis; po 7 dol.: St. Rauckinas, dr. K. Rimkus, A. Saulis ir J. Šiaučiūnas; po 6 dol.: K. Bačauskas, A. Gaška, A. Gudaitis, J. Jasys, A. Juška, dr. J. Kižys, A. Orentas, kun. P. Patlaba, A. Pleškys, K. Sragauskas, Em. Vainauskienė ir kun. J. Valutis; po 5 dol.: P. Aleškaitis, P. Balčiūnas, K. Barzdukas, S. Beigienė, El. Butkienė, kun. V. Dabušis, J. Damas, dr. J. Danilevičienė, J. Daugėla, dr. J. Dičpinigaitis, V. Diminskis, A. Dovydaitis, St. Dzikas, St. Garliauskas, dr. J. Jakštas, A. Januška, D. Jurkus, kun. St. Yla, Vitas Kazlauskas, V. Kežinaitis, prel. J. A. Kučingis, J. Litvinas, M. ir V. Liulevičiai, B. Lukas, St. K. Lukas, kun. J. Maknys, dr. A. Matukas, K. Mickevičius, P. Minkunas, J. Motiejūnas, M. Nagys, P. Norvilas, El. Paliulionienė, B. Paliulis, J. Pažemėnas, Pr. Polteraitis, K. Povilaitis, J. Puleikis, A. Rinkūnas, J. Sakas, Ig. Skirgaudas, dr. S. Skripkus, J. Sonda, J. Strazdas, C. Surdokas, D. Tričienė, B. Užemis, I. Vakselienė, dr. A. Valis-Labokas, J. Vembrė, B. Žukauskas ir Algė R. Zundė; kiti po mažiau.

Visiems nuoširdžiausias ačiū!

TĖVYNĖS SARGO LEIDĖJAI

TURINYS

V. Kovas, Ar tuo keliu? 1
M. Peteraitienė, "Aušros" šimtmetis 4
M. Bartkus, Apie kartų varžybas bei kovas 8
M. Anciškis, Lietuvos ir lietuvybės problemos laisvinimo veikėjų pranešimuose 18
K. Tautkus, Lietuvos ir lietuvybės problemos visuomeninkų ir politikų svarstybose 33
A. J. K., Kremliaus Helsinkio dilema 55
M. Graham, Ką reiškia nepripažinimas? 57

IŠ KRIKŠČ. DEM. VEIKLOS
Pasaulio K. D. Unijos suvažiavimas 64
M. Gečionis, Krikščioniškosios demokratijos ateitis 65
A. E., Afrikos krikščionys demokratai 66
I. Petrauskas, Lietuvos Darbo Federacija 70
A. Taškūnas, Tasmanijos lietuvio lietuviškos problemos 71

SUKAKTYS
J. B. Laučka, Prel. Jonas Balkūnas — sukakvutininkas 73
P. M., Kun. dr. Juozo Prunskio triguba sukaktis 77
P. M., Kazimieras Kleiva atšventė savo 75 metų sukaktį 78

ĮVYKIAI IR PROBLEMOS 79

KRITIŠKAI VERTINANT
P.M., Pakeliui į šventuosius 82
P. Miškinis, Išeivija pavadavo pavergtą tautą 85
J. Burkus, Gediminaitis Galicinas — Amerikos didvyris 90
J.M. ir P.M., Mokslas apie maistą ir jo sukeliamas ligas 92

Alp(LKA) 1745
1983, Nr.1

Kaina $4.00

90.743.91